

**ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СМОКОВОЇ ГАННИ ІГОРІВНИ

УДК 329.78:35.072.2

**ФОРМУВАННЯ ТА ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД 2014-2018 рр.**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ Г.І. Смокова

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Дисертація є ідентичною іншим
примірникам дисертації
Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради К 11.051.13
к.політ.н. І.В.Мацшина

Науковий керівник:
Чальцева Олена Михайлівна,
доктор політичних наук, доцент

Вінниця – 2019

АНОТАЦІЯ

Смокова Г.І. Формування та чинники реалізації державної молодіжної політики України у період 2014-2018 рр. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2019.

Дисертаційна робота присвячена встановленню теоретико-методологічних аспектів формування та реалізації державної молодіжної політики України, її характеристики та обґрунтуванню рекомендацій щодо її впровадження. У дослідженні розкрито предмет наукового дослідження, який ґрунтується на теорії інформаційного суспільства та неоінституціональному підходів. Ці підходи орієнтовані на виявлення специфіки функціонування сучасної політичної системи та окремих інститутів, які впливають на процес формування та реалізації молоді та державної молодіжної політики в Україні. Визначено, що молодь є одночасно об'єктом та суб'єктом системної трансформації.

Зазначено, що у наслідок своїх соціальних характеристик і гостроти сприйняття навколишнього оточення молодіжне середовище є тією частиною суспільства, в якій найшвидше відбувається накопичення і реалізація негативного протестного потенціалу. Молодь проаналізована як соціально-демографічна група індивідів, яка має чіткі детермінанти свого розвитку й вивчається за допомогою трьох підходів, які розкривають сутність даного феномену: соціально-психологічний підхід (Е. Еріксон, З. Фройд, Е. Фромм, К. Юнг); субкультурний підхід (М. Мід, Т. Парсонс, Ч. Рейч, Е. Шпрангнер,) та стратифікаційний (Л. Виготський та В. Лісовський).

З'ясовано, що необхідною складовою молодіжної політики є державна молодіжна політика, яку прийнято розглядати як діяльність держави, її інститутів, які спрямовані на реалізацію потенціалу молоді. Вона

характеризується наявністю законодавчо закріплених ідей стосовно ролі і місця молоді у поступальному розвитку суспільства, а також включає систему різноманітних державних заходів, що сприяють реалізації цих ідей.

Суб'єктом державної молодіжної політики є держава та її спеціальні органи, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з розвитком людини (освіта, культура, фізичний розвиток, праця, дозвілля тощо). Розглянуто феномен «інноваційної діяльності» молоді (П. Друкер, Р. Нельсон, Г. Сільверберг, Р. Фостер, Й. Шумпетер та інших), яка оформлюється у державну молодіжну політику та виконує як економічну, так і соціальну функцію, охоплює всі сторони життя молодого покоління, та згодом оформлюється у нормативно-правову практику.

Виявлено, що державна молодіжна політика має певні моделі свого розвитку, які відрізняються внутрішньою логікою свого формування: універсалістська (скандинавські країни), яка ґрунтується на соціал-демократичній (суспільній або солідарній) системі соціального забезпечення; громадівська (Великобританія), яка реалізується в межах ліберальної системи соціального забезпечення; протекційна (центральноєвропейські країни), яка орієнтована на консервативну систему соціального забезпечення; централізована (країни Середземномор'я), яка побудована на принципах субінституціональної системи соціального забезпечення.

Проаналізовано статистичні дані досліджень міжнародних організацій, зокрема Freedom House з питань демократизації країн перехідного типу («Nations in Transit-2018»), де визначено, що в Україні, як і в усьому світі спостерігається загальний спад демократичних процесів. Головними чинниками демократичного регресу є «illiberalism», корупція, інформаційні війни, дезінформація населення та урізання свободи слова саме у віртуальному просторі.

Визначено за підходом Н. Гоува та В. Штрауса класифікацію поколінь з характеристикою умов становлення молоді як суб'єкта державної політики:

«покоління героїв», «покоління художників», «покоління активістів», покоління «X» або «втрачене покоління, покоління «Y» або «мережеве покоління» («мільеніали»), покоління «Z» або «цифрове покоління» (N-gen). Визначено основний комплекс нормативно-правової бази формування державної молодіжної політики, які заклали фундамент основних документів, що регулюють процес формування та реалізації державної молодіжної політики та поділяють на п'ять основних періодів: перший (1991–1996 рр.) – виділення молодіжної сфери як особливо важливої, прийняття фундаментальних нормативно-правових актів, зокрема Конституції України, Указів Президента України, Постанов Кабінету міністрів України та державних програм з розвитку молоді та реалізації її ініціатив; другий (1996–2004 рр.) – виявлення низки соціально-політичних проблем молодого покоління через трансформаційний процес країни, вдосконалення законодавчої бази у сфері культури, спорту та намагання вирішити проблему надання молодим сім'ям житла; третій (2005–2009 рр.) – реалізація затверджених програм молодіжного розвитку, напрацювання діючої влади у молодіжній галузі на основі раніше прийнятих нормативно-правових актів та поступове зведення молодіжної тематики до сімейної політики; четвертий (2010–2014 рр.) або (Революція Гідності) – період вдосконалення молодіжного законодавства, орієнтація на міжнародний досвід у контексті життєвих стандартів та орієнтацій; п'ятий (2015–2018 рр.) – реформування освітньої сфери, затвердження низки програм з можливістю міжнародного обміну та оновлення підходів до розуміння сутності молодого покоління.

Вивчено інститути політичної соціалізації молоді в Україні, які розподілені на традиційні (сім'я, близьке оточення (друзі, знайомі тощо), інститути освіти, армія, політичні партії, громадські організації, релігійні організації, ЗМІ) та інноваційні (інтернет, соціальні мережі, тренди, бренди). Доведено, що в умовах слабкості політичних інститутів внаслідок трансформаційних процесів молодь втрачає довіру до них та знаходить для

себе альтернативу, де може почувати себе захищено та щасливо одночасно – це віртуальний простір з усіма його особливостями та напрямками (соціальні мережі тощо). Саме він стає ефективним неформальним інститутом соціалізації української молоді.

Визначено, що сьогодення характеризується формуванням принципово нового типу людини та соціуму загалом, відмінності між якими полягають у забезпеченні індивідів інформацією у будь-якому місці та часі («суспільство знань»). Ця тенденція формує канали реалізації державної молодіжної політики в Україні, якими є неформальна атмосфера процесу навчання або реалізації власної потреби (спорт, освіта, доступ до знань); аналіз практичної комунікації між молоддю та державою (освітня сфера); відсутність бюрократії через активне використання інформаційно-комунікаційних технологій, а звідси – відкритість влади до практичної реалізації молодіжної ініціативи.

Встановлено наступні механізми будування молодіжної політики в інформаційному суспільстві сьогодення, які відрізняються інноваційністю: орієнтація на знання; цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація взаємодії в інформаційному суспільстві; інтегрованість у глобальний світ та мережева взаємодія акторів / об'єктів / суб'єктів; особлива мова кіберпростору; динамізм, глобальні масштаби, наявність протиріч.

Визначено «інституціональну диверсифікацію» сучасного українського суспільства, що відкриває можливості для інноваційної діяльності, яка залежить від ефективності інститутів соціалізації. Вони, у свою чергу, є складовими державної молодіжної політики.

Здійснено вивчення переваг від впровадження неформальної освіти як одного із інноваційних механізмів соціалізації молоді та моделі реалізації державної молодіжної політики в умовах децентралізації України.

Визначено, що незважаючи на суттєву фрагментарність інформаційного чинника в нормативному полі, фактичний його вплив є

одним з найвагоміших. До позитивних аспектів впровадження державної молодіжної політики в Україні в період, що розглядається, слід віднести застосування інноваційних механізмів різними державними інституціями національного та місцевого рівнів: орієнтація на знання; цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація взаємодії в інформаційному суспільстві; інтегрованість у глобальний світ та мережева взаємодія акторів / об'єктів / суб'єктів; особлива мова кіберпростору; динамізм, глобальні масштаби, наявність протиріч.

Ключові слова: віртуальний простір, державна молодіжна політика, інститути соціалізації молоді, молоде покоління, ціннісні орієнтації.

ABSTRACT

Smokova H. Formations and factors of realization of the state youth policy of Ukraine during 2014-2018. - Manuscript.

Thesis for the acquisition of scientific degree of Ph.D. in Political Sciences by the speciality 23.00.02 "Political Institutions and Processes". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2019.

Dissertation work is devoted to establishment of theoretical and methodological aspects of formation and realization of the state youth policy Ukraine, to its characteristic and justification of recommendations on its introductions. In a research it is opened a subject of scientific research which is based on the theory of information society and neoinstitutional approaches. These approaches are focused on identification of specifics of functioning of modern political system and separate institutes which influence process of formation and realization of youth and the state youth policy in Ukraine. It is defined that the youth is at the same time is an object and subject of system transformation.

It is noted what in a consequence of the social characteristics and the sharpness of perception surrounding environments young people is that part of

society in most of which quicker there is an accumulation and realization of negative protest potential.

The youth is analysed as socially - demographic group of individuals which has accurate determinants of the development and is studied by means of three approaches which disclose essence of this phenomenon: social and psychological approach (E. Eriksson, village of Froyd, E. Fromm, K. Jung); subcultural approach (of the MFA, T. Parsons, Ch. Reych, E. Shprangner) and stratification (L. Vygotsky and V. Lisovsky).

With it is established that a necessary component of youth policy is the state youth policy, which can be considered as activity of the state, its institutes which are directed to realization of potential of youth. It is characterized by existence of legislatively fixed ideas concerning a role and the place of youth in forward development of society and includes the system of the various governmental activities promoting realization of these ideas.

The subject of state youth policy is the state and its special bodies which activity to a greater or lesser extent with development of the person is sub (education, culture, physical development, work, leisure, etc.). The phenomenon of "innovative activity" of youth (P. Druker, Nelson is considered, G. Silverberg, Mr. Foster, J. Schumpeter and others) which is made out in the state youth policy also carries out both economic, and social function, covers all aspects of life of the younger generation, and subsequently is made out in standard and legal practice.

It is revealed that the state youth policy has certain models of the development which differ to internal logic of the formation: an universal (the Scandinavian countries) which is based on social democratic (public or solidary) a social security system; public (Great Britain) which is implemented within the liberal social security system; a protectoral (the Central European countries) which is focused on a conservative social security system; Centralized (the countries of the Mediterranean "I), constructed on the principles sub-institutional system of social security.

Statistical data of researches of the international organizations, in particular Freedom House concerning democratization of the countries of transitional type ("Nations in Transit 2018") where it is defined that in Ukraine, as well as the general recession of democratic processes is around the world observed are analysed. The main factors of democratic regress is "illiberalism", corruption, information wars, misinformation of the population and reduction of freedom of speech in virtual space.

Are defined on approach N. Howe and W. Strauss classification of generations with characteristic of conditions of formation of youth as subject of state policy: "generation of heroes", "generation of artists", "generations of activists", generations of "X" or "the lost generation, generation" Y "or" network generation ("Millenials"), generation" Z "or" digital generation "(N-GEN).

The main complex of a regulatory framework of formation of the state youth policy which laid the foundation for the main documents regulating process of formation and realization of the state youth policy is defined and divide on five main periods: The first (1991-1996) - allocation of the youth sphere as especially important, adoption of fundamental normative legal acts, in particular Constitutions of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ukraine and state programs on development of youth and realization of its initiatives; The Second (1996-2004) - identification of a number of socio-political problems of the younger generation because of transformational process of the country, improvement of the legislative base in the sphere of culture, sport and attempt to solve a problem of granting to young people seven "housing holes; The Third (2005-2009) - Implementation of the approved programs of youth development, an authorities in power operating time in the youth industry on the basis of earlier adopted normative legal acts and gradual construction of youth subject to family policy; The Fourth (2010-2014) or (Advantage revolution) - the period of improvement of the youth legislation, orientation to the international experience in a context of vital standards and orientations; The Fifth (2015-2018) -

reforming of the educational sphere, the statement of a number of programs with a possibility of the international exchange and updating of approaches to understanding of essence of the younger generation.

It is studied institutes of political socialization of youth in Ukraine which are distributed on traditional (seven "I, an inner circle (friends, acquaintances, etc.), institutes of education, army, political parties, public organizations, the religious organizations, media) and innovative (The Internet, social networks, trends, brands).

It is proved that in the conditions of weakness of political institutes owing to transformational processes the youth loses trust to them and finds for itself an alternative where can feel it is protected and is happy at the same time - it is virtual space with all its features and the directions (social networks, etc.). It becomes effective informal institute of socialization of the Ukrainian youth.

It is defined that the daily occurrence is characterized by formation of essentially new type of the person and society generally, distinctions between which consist in providing individuals of information in any place and time ("society of knowledge").

This trend forms channels of realization of the state youth policy in Ukraine which the informal situation of process of training or realization of own requirement is (sport, education, access to knowledge); The Analysis of practical communication between youth and the state (the educational sphere); Lack of bureaucracy because of active use of information and communication technologies, and from here - openness of the power to implementation of a youth initiative. The following mechanisms of construction of youth policy in information society of the present which differ in innovation are installed: Orientation to knowledge; The Digital form of representation about "maintaining; Virtualization of interaction in information society; integration to the global world and network interaction of actors / objects / subjects; Special speech of a cyberspace; Dynamism, global scales, existence of contradictions.

It is defined "institutional diversification" of modern Ukrainian society what opens opportunities for innovative activity, which depends on efficiency of institutes of socialization. They, in turn, are components of the state youth policy. It is carried out studying of advantages of introduction of informal education as one of innovative mechanisms of socialization of youth and model of realization of the state youth policy in the conditions of decentralization of Ukraine.

It is defined that despite essential fragmentariness of information factor in the standard field, actual its influence is one of the major. In Ukraine during the period that is considered, it is necessary to refer use of innovative mechanisms by various state institutes of national and local levels to positive aspects of introduction of the state youth policy: Orientation to knowledge; The Digital form of representation of the object; Virtualization of interaction in information society; integration to the global world and network interaction of actors / objects / subjects; Special speech of a cyberspace; Dynamism, global scales, existence of contradictions.

Keywords: institutions of socialization, state youth policy, values, virtual space, youth.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Смокова Г.І. Концептуалізація ціннісних засад політичної діяльності. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Видавництво «Гілея». 2016. Вип. 114 (№11). С.331–335.

2. Смокова Г.І. Освіта як провідний механізм політичної соціалізації молоді в Україні. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Вид-во «Гілея». 2017. Вип. 122 (№7). С.420–423.

3. Смокова Г.І. Віртуальна реальність як альтернативний механізм

соціалізації молоді в Україні. *Вісник Дніпровського національного університету. Серія: філософія, соціологія, політологія: збірник наукових праць* / Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро : Вид-во Дніпровського національного університету. 2017. №3 (37). С.88–92.

4. Смокова Г.І. Особливості формування публічних цінностей молоді у кіберпросторі: досвід України. *Політичне життя* / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця: Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. №1. С.108–112.

5. Смокова Г.І. Інститути соціалізації як механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні. *Політичне життя* / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця : Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. №2. С.69–73.

*Статті у наукових фахових періодичних виданнях інших держав з напрямку,
з якого підготовлено дисертацію:*

6. Smokova H. State youth policy in Ukraine: concepts and essence. *European political and law discourse*. Praha : Berostav družstvo. 2019. Vol. 6. Iss. 5. S.137–143.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Статті у міжнародних наукових виданнях:

7. Смокова Г.І. Ціннісний аспект політичної соціалізації молоді в Україні. *Virtus: scientific Journal*. Монреаль : СРМ «ASF». 2018. Vol. 20. Iss. 2. P. 32–33.

Тези наукових доповідей на конференціях:

8. Смокова Г.І. Теоретичний вимір ціннісних засад сучасної політичної сфери України. *Мислити з Олексою Тихим: гідність, виховання, ідентичність: збірник наукових праць*. Вінниця – Дружківка : ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. С.70–74.

9. Смокова Г.І. Сучасна молодь в Україні: політична соціалізація та життєві цінності. *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, 26-27 травня 2017 р.* Дніпро. 2017. Ч.1. С.21–22.

10. Смокова Г.І. Українська молодь в умовах інформаційно-мережевого суспільства. *Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій», 24-25 листопада 2017 р.* Дніпро. 2017. Ч.2. С. 34–35.

11. Смокова Г.І. Особливості вироблення політичних цінностей в Україні в умовах «модерної соціалізації»: теоретично-практичний аспект. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: матеріали III Всеукраїнської наукової конференції (присвяченої 100-річчю Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара), 30-31 березня 2018 р.* Дніпро. 2018. Ч.1. С.29–30.

12. Смокова Г.І. Цифрове покоління: механізми соціалізації та життєві цінності. Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: *матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 квітня 2018 р.* Чернівці: Букрек. 2018. С. 45–48.

13. Смокова Г.І. Інформаційне суспільство на пострадянському просторі: перспективи та виклики. Ідентичності та політичні інститути: влада в добу «пост-правди». *Збірник тез III Всеукраїнської наукової конференції / За заг. ред. В.М. Циби. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя. 2018. С.43–45.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	21
1.1. Молодь як предмет.....	21
1.2. Концептуалізація державної молодіжної політики.....	34
1.3. Сучасні моделі державної молодіжної політики.....	47
Висновки до розділу 1.....	62
РОЗДІЛ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	66
2.1. Соціально-політичні умови становлення молоді суб'єктом державної політики.....	66
2.2. Політико-правові аспекти державної молодіжної політики.....	80
2.3. Політико-інституційні основи формування та реалізації державної молодіжної політики.....	88
Висновки до розділу 2.....	107
РОЗДІЛ 3. ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	114
3.1. Інформаційні чинники і канали реалізації державної молодіжної політики в Україні в період 2014-2018 рр.....	114
3.2. Інноваційні механізми реалізації державної молодіжної політики в Україні.....	145
3.3. Шляхи вдосконалення державної молодіжної політики на сучасному етапі українського державотворення.....	164
Висновки до розділу 3.....	191
ВИСНОВКИ.....	196
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	201
ДОДАТКИ.....	224

ВСТУП

Актуальність теми. Розбудова України як демократичної, соціальної та правової держави, інтеграція її у світове співтовариство, формування розвиненого громадянського суспільства є неможливим без вдосконалення взаємовідносин держави із суспільством за участю молоді. Саме молодь переймаючи досвід старших поколінь покликана стати рушійною силою суспільного прогресу. Революція Гідності та події, що її супроводжували, дали новий поштовх для самоорганізації суспільства й активізували політичну участь молоді на різних рівнях української політичної системи. Державна молодіжна політика, що сформувалася в сучасній Україні, не встигає як нормативно, так й практично реагувати на виклики, що постають перед державою і суспільством в сучасних умовах. Зрозуміло, що ефективна реалізація державної молодіжної політики є підґрунтям довгострокової дієвості всіх інших різновидів політики, оскільки інститути соціалізації є механізмом впровадження державної молодіжної політики на усіх рівнях здійснення політичної влади. Саме від якості соціалізації молоді, її громадянського становлення залежить майбутнє не лише самого молодого покоління, але й суспільства і держави в цілому.

Міжгалузеві і полідисциплінарні наукові дослідження формування державної молодіжної політики об'єднані спільною тезою, що її метою є становлення молоді в якості суб'єкта політичних процесів сучасності та основного драйвера суспільно-економічного розвитку. Незважаючи на велику кількість робіт по означеній проблематиці, комплексного дослідження державної молодіжної політики в період 2014-2018 рр. в українському науковому просторі поки не представлено, тому з наукової точки зору тема є вельми актуальною.

Важливість дисертаційного дослідження обумовлена також необхідністю представлення нового дієвого та обґрунтованого механізму

формування та чинників реалізації державної молодіжної політики. Інституціональна складова має бути основою цього механізму, який є регулятором формування світогляду молодшої генерації. Проте, через тотальне реформування усієї суспільно-політичної сфери, варто відзначити неефективність політичних інститутів, задача яких у впровадженні та реалізації молодіжної політики. Головною причиною їх неспроможності є імітація діяльності через те, що старі засоби впливу втратили свою значимість, а нові ще не створені (або не діють так, як це задекларовано).

Таким чином, вивчення особливостей формування та реалізації державної молодіжної політики з урахуванням неефективності класичних інститутів соціалізації та розвитку альтернативних механізмів впливу на масову свідомість є актуальним як з наукового погляду, так й з практичної частини, що допоможе органам державної влади за допомогою інноваційних чинників (орієнтація на знання; цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація взаємодії в інформаційному суспільстві; інтегрованість у глобальний світ та мережева взаємодія акторів / об'єктів / суб'єктів; особлива мова кіберпростору; динамізм, глобальні масштаби, наявність протиріч) виробити ефективну державну молодіжну політику.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана в межах комплексної ініціативної теми кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса «Динамічні аспекти суспільно-політичних процесів в Україні та світі в другому десятиріччі XXI століття» (реєстраційний номер 0117U003535). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 5 від 26 лютого 2016 року) та уточнено (протокол №11 від 25 травня 2018 року).

Мета і завдання дослідження. Мета – з'ясувати специфіку формування та виокремити чинники реалізації державної молодіжної

політики в Україні у період 2014-2018 рр. Досягнення поставленої мети передбачало розв'язання наступних дослідницьких завдань:

- віднайти міждисциплінарні теоретико-методологічні підстави дослідження державної молодіжної політики;
- обґрунтувати сучасне визначення категорії «молодь» через призму міждисциплінарних теоретико-методологічних підходів;
- визначити змістовне наповнення категорії «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика»;
- дослідити європейські моделі формування державної молодіжної політики для можливого застосування досвіду демократичних країн в Україні;
- з'ясувати вплив соціально-політичних, політико-правових та політико-інституційних чинників на формування державної молодіжної політики в Україні;
- визначити інформаційні чинники реалізації державної молодіжної політики в сучасній Україні зокрема, через розкриття інноваційних механізмів її реалізації;
- визначити шляхи вдосконалення державної молодіжної політики на сучасному етапі українського державотворення.

Об'єкт дослідження – політичні процеси в Україні в період 2014 – 2018 рр.

Предмет дослідження – специфіка формування та чинники реалізації державної молодіжної політики в Україні у період 2014-2018 рр.

Методи дослідження обумовлені особливостями обраних об'єкта та предмета дослідження, їх міждисциплінарним характером та доцільністю поєднання засад політичних наук, соціальної філософії, соціології, історії. Розв'язання поставлених завдань стало можливим завдяки використанню таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження:

- загальнонаукові методи, зокрема, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, дедукція та класифікація, які використовуються в дослідженні,

оскільки є необхідними інструментами наукового мислення;

- загально-філософський діалектичний метод, який дає змогу проаналізувати взаємодію соціально-економічних чинників й політичних процесів, а також розкрити суперечності у впливах інтеграційних процесів на формування та реалізацію державної молодіжної політики в сучасній Україні;

- компаративний метод надав можливість порівняти моделі молодіжної політики в європейських державах;

- структурний функціоналізм використано для аналізу діяльності політичних інститутів в контексті трансформації українського суспільства, зокрема, він використовується для з'ясування значення норм і цінностей при встановленні особливостей загального процесу соціалізації молоді;

- соціологічний та географічно-демографічний підходи дозволили виявити внутрішні механізми формування, здійснення та впровадження державної молодіжної політики в Україні у період 2014-2018 рр.;

- теорія інформаційного суспільства та неоінституціональний підхід, які орієнтовані на виявлення специфіки функціонування сучасної політичної системи та окремих інститутів, які впливають на процес формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження складають дані світових рейтингів – таких, як: дослідження соціально-політичних орієнтацій молоді Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України (2016 р.), дослідження ціннісних орієнтацій молоді Центром «Нова Європа» та Фондом ім. Фрідріха Еберта спільно з соціологічною компанією «GfK Ukraine» (2017), дослідження міжнародної організації Freedom House (звіт з питань демократизації країн перехідного типу «Nations in Transit-2018»), дослідження Міжнародної організації «World Economic Forum» за показниками індексу мережевої готовності («Networked Readiness Index»).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вирішенні важливої наукової проблеми розкриття специфіки формування та виокремлення чинників реалізації державної молодіжної політики в Україні у період 2014-2018 рр. Сформульовано наступні результати, що характеризуються науковою новизною, розкривають базову концепцію дисертації та виносяться на захист:

- набула подальшого розвитку концептуалізація державної молодіжної політики через призму комплексу теоретико-методологічних підходів, що полягає у виявленні інноваційних чинників формування та реалізації державної молодіжної політики;
- спираючись на аналіз міждисциплінарного дискурсу доведено, що молодь в якості політичного актору є особливою соціально-демографічною групою, яка є драйвером політичних змін за умови високого рівня довіри до політичних інститутів, участі у суспільно-політичному житті та намірів розвивати країну;
- удосконалено категоріальний апарат досліджуваної проблеми, а саме уточнено зміст термінів: «молодіжна політика», «державна молодіжна політика»;
- встановлено, що реалізація державної молодіжної політики в європейських країнах є усталеним системним механізмом, головна мета якого – всебічний розвиток та підтримка молодого покоління на шляху його становлення як активного учасника у політиці;
- з'ясовано, що соціально-політичні, політико-правові, інституційні чинники формування державної молодіжної політики в Україні, демонструють недостатню впливовість, що вказує на необхідність реформування державою цього напрямку політики;
- визначено інформаційні чинники і канали реалізації державної молодіжної політики в Україні (2014-2018рр.), які впливають на появу альтернативних механізмів адаптації молоді в сучасному віртуальному

просторі;

- удосконалено механізми формування та реалізації державної молодіжної політики у контексті системної трансформації України.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані громадськими організаціями та органами державної влади при формуванні стратегії їхньої діяльності. Результати дослідження можуть бути використані в навчальних курсах «Політології», «Соціології» та спецкурсів відповідної тематики.

Сформульовані в дисертації положення, рекомендації та висновки знайшли відображення у діяльності громадської організації «Центр аналізу та розвитку громадських комунікацій "Діалог"» (довідка від «14» листопада 2019 року №141119-01), Управління сім'ї, молоді та масових заходів національно-патріотичного виховання Донецької обласної державної адміністрації (довідка від «13» листопада 2019 р. №146/1711), Управління молоді, сім'ї та спорту Покровської міської ради Донецької області (довідка від «15» листопада №191).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного дослідження, у якому представлено авторський підхід до механізмів та чинників вироблення державної молодіжної політики у контексті сучасної політичної поведінки та процесів політичної (віртуальної) соціалізації молоді. Основні положення та висновки дисертаційної роботи сформульовано дисертантом самостійно. За темою дослідження автором одноосібно підготовлено публікації у 5 фахових виданнях.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї дисертаційного дослідження представлені автором у матеріалах науково-практичних конференцій, а саме: Всеукраїнська науково-практична конференція «Олекса Тихий: вчора і сьогодні» (м. Вінниця, 24-25 листопада 2016 р.), II Всеукраїнська наукова конференція «Соціально-гуманітарні науки та сучасні

виклики» (м. Дніпро, 26-27 травня 2017 р.), Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (м. Дніпро, 24-25 листопада 2017 р.), III Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 100-річчю Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро, 30-31 березня 2018 р.), VIII Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи» (м. Чернівці, 17 квітня 2018 р.), III Всеукраїнська наукова конференція «Ідентичності та політичні інститути: влада в добу "пост-правди"» (м. Ніжин, 26 квітня 2018 р.).

Публікації. За змістом дисертаційного дослідження було опубліковано 13 наукових праць: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому фаховому періодичному виданні інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію, 1 стаття у міжнародному науковому виданні та 6 тез і доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура і обсяг дисертаційного дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 203 найменувань, додатків. Загальний обсяг дослідження становить 200 сторінок, із яких основного тексту – 181 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

1.1. Молодь як предмет наукового вивчення

Молодь є основою людського капіталу та головною інноваційно-рушійною силою сталого суспільно-політичного та економічного розвитку країни. Завдяки її особливому мисленню та світогляду, відмінному від більш зрілих поколінь, енергії і креативності відбувається технологічний прогрес та еволюція соціуму загалом. Специфіка низки молодіжних проблем обумовлюється особливостями протікання цього вікового періоду в житті людини, а відносна політична незрілість цієї соціальної групи, її підвищена чутливість до змін у суспільно-політичній та культурній сфері суспільства, зумовлюють формування конфліктогенних та протестних установок в молодіжному середовищі. Також, враховуючи зазначений аспект, молодь є об'єктом багатьох державних програм, які мають її залучати в державне управління, сприяти всебічному політичному розвитку, економічній підтримці та створювати умови для її самореалізації.

Варто відзначити, що дослідження даної проблематики цікавить представників багатьох наукових напрямків, які розглядають молодь під різноманітним кутом та надають їй певних характеристик, досліджують її ціннісні орієнтації, моделі політичної поведінки, специфіку соціалізації тощо. Молодь являє собою складну соціальну та політичну конструкцію, яка змінюється в ході історико-політичного розвитку. Кожне покоління і кожна культура створювала своє власне розуміння молоді, закладала в неї певні ідеали, стандарти морально-ціннісного виховання, які згодом трансформувалися у певні моделі державної молодіжної політики.

Власно, категорія «молодь» з'явився в науковій політичній літературі

лише у 1970-х рр. ХХ ст. Це пояснюється тим, що в доіндустріальний період цивілізаційного розвитку населення за віковою ознакою поділялося лише на дітей, дорослих та літніх людей. Розвиток суспільних відносин висунув потребу введення окремих категорій «молодь», «молодість» як означення життєвого проміжку часу протягом якого набуваються необхідні знання, фахові якості, критичне переосмислення дійсності та політична участь [101, с. 257].

Звідси стає зрозумілим, що науковий простір має безліч визначень цього соціального прошарку, базовим критерієм якого є наявність конкретних вікових меж та моделей поведінки. Більшість авторів додержуються думки про те, що до молоді варто відносити осіб, які досягли 14 років. Верхня ж вікова межа віднесення особи до молоді залежить від контексту, середовища перебування та дорослішання індивіду, яке обумовлене психофізіологічними особливостями становлення і розвитку особистості, а також специфікою підготовки і вступу молоді у продуктивне самостійне життя.

Так, наприклад, у розвинених країнах вікова межа молоді має тенденцію до пролонгації через ускладнення суспільно-політичних відносин, які спровоковані інтенсивним економічним розвитком. Як наслідок – у молодих людей виникає необхідність більше вчитися та удосконалювати отримані навички аби встигати за сучасністю та бути конкурентоспроможним на ринку праці. А це певний часовий та віковий проміжок, який сповільнює рух до самостійного, дорослого життя.

Таким чином, молодь також стає предметом політико-правового врегулювання та тлумачення як економічної так й господарської діяльності. Отже, щодо визначення категорії молоді та її вікових меж у названих джерелах: якщо проаналізувати Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», який є основним нормативно-правовим документом – регулятором соціально-економічних, політичних

умов становлення молодого покоління, то в ньому зазначено, що молоддю вважаються громадяни України віком від 14 до 35 років [52].

Варто підкреслити, також, неодноразові спроби центральних владних структур знизити вікові межі молоді до 28 років, обумовлюючи таку необхідність «реальним становищем» та «невідповідністю способу життя й віку», але ці дії не знайшли міцної підтримки, що зафіксовано у Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період з 2013 по 2020 рік [154], проте ця норма і досі залишена без змін. Дана позиція обґрунтовується тим, що приблизно з 14 років молода особа починає усвідомлювати свої соціальні зв'язки і своє місце в суспільстві; до 18 років закінчується формування основних психофізичних особливостей людини; до 24 років закінчуються процеси росту у людському організмі і формується соціальний статус особи, що в умовах України, зокрема, пов'язано із отриманням до цього часу освіти, демобілізації із армії, набуття фахових знань.

Проаналізувавши розвиток молоді, відомий фахівець М. Головатий виділяє три основні періоди у житті молоді:

- перший період (від 14 до 21 (22) років) – період пошуку, коли молода особа визначає, ким бути, якою бути, яку професію обрати, де реалізувати свій талант; її ціннісні орієнтації та уявлення розмиті, економічна залежність від батьків в більшості випадків зберігається;
- другий період – час, протягом якого молода людина інтегрується у суспільство (йдеться про декілька перших років роботи юнаків та дівчат у будь-якій сфері);
- третій період – період, коли розпочинається інтенсивна творча праця молодої людини [24, с. 40-43].

Більш-менш усталеною є вікова періодизація молоді відповідно до біологічних та соціальних характеристик:

- 1) 14-16 років – вік підлітків. Це період становлення індивіда з біологічної та психологічної сторони. Як правило, представники вказаної групи є

учнями середньої та старшої школи, а іноді й студентами коледжу;

2) 17-19 років – вік юнацтва. Де-факто, це період формування свідомості, власних життєвих цінностей та прийняття перших самостійних рішень щодо свого майбутнього. Набуває нового значення й процес соціалізації, що пов'язаний насамперед із зміною інституту освіти. Отже, формування та реалізація державної молодіжної політики у цей період є вкрай важливою.

3) 20-24 років – молодь. Цей віковий проміжок відзначається фізичною зрілістю та усталеними моральними принципами. Представниками такого віку є індивіди, які вже закінчують навчання та приступають до самостійної трудової діяльності, а також, створюють власну сім'ю.

4) 25-35 років – старша група молоді. У даному випадку індивід «знаходить себе» у професійній діяльності, є активним учасником політичного процесу (виходячи із віку, досвіду та отриманих громадянських прав) [104, с. 128].

Виходячи з вище наведеного, підкреслимо, що при визначенні верхньої вікової межі молоді необхідно враховувати наступні критерії:

- наявність рівня освіти та отриманої кваліфікації;
- наявність трудової діяльності та її тривалість;
- наявність політичних прав та їх використання;
- фінансова незалежність від батьків, шлюб та діти.

Отже, перераховані умови є індикаторами рівня «дорослості» особи. Зрозуміло, що вказані події за своїм проявом є суто індивідуальними, можуть відбуватися у різні періоди життя та не з такою послідовністю. Проте, відповіді саме на ці пункти створюють основу для визначення віку молоді у науковому середовищі. На наш погляд, серед вікових категорій є не менш важливим аспектом психофізичне сприйняття молоддю навколишньої дійсності та соціальних стандартів й ролей, які домінують у суспільстві, про що мова бути йти далі.

У свою чергу, світова практика щодо визначення вікових меж молоді трохи відрізняється від української. За даними Міжнародної організації ООН

молоддю вважаються особи віком від 15 до 25 років [184].

Інша всесвітньо відома організація зі співпраці у сфері розвитку науки та культури – ЮНЕСКО, відзначає дві вікові межі молоді:

- 1) 15-25 років – для запровадження програм з міжнародним обміном;
- 2) 15-35 років – для реалізації локальних програм з розвитку молоді [184].

Така розбіжність пояснюється неоднорідністю визначення вікових меж молоді у більшості країн світу, яка залежить від низки соціально-економічних умов та психокультурних особливостей певного соціуму.

У своєму дослідженні ми будемо спиратися на законодавчо визначені вікові межі в Україні, тобто 14-35 років. Це пояснюється також тим, що ці межі законодавчо закріплені та оформлені як офіційні й навколо цих меж й формується державна молодіжна політика.

Безумовно, молодь – це не лише певна вікова група, це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні та інші властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей [118, с. 17].

Молодь є специфічною спільнотою саме тому, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь і вікових груп, знаходяться в стані формування і становлення. Як справедливо вважають дослідники О. Радченко і О. Крюков, принциповою особливістю молоді є те, що її суттєві характеристики й риси знаходяться в стані формування і становлення, коли вагому роль у формуванні індивіда відіграють зовнішні чинники. Водночас для цієї соціальної групи характерним є обмежений доступ до значущих економічних, соціальних і культурних ресурсів за низького рівня готовності взяти всю відповідальність за своє майбутнє на власні плечі [127, с. 143].

Дослідник Саймон Фріс, підхід якого ми детально проаналізували у

власному дослідженні, розглядаючи соціальний контекст стану молодості як процесу переходу від дитинства до дорослості, наголошує, що основними напрямками змін від дитинства до дорослої людини є перехід від залежності – до незалежності і від безвідповідальності – до відповідальності [188, с. 138]. Як соціально-демографічна група молодь має свою власну субкультуру. Під субкультурою розуміється система цінностей, установок, способів поведінки і життєвих стилів, що є властивою для відносно невеликої соціальної спільності, що є відокремленою просторово та соціально.

Відповідно молодіжна субкультура є особливою формою організації людей (молоді), «цілісною формою свідомості», масової поведінки, комунікації та організації молодого покоління всередині пануючої в суспільстві культури. Вона визначає стиль життя і образ мислення молоді, а її носії відрізняються своїми звичаями, нормами, цінностями та інтересами. Світоглядне забарвлення поведінки носіїв молодіжної субкультури розглядається як специфічна сфера молодіжних проблем. При цьому для молодіжної субкультури характерним є домінування нонконформізму, радикалізму, культу сили, переважання таких цінностей, як можливість спілкування і якість життя [73, с. 383].

А оскільки представники молодого покоління знаходяться у процесі динамічного пошуку та визначення власних ціннісних орієнтацій, політичних позицій та політичної свідомості, моральних, професійних та естетичних інтересів, то цей процес обумовлює специфічні проблеми молоді, серед яких виокремлюють насамперед високий рівень залежності від батьків, безробіття, відсутність власного житла та перспектив його придбання, неготовність до зрілих відносин у родині, колективі та соціумі, проблеми із здоров'ям, високий рівень девіації, злочинності, наркоманії та інших відхилень серед молоді [158, с. 103].

На наш погляд, наведене є одним з критеріїв ефективності впровадження державної молодіжної політики, оскільки чим вище рівень

девіації серед молоді, тим більшими є прогалини держави та невідповідність її заходів до викликів сьогодення.

У цілому молодіжну субкультуру можна розуміти як певну реакцію молодих людей на процеси та події, що відбуваються у суспільстві. При цьому, сутність соціальної позиції молодих людей визначається прийняттям чи неприйняттям, слідуванням чи відхиленням суспільних «правил гри», а формування молодіжних субкультур полягає у вираженні ставлення (часто – опозиційного) по відношенню до офіційної точки зору, загальноприйнятої у суспільстві позиції та масової культури або іншим викликам, які перешкоджають саморозвитку молоді.

Але, молодіжна субкультура як суспільно-політичне явище має свої специфічні властивості: вона гетерогенна, неоднорідна, що пояснюється соціальною нерівністю та соціальною диференціацією представників молодого покоління у суспільстві.

Нерівність, як відповідна форма соціальної диференціації, при якій окремі індивіди, соціальні групи, верстви, класи та страти знаходяться на різних щаблях вертикальної соціальної ієрархії, обумовлює володіння різними можливостями відносно задоволення власних соціальних, культурних, економічних та духовних потреб [158, с. 105].

За своїм політико-культурним статусом молодь належить до лімінальної (від лат. *Limen* – поріг) групи. Цей особливий статус «пороговості» спонукає молодих людей до формування та вираження своєї ідентичності (переважно зовнішньої) та відхиленням від сталих норм [71, с. 57]. Унаслідок своїх соціальних характеристик і гостроти сприйняття навколишнього оточення молодіжне середовище є тією частиною суспільства, в якій найшвидше відбувається накопичення і реалізація негативного протестного потенціалу, який має такі особливості:

– він формується переважно в маргінальному середовищі, постійно підживлюється невизначеністю становища молодої людини та її

неусталеними поглядами на те, що відбувається;

– найчастіше проявляється в системах і ситуаціях, характерних відсутністю діючих нормативів та установок, що орієнтують індивіда на консенсусні принципи вирішення спірних питань з існуючими державно-політичними та соціальними інститутами;

– його реалізація відбувається в тих суспільствах і групах, де проявляється низький рівень самоповаги або ж умови сприяють ігноруванню прав особи – тобто, держава або інституції намагаються через певні норми встановити певні стандарти впливу на молодіжний розвиток та формувати молодіжну поведінку [73, с. 384].

Отже, на тлі лімінального характеру молодіжного середовища формується специфічна політична молодіжна субкультура. Наведені аспекти мають певні політико-субкультурні властиві: емоційне сприйняття політичного життя суспільства, суперечливе різноманіття політичних інтересів, різних моделей прояву політичної поведінки та відношення до державної молодіжної політики.

Разом з тим, через відсутність достатнього життєвого досвіду, молоді властива також політична нерозбірливість, високий рівень «навіюваності», еkleктичність, тобто механічне з'єднання різнорідних політичних поглядів, теорій, ідейних напрямів. Але саме в надрах молодіжної політичної субкультури нерідко визрівають багато майбутніх політичних нововведень, згодом затверджених в суспільстві чи урядових програмах (електронний уряд) [6, с. 13].

На думку політолога Ю. Шайгородського, сучасна молодь у своєму розвитку та становленні демонструє певні соціально-політичні відхилення від норми. Вона не надто глибоко розуміє явище демократії і сутність процесів формування громадянського суспільства в Україні; демократія у молодих людей асоціюється з такими цінностями, як особиста безпека, індивідуальна воля, свобода, права особистості тощо. При цьому

відповідальність перед суспільством як важливий елемент ціннісного поля молодих людей свідомо ігнорується. Також й ігнорується й ініціативність молоді. Вона чекає певних кроків від держави, але держава очікує на певну реакцію від молоді та у свої рішення закладає певну модель політичної поведінки. Прояви політичної активності молоді засвідчують її схильність переважно до демонстрації протестних, ніж до конструктивних дій; конфліктною зоною у молодих людей є розрив між цінністю та її доступністю. Цінність перебуває у конфліктній зоні, коли є недоступною, але має велике значення. Такі конфліктні зони активізують поведінку молодих людей, для яких важливими, але малодоступними цінностями є матеріальна забезпеченість, захищеність прав, участь в управлінні державою тощо. Водночас готовність до відповідальності перед суспільством за вчинені дії не є характерними для поведінки молодих людей [178, с. 58-59].

Аналізуючи молодь як особливу соціально-демографічну групу, варто зупинитися на теоретичних підходах, які розкривають сутність даного феномену та пояснюють вектори, на які має орієнтуватися державна молодіжна політика. Перший, соціально-психологічний підхід, представлений працями таких видатних авторів, як: Еріх Фромм, Ерік Еріксон, Зігмунд Фрейд, Карл Юнг тощо. Ці дослідники розглядали молодь не як окрему категорію, а вводили у науковий обіг категорію «молодість» як конкретний період життя, що має особливі психофізичні властивості на які треба спиратися при будівництві суспільства нового типу: зміна світогляду, соціально-політичних та культурних норм [54, с. 96].

Другий, субкультурний підхід, дає розуміння молоді як певної спільноти зі своїм стилем життя та цінностями, які треба не принижувати, а навпаки – сприяти їх популяризації та розвитку, акцент робити саме на умовах реалізації молоддю власного потенціалу. Саме в умовах «зустрічного руху» можна трансформувати суспільство з мінімальними втратами. Авторами цього напрямку вважаються М. Мід, Т. Парсонс, Е. Шпрангнер,

Ч. Рейч тощо [11, с. 36].

Третій підхід, що не втратив своєї актуальності сьогодні – стратифікаційний. Дослідження молодого покоління в межах цього підходу ґрунтується на визначенні ролі та статусу певної вікової групи, виходячи з яких можна зрозуміти її соціальні функції. Яскравими представниками такого напрямку є соціологи марксистської школи, які заклали початок вивченню молоді у контексті класового підходу [1, с. 53-128].

На думку сучасних дослідників-марксистів Л. Виготського та В. Лісовського, є не молодь, а молоде покоління різних класів, що досить неоднорідно проявляє свою активність. Так, з цього приводу В. Лісовський, який був одним із перших науковців радянського простору та розробив визначення поняття молоді, зазначав, що молодь – це певне покоління, яке протягом життя засвоює освітні, культурні та соціальні функції. Тобто мова йде про проходження процесу соціалізації, який має міцний вплив на свідомість саме у молодому віці [74, с. 22-23].

Варто наголосити, що у більшості представників марксистського напрямку домінує визначення молоді як окремої соціальної групи, що знаходиться у процесі переходу від ролей та функцій дітей до властивостей дорослих. Зазначений процес інтеграції індивіда у суспільство у політичній науці детермінується як соціалізація, який розглянемо детальніше.

Термін «соціалізація», який використовувався для позначення процесу розвитку особистості, був введений американським дослідником Ф. Гіддінгсоном у праці «Теорія соціології» та доповнений українським дослідником С. Алещенком [1, с. 350].

Під соціалізацією вчений розумів процес конструювання свого оточення в залежності від цілей та інтересів, який згодом набував більш розгорнутого значення через застосування в інших сферах людського буття. Так, провідний американський соціолог розглядав життєдіяльність індивіда через чотири найважливіших процеси: оцінювання, використання,

характеризація та, з рештою, соціалізація.

Якщо докладніше, то в першу чергу, людина при зіткненні з чимось новим, починає оглядатися та оцінювати поточну ситуацію (що й спостерігається з дитинства). Потім, після отримання певної інформації через ознайомлення, індивід намагається адаптувати оточуючий світ під себе – це й є використання. Далі відбувається сам процес адаптації до об'єктивної дійсності через характеристику й розуміння подій та подальших дій. В результаті, маємо соціалізацію як завершальний етап, під яким розуміється пристосування один до одного у контексті різноманіття світоглядів [145, с. 109].

Зауважимо, що поняття «соціалізація» ширше за значенням аніж «молодіжна політика», бо перше триває усе життя, а останнє охоплює певні вікові межі. Таким чином, формування та реалізація державної молодіжної політики – це один із механізмів соціалізації молоді.

Ще один корисний для нашого дослідження підхід, який дає змогу проаналізувати молодь більш глибоко, міститься у праці відомих вчених-біхевіористів Г. Лебона та Г. Тарда, та адаптоване під українські реалії Г. Гикавою [24, с. 59].

У своїх працях дослідники Н. Гоув та В. Штраус відкрили феномен наслідування та вважали його основним механізмом комунікації й формування особистості [191, с.185]. Вони розширили концепцію іспанського філософа Хосе Ортега-і-Гассет, який першим описав тип «масової людини» на основі ціннісного та когнітивного чинника, що були закладені у типологію соціальної диференціації. Треба зазначити, що саме Х. Ортега-і-Гассет сформував бачення постіндустріального суспільства, де головними цінностями, на базі яких відбувається процес соціалізації, є самовираження через соціальний статус, культуру споживання через наслідування трендового напрямку та уніфікацію життєвих цінностей як наслідок [191, с. 121-123].

Особливо цікавим для нас є той факт, що науковці цього підходу акцентують свою увагу на процесі зміни поколінь через зміну світогляду. Основу для вивчення вказаних процесів заклав відомий німецький вчений Карл Мангейм, який запропонував концепцію молоді як покоління певного історичного й соціального періоду. У праці «Діагноз нашого часу» К. Мангейм сформував твердження, що кожне покоління має свій просторовий та часовий вимір, в межах якого відбувається його становлення та включення у соціум [78, с. 44].

Звідси висновок – поведінка, життєві цінності та політична діяльність кожного окремого покоління залежать від тих соціально-економічних умов, які домінували під час процесу соціалізації певної демографічної групи. Також, на думку автора, молодь є прихованим потенціалом, від реалізації якого залежить життєздатність суспільства. Ті країни, які обирають стрімкий шлях розвитку (після революцій, війн та інших радикальних подій), повинні спиратися саме на розвиток молодого покоління, бо воно є «двигуном» прогресу [79, с. 63].

Отже, можна констатувати, що політична діяльність, поведінка та ціннісна основа будь-якого суспільства – досить складне, багатогранне явище, яке задля об'єктивної оцінки, краще роздивлятися з різних підходів. Головною об'єднуючою ланкою багатьох напрямків дослідження цієї проблеми є мінливість ціннісного чинника в залежності від часу, простору та середовища перебування певного соціуму. Сукупність життєвих вартостей, їх систематизація складають основу менталітету суспільства, який формується протягом довгого культурного часу та має тенденцію до дуже повільної трансформації масової свідомості.

Концептуальний аналіз категорії «цінність» показав, що значення даного поняття має безліч смислових відтінків, і це в значній мірі обумовлено історією походження і застосування цієї категорії в залежності від історико-соціальних тенденцій, що відбуваються в науці, політиці та

суспільстві в цілому [79, с. 62].

Очевидно, що таке розуміння проблеми може становити значний інтерес, оскільки цінності роблять визначальний вплив на політичний процес. Будучи інтегративною основою соціуму, цінності не тільки оформляють політичну організацію суспільства, але й визначають пріоритети в політиці та стратегії їх досягнення. Цілісна і стабільна система цінностей є найважливішою умовою стійкості політичної системи будь-якого суспільства.

Коли їх єдність слабшає або її взагалі не існує, виникає ситуація перманентної конфронтації, яка підриває стабільність політичної системи та соціуму загалом. І тим не менше, незважаючи на існування такої визнаної позиції, слід зазначити, що проблема політичних цінностей в політичній теорії та філософії представлена досить односторонньо і явно недостатньо.

Так, у більшості досліджень життєві цінності використовувалися швидше як інструмент, як щось вторинне для прояснення інших проблемних комплексів політичної теорії. Зокрема, при вивченні теорії політичної культури або її особливостей, аналізуючи проблеми політичної участі, автори акцентують увагу на конкретних політичних цінностях тих чи інших соціальних груп, не ставлячи перед собою завдання рефлексії цього феномена в сукупності його складових, ігноруючи його дійсну роль в якості направляючого елемента політики, інтегративної основи соціуму. У сучасних наукових дослідженнях про молодь продовжується інтегральна лінія циркуляції поколінь в суспільстві.

З рештою, можна констатувати впливовість інститутів соціалізації на усіх виділених етапах становлення особистості. Підкреслимо, також, особливу значимість програм з розвитку та підтримки молодого покоління вікової групи 20-30 років, які є частиною державної молодіжної політики загалом. Бо ми вважаємо, що саме через успішне становлення нової генерації можна очікувати на позитивні системні зміни у країні.

Таким чином, аналізуючи доробки зарубіжних та вітчизняних вчених, можна підсумувати, що молодь – це історично окреслена політико-соціальна група, яка виокремлюється з поміж інших певною сукупністю психофізичних та вікових характеристик, специфіка поведінки якої залежить від умов її середовища перебування та дорослішання. Задля успішної системної трансформації влада повинна вбачати молодь чинником змін та прогресу, потенційним «двигуном еволюції» і цінним людським капіталом.

Отже, молодь є одночасно об'єктом та суб'єктом системної трансформації. Знаходячись у перехідному стані до дорослого життя, відбувається перетворення індивіда з об'єкта впливу на суб'єкт самостійної діяльності. На наш погляд, виділення молодого покоління серед інших груп населення може бути аргументовано тим, що молодь знає, розділяє і приймає цілі і завдання суспільного розвитку, пов'язує з ними свої життєві перспективи, володіє всіма якостями (фізичними, особистісними, освітніми, професійними) для відповіді на нові виклики сучасності в формі адаптації та самостійного здійснення необхідних інновацій. Вона забезпечена ресурсами і можливостями для активного включення в рішення задач, досягнення суспільного прогресу. Без цілеспрямованого регулювання з боку держави і суспільства потенціал молодого покоління залишається незатребуваним, що може позбавляти суспільство передбачуваного майбутнього. Таким чином, дослідження молодіжного середовища постає перед нами як «ключ» до пізнання нових можливостей людства та відкриває перед науковцями нові механізми врегулювання суспільно-політичного становища у разі виникнення такої необхідності.

1.2. Концептуалізація державної молодіжної політики

Молодь є тією соціальною групою, від якої залежить розвиток держави в цілому та, особливо, зростання економіки й рівня ВВП, що робить нашу

країну конкурентоспроможною на міжнародній арені. Але, водночас, молоде покоління вважається однією з найуразливіших верств населення через низку причин:

- по-перше, це відсутність значного фінансового забезпечення та слабкість у створенні умов реалізації потенціалу молоді;
- по-друге – невизначеність життєвих перспектив у молодого покоління, яке зазвичай знаходиться у пошуку самореалізації. Молоді люди сьогодні за специфікою своєї поведінки та світогляду нагадують «напівмаргінальних» осіб, які знаходяться на порозі важливих змін, формуючи життєву стратегію майбутнього.

При цьому, якщо брати до уваги їх людський потенціал, то саме від активності, цілеспрямованої діяльності та самореалізації молоді залежить темп й напрямок розвитку держави, її добробут. Виходячи з цього, допомога та підтримка молодого покоління з боку владних структур є каталізатором прогресивних змін у суспільстві. У такому контексті, вивчення особливостей формування державної молодіжної політики в Україні набуває нової актуальності, що підкріплюється євроінтеграційним вектором зовнішньої політики нашої країни та необхідності завершення процесу трансформації з посттоталітарного суспільства у демократичне.

У цілому, молодіжну політику прийнято розглядати як діяльність усіх суспільних інститутів, у тому числі партій, громадських організацій, інших інститутів громадянського суспільства, з метою соціалізації молодого покоління, його інтеграції в суспільні процеси. Її головною метою є створення необхідних соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов та гарантій для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління [63, с. 116].

Дослідники О. Радченко і О. Крюков визначають молодіжну політику як «комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної,

ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді». Її «можна розглядати як інтегральну функцію багатьох змінних: діяльності держави, партій, громадських, релігійних організацій тощо» [127, с. 146].

Необхідною складовою молодіжної політики є державна молодіжна політика, яку прийнято розглядати як діяльність держави, її інститутів, що спрямована на молодь; вона характеризується наявністю законодавчо закріплених ідей стосовно ролі і місця молоді у поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних державних заходів, що сприяють реалізації цих ідей. Суб'єктом державної молодіжної політики є держава в особі її спеціальних органів, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з розвитком людини (освіта, культура, фізичний розвиток, праця, дозвілля тощо).

Разом з державною молодіжною політикою також має бути сформована суспільна молодіжна політика, в якій суб'єктом виступають різні партії, профспілки, бізнес-товариства, ЗМІ, молодіжні об'єднання, самі молоді люди. Різні суспільні сили можуть будувати молодіжну політику, виходячи із власних ресурсів. Молодіжна політика політичних партій, громадських об'єднань обмежена їх правовими можливостями, але має важливий напрям розвитку, який полягає в тому, що виробляється ідеальна модель (нормативний образ) молодої людини, яку організація (корпорація) прагне представити всьому суспільству як еталон [63 с. 116].

Державна молодіжна політика є порівняно новим напрямом державної політики – як цілісна система забезпечення гідного рівня життя, можливостей саморозвитку та самореалізації молоді вона почала формуватися у другій половині ХХ ст. Причинами, що зумовили виокремлення молодіжної сфери з поміж інших та активне дослідження становлення й виховання молоді були: ускладнення суспільного життя, переорієнтація економіки на ринковий тип, лібералізація політичного режиму у країнах Західної Європи та США та, як наслідок – руйнування усталеного світогляду [27, с. 24].

Проте деякі автори вважають, що історія розробки і вжиття конкретних заходів з боку держави, що регулювали порядок визнання та умови досягнення молоддю «дорослого» статусу, сприяли її поступовому входженню у самостійне життя, починається у XVI ст. у Великобританії, а в Німеччині – у 1839 р., коли був ухвалений Регулятив стосовно праці молодих робітників на фабриках Пруссії. У тій же Німеччині в 1922 р. було прийнято Закон про молодіжне благодійництво – комплексний правовий акт, який включав нормативне закріплення державних обов'язків щодо забезпечення трудових та деяких інших соціальних прав молодих людей. Закон був скасований фашистським урядом, але потім був відновлений у ФРН в 1949 р. та НДР у 1950 р. Після об'єднання ФРН та НДР у 1990 р. був прийнятий новий Закон про допомогу дітям і молоді, який охоплює питання зайнятості, соціального забезпечення та багато іншого [185, с.80].

Спеціальні норми регулюють державну підтримку молодіжних організацій. Практично в другій половині 80-х – на початку 90-х рр. XX ст. у багатьох країнах Заходу сформувалася комплексна державна молодіжна політика, що мала своїм підґрунтям розвинуту законодавчу базу і відповідну систему державних та громадсько-державних органів для її реалізації. Законодавче закріплення окремих прав молоді, у тому числі і право на творення своїх громадських організацій, до 1990-х років стало загальним явищем [64, с. 81].

Отже, сукупність певних історичних подій призвели до появи напрямку – державна молодіжна політика, яка ставить за мету виховання молоді у необхідному для країни руслі, її всебічна підтримка та розвиток. Проте, для розгляду специфіки формування та реалізації державної молодіжної політики у будь-якій країні, необхідно визначитися із категоріально-понятійним апаратом, напрямками, принципами та моделями державної політики.

Логічно почати розгляд поняття «державна молодіжна політика» із

моменту становлення України як незалежної, суверенної держави. Саме ці моменти й заклали основу для дослідження вітчизняними науковцями молодіжної сфери як окремого та актуального напрямку політичної діяльності владних структур. У цьому контексті варто виокремити праці Є. Бородіна [13], І. Гайдаєнка [21], Д. Мельникова [81], В. Головенька [27–29], В. Коцура [69] та ін. Проте, самі аспекти, пріоритети державної молодіжної політики закріплюються виключно у нормативно-правовій базі. У незалежній Україні сформовано цілий комплекс правових актів, які регламентують молодіжну державну політику. Цей комплекс містить:

- Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [35];
- Закони України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [51], «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [47];
- Укази Президента України «Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді» [164], «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій» [165], «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» [166], «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» [167] та ін.

Ці нормативно-правові документи мають за мету виробити певний еталон розвитку молоді, направити її активність у напрямок розвитку всієї держави. Разом з тим, на наш погляд, в Україні спостерігається інституційна слабкість, яка не може це реалізувати. По-перше, значна кількість нормативно-правових актів не виконується через брак бюджетних коштів й має лише нормативний характер. По-друге, значна кількість документів не здійснює якісні перетворення у розвитку державної молодіжної політики. По-третє, регламентація державної молодіжної політики направлена лише на певний різновид діяльності молоді й не відповідає викликам сучасності.

Проте, деякі питання молодіжної державної політики регламентовані у Законах України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [52], «Про туризм» [51], «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [47], «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно–технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» [45] та ін. У свою чергу, у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [36] сформульовано декілька визначень поняття «державна молодіжна політика».

Разом з тим, існуюча нормативно-правова база дає уявлення про понятійний та змістовий апарат державної молодіжної політики. Перша дефініція пов'язана із розумінням молодіжної політики як частини загальної державної політики, зміни в якій залежать напряму від ступеню розвитку соціально-економічної сфери на усіх рівнях влади: державному, регіональному та локальному.

Друге трактування державної молодіжної політики виходить із вікових меж молоді, цілеспрямованої діяльності спеціалізованих установ, які вирішують соціально значимі для молоді питання як безробіття, забезпечення житлом, державна захищеність, підтримка та мотивація народжуваності тощо.

Третє, найцікавіше, на наш погляд, визначення державної молодіжної політики пов'язане із розумінням її як механізму соціалізації та адаптації молоді до умов сьогодення.

У справі вироблення ефективної державної молодіжної політики важливу роль відіграє з'ясування суті і змісту процесів життєвого самовизначення молоді людини. Ці процеси поділяються на:

- соціальне самовизначення;
- політичне самовизначення;
- професійне самовизначення;
- економічне самовизначення.

У контексті проблематики нашого дослідження ключовим є політичне самовизначення молоді як центрального елементу державної молодіжної політики. Незважаючи на значну нормативно-правову базу України у питаннях реалізації молодіжної політики спостерігається її незбалансованість, інституційна слабкість, відсутність пріоритетних напрямків розвитку. Така ситуація призводить до несприйняття молоді свого становища та не сприяє більш ефективної інтеграції молодих людей у процеси вироблення державної політики.

Як наочно демонструють наведені у дослідженні дані чисельних моніторингів соціологічних центрів, молодь України більше схильна до політичного абсентеїзму та відчуженню, ніж до активної участі. Тому, говорячи про державну молодіжну політику варто враховувати специфіку цього явища та вивчити його більш змістовніше.

Відчуженню молоді від участі в управлінні властиві дві взаємопов'язані тенденції:

- а) наростання пасивності і недовіри молоді до офіційних органів управління, де дуже мало їх ровесників;
- б) підвищення інтересу до суто молодіжних угруповань та об'єднань, в яких немає бюрократично заформалізованих форм роботи.

Тому, однією із головних цілей молодіжної політики має бути підтримка політичної визначеності молоді, сприяння молодіжним політизованим утворенням соціальної спрямованості, посилення їх конструктивної активності, консолідація зусиль для зміцнення української держави, демократизації та гуманізації суспільства. При загальній стратегічній спрямованості соціальної політики в бік інтеграції молоді у суспільство сьогодні важливо сприяти і дезінтеграційним тенденціям в її середовищі з метою формування власних молодіжних соціально-політичних структур та їх подальшого включення у суспільні структури на новій демократичній основі [60, с. 313]. Ми вбачаємо, що саме орієнтація держави

на сучасні тренди та інтереси молоді у виробленні державної молодіжної політики має стати не тільки індикатором її ефективності, а ще й провідним елементом самореалізації молоді. Отже, з метою більш об'єктивного аналізу державної молодіжної політики звернемося до визначень українських дослідників.

Наукова розробка вказаної проблематики представлена працями вчених, які розглядають молодь переважно у контексті формування та реалізації молодіжної політики, а саме: В. Баглик, Є. Бородін, М. Головатий, В. Криворученко, Н. Метьюлкіна, М. Перепелиця, В. Орлов, О. Шиян та інші, які розглядають молодь та державну молодіжну політику як форму взаємодії держави та молоді у певних питаннях, які, на нашу думку, не повною мірою відображають інтереси молоді.

Так, український науковець М. Головатий, вивчаючи молодіжну політику у контексті суб'єктності задіяних акторів, наголошує, що провідну роль у її реалізації займають політичні партії, громадські організації, соціальні інститути, та, звісно – самі індивіди. На думку науковця, успішна молодіжна політика – це злагоджена робота усіх структурних компонентів за наявності фінансової підтримки з боку держави [26, с. 237].

Під державною молодіжною політикою М. Головатий розуміє наявність у суспільстві чітко і об'єктивно визначених, законодавчо закріплених ідей стосовно місця і ролі молоді в поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних заходів, що сприяють реалізації цих ідей [26, с. 25]. Інший дослідник, В. Баглик пропонує розглядати державну молодіжну політику «як інструмент і технологію, а також - систему заходів із завоювання, утримання і підтримки певного соціального, економічного, правового, політичного, етнічного, культурного статусу молоді» [5, с. 21]. При цьому, якими саме засобами втілювати наведене у життя – дослідник питання залишає відкритим [6, с. 11].

Це один український дослідник, В. Криворученко дає таке визначення:

«Молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію. Державна молодіжна політика є сукупністю дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов» [70, с. 60].

Відомий український дослідник М. Перепелиця у своїх наукових доробках вказує, що молодіжна політика є сукупністю ідей та теорій про місце й роль молодого покоління, а також, це комплексна діяльність органів державної влади та інших інституцій з метою розвитку молоді. При цьому, вчений наголошує, що суб'єктами молодіжної політики є всі суспільно-політичні інститути, які взаємодіють з молоддю, а сама молодь постає об'єктом впливу [105, с. 69]. Варто підкреслити, що низка наукових розробок даної тематики проводиться фахівцями з державного управління. Так, у своїй дисертації М. Канавець розуміє державну молодіжну політику як системну діяльність країни щодо молоді у контексті законодавчої, виконавчої, судової сферах, головною метою якої є гарантування гідних умов для життєвого самовизначення підростаючого покоління з урахуванням державних інтересів [57, с. 10].

Інше визначення поняття «державна молодіжна політика» надає вітчизняний науковець В. Орлов, який розглядає її як діяльність органів влади, що спрямована на розробку концепцій, доктрин та програм молодіжного розвитку, а також як реалізацію низки заходів із соціального захисту молоді та надання всебічної підтримки щодо розвитку творчого та інтелектуального потенціалу [97, с. 17].

Також, важливим для нашого подальшого дослідження є погляд українського науковця К. Плоского, який відображає у своїй дисертації особистісно-ціннісний підхід, аналізуючи сутність молодіжної політики.

Автор приходиться до висновку, що ціннісні орієнтації сучасної молоді є «стрижнем молодіжної політики, які необхідно враховувати при розробці програм розвитку молоді аби отримати двосторонній зв'язок із суспільством [110, с. 18].

Ще одна українська дослідниця державної молодіжної політики Н. Метьолкіна зазначає, що тільки системний, цілеспрямований вплив суб'єктів державної влади (у тому числі й суспільних інститутів) за умови громадської підтримки є дієвим механізмом соціалізації та входження молоді у соціум. Тобто, вчена підкреслює взаємозалежність понять «соціалізація» та «державна молодіжна політика». З її наукових доробок можна зробити лаконічний, але досить ґрунтовний висновок – соціальні й політичні інститути соціалізації є механізмом формування та реалізації державної молодіжної політики [82, с. 12].

Т. Донченко пропонує розглядати державну молодіжну політику як: пріоритетний і специфічний напрям у діяльності держави, її органів з метою створення певних умов та соціальних гарантій для становлення і розвитку молоді, самореалізації в особистих та суспільних інтересах; удосконаленню механізму взаємовідносин держави з молоддю стосовно реалізації її інтересів, запитів, потреб [38, с. 127].

У свою чергу, Н. Кожушко вважає, що «державна молодіжна політика як визначений напрям дій складається із суспільних цілей та необхідних ресурсів для досягнення поставлених завдань й повинна базуватися на принципах та закономірностях суспільного розвитку, бути чітко визначеною за пріоритетами, що мають дедалі більше розкривати саме соціальне спрямування діяльності органів влади, серед яких особливе місце займають спрямованість на вирішення проблем молоді, а також створення певних умов і соціальних гарантій для становлення та розвитку молодого покоління» [67, с. 101].

Найбільш узагальнюючим є визначення вченого В. Головенька, який

під молодіжною політикою розуміє комплексну діяльність держави з метою повноцінного виховання та формування активної позиції у молодого покоління. Дослідник, також, наголошує на децентралізації тих інституцій, які є реалізаторами державної молодіжної політики на місцевому рівні через важливість об'єктивного чинника - етнічних, культурних та економічних складових кожного регіону [28, с. 128].

Отже, проаналізувавши термінологію державної молодіжної політики у науковому дискурсі та у нормативно-правовій базі, варто підкреслити необхідність у вдосконаленні даного поняття, яке пов'язане із стрімко змінюваним світом та адаптацією до сучасних умов життєдіяльності. Зауважимо, що дослідження цієї теми дасть змогу створити дієвий механізм залучення молоді до суспільно-політичного буття з метою розвитку їх потенціалу на користь нашої держави.

Таким чином, надамо власне авторське визначення: державна молодіжна політика – це цілеспрямована, злагоджена діяльність структурних підрозділів усіх рівнів державної влади, головною метою яких є гармонійний всебічний розвиток молодого покоління згідно із викликами та потребами сучасності.

Зрозуміло, що формування та реалізація державної молодіжної політики повинна будуватися на певних принципах, які є одночасно стимулом та стримуючим інструментом владної діяльності. Ми вважаємо, що такими принципами мають бути:

- Правова та соціальна захищеність молоді з боку держави;
- Створення умов для саморозвитку та самореалізації;
- Підтримка креативного мислення та втілення інновацій;
- Пріоритет постматеріального над матеріальним.

Не менш важливим є питання координації роботи усіх задіяних інститутів, агентів, служб. Таким чином, виходячи із вищенаведеного, ми доводимо тезу, що інститути соціалізації є механізмом впровадження

державної молодіжної політики, значимість та впливовість якої у часи системної трансформації зростає.

Підкреслимо, що специфіка молодіжної політики проявляється через суб'єкт-об'єктні характеристики. Першими (суб'єктами) виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації, політичні партії, релігія, інститути освіти та молодь (якщо вона представлена молодіжними організаціями). Об'єктом вважається власне молодь віком від 14 до 35 років, а також – усі соціальні процеси у суспільстві, які пов'язані із становленням та функціонуванням молоді.

На думку української дослідниці А. Карнаух, у якості об'єкта варто враховувати сукупність молодіжних проблем, з якими стикається нове покоління та які, одночасно, гальмують перехідний процес нашої держави. Авторка поділяє молодіжні проблеми на два типи:

- Стрімке зростання суспільних очікувань від молоді без наявної державної підтримки;
- Індивідуальні амбіції та прагнення молодих людей щодо свого майбутнього.

Таким чином, А. Карнаух зводить сутність молодіжної політики до двосторонньої комунікації «молодь-суспільство» [61, с. 66].

Підкреслимо, що у перехідний період питання щодо визначення молодіжних проблем загострюється й потребує нового осмислення. Отже, розглядати їх варто з двох позицій:

- 1) яким чином держава може стимулювати розвиток інноваційного потенціалу у молоді;
- 2) яким чином нове молоде покоління може сприяти більш динамічному розвитку країни.

Аналізуючи окреслені питання, варто виділити ще один важливий об'єкт молодіжної політики – наявність однорідних інтересів як у молодій генерації, так й у суспільства загалом, що керується механізмами

формування та реалізації державної молодіжної політики.

Якісне дослідження сутності механізму впровадження молодіжної політики в умовах перехідного процесу можливе завдяки його розгляданню, також, через процес модернізації, який надає змогу проаналізувати поняття «інноваційний розвиток», що є одним із базових характеристик сучасної молоді. З цього приводу дуже влучно висловився відомий американський вчений Т. Парсонс, який підкреслив, що прагнення до модернізації та, як наслідок, сприяння інноваціям – оптимальний шлях розвитку незахідних суспільств, до яких належить Україна [101, с. 182].

Інноваційна модернізація стає можливою за умови поширення креативної діяльності, яка стає головним чинником будь-яких нововведень. Отже, під інновацією можна розуміти відкритість новому, яка досягається, насамперед, за допомогою наукових досліджень та зумовлюється технічним прогресом. При цьому наука є базовою складовою інноваційного розвитку, а звідси – потреба у кардинально іншому погляді на стрімко змінюваний світ. Саме освіта формує у індивідів інноваційний тип мислення та здатність діяти креативно.

Але через невідповідність науки сучасності, на пострадянському просторі залишається невирішеною одна велика проблема, яка стримує розповсюдження інновацій – це здатність суспільства, по-перше, засвоювати нові технічні здобутки та, по-друге – продукувати, створювати власні інноваційні продукти.

Зауважимо, що феномен «інноваційної діяльності» досить активно досліджується зарубіжними вченими, серед яких Й. Шумпетер, П. Друкер, Р. Фостер, Р. Нельсон, Г. Сільверберг та інші. Більш того, саме розвиток інновацій є двигуном економіки Західної Європи, США та чотирьох азіатських тигрів – Гонконг, Сінгапур, Тайвань та Південна Корея. Роль інновацій в сучасному світі важко переоцінити. Інновації виконують як економічну, так і соціальну функцію, охоплюють всі сторони життя

суспільства, зачіпають особистісні питання. У довгостроковій перспективі без інноваційної діяльності неможливий подальше економічне і культурне зростання на шляху до інтенсивного розвитку [33, с. 53].

Таким чином зазначимо, що державна молодіжна політика є складною, багаторівневою та згуртованою діяльністю суб'єктів, мета яких полягає у створенні сприятливих умов для гармонійного розвитку молодого покоління, бо саме молодь є каталізатором системного розвитку через нестандартність мислення, креативність та інноваційну діяльність. Останнє, у свою чергу вважається запорукою економічного зростання країни та системного розвитку в цілому.

1.3. Сучасні моделі державної молодіжної політики

У дослідженні теоретико-методологічних підходів до наукового вивчення державної молодіжної політики аналізується досвід її реалізації в сучасних національних контекстах та, разом з тим, формується цілий комплекс моделей (які відрізняються методологічними аспектами її дослідження), зокрема:

- соціологічний підхід, у якому сформувалися інституційний напрям (І. Ільїнський [54] В. Головенько [27; 28; 29], М. Перепелиця [105]; напрям, який розглядає державну молодіжну політику як механізм, що забезпечує спадкоємність поколінь - В. Лисовський [74]; напрям, який визначає молодіжну політику як простір соціального проектування - М. Лукашевич [77]; напрям, який розкриває молодіжну політику як чинник соціального розвитку молоді - М. Головатий [26];
- географічно-демографічний підхід, який дає змогу виокремити важливі структурні елементи державної молодіжної політики – набір цінностей, цілей і знарядь, пов'язаних із визначенням суспільних проблем; обраний особою, державними органами або урядом напрям дій, завдяки якому вони

реалізують свої специфічні потреби та використовують певні можливості для досягнення суспільно значимого результату; політична діяльність органів державної влади – комплекс дій, заходів та інститутів, за допомогою яких задовольняються окремі групові та індивідуальні інтереси, їх узгодження з метою забезпечення політичного і громадського порядку в суспільстві; напрям, порядок дій, обраний державною владою для розв’язання певної проблеми або відповідного набору проблем, який є відображенням цілей політичної системи і засобів, за допомогою яких вони досягаються; діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, що відображає суспільний устрій та економічну структуру держави, а також діяльність партій, громадських організацій та об’єднань, яка визначається їх цілями та інтересами; напрям дій або утримання від них, обрані органами державної влади для вирішення певної проблеми або сукупності взаємопов’язаних проблем [64, с. 82];

- політологічний підхід, який фокусує свою увагу на призначенні і завданнях державної молодіжної політики, яка, зокрема, спрямована на сприяння популяризації цінностей і досягненню цілей, які визнаються суспільством або урядом, розробку програми політичних дій, орієнтованих на реалізацію цих цінностей і цілей [76, с. 117].

На нашу думку, саме політологічний підхід є квінтесенцією методологічного комплексу дослідження державної молодіжної політики в Україні у період 2014-2018 років. Справа в тому, що процеси демократизації, з якими зіштовхнулася Україна, зумовлюють пошук нових механізмів формування та впровадження як загальної державної політики, так й її складової – молодіжної. Про це явище згадував відомий вчений К. Мангейм у праці «Діагноз нашого часу», де відмічав, що динамічні суспільства (до яких відноситься й Україна) мають оперативно реагувати на зростаючу кількість викликів сучасності, а саме – стрімкий розвиток подій та інформаційна перенасиченість [78, с. 203].

А молоді, що більш схильна до сприйняття й поширення інновацій та найменше до наслідування традиціям, необхідно більш за інші соціальні верстви населення допомагати адаптуватися до умов сьогодення. Молоде покоління можна порівняти із вибуховим пристроєм за своєю сутністю: або своєчасно направити у необхідне русло (знешкодити радикалізм та екстремізм), або вони стануть джерелом протестних рухів, що буде гальмувати процеси системної трансформації.

Відзначимо, що за часи своєї незалежності Україна досягла чималих успіхів у сфері формування та реалізації молодіжної політики, проте задля того, щоб реформування було ефективним, треба звернутися до досвіду більш розвинених у цьому напрямку країн. Отже, розглянемо основні елементи молодіжної політики, які притаманні провідним країнам світу.

Одним із головних документів є Декларація про поширення серед молоді ідеалів світу, взаємної поваги та взаєморозуміння між народами, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1965 р. У Декларації закріплені такі базові принципи:

- Принцип I: Молодь повинна виховуватися в дусі миру, справедливості, свободи, взаємної поваги і взаєморозуміння, щоб сприяти встановленню рівноправності для всіх людей і всіх народів, економічному та соціальному прогресу, роззброєння та підтримання міжнародного миру і безпеки.
- Принцип II: Всі соціальні інститути виховання, включаючи родину, освіту та засоби інформації повинні сприяти поширенню серед молоді ідеалів миру, гуманізму, свободи і міжнародної солідарності, а також всіх інших ідеалів, що сприяють зближенню народів, а також повинні знайомити молодь з функціями, які покладені на Організацію Об'єднаних Націй як на інструмент збереження і підтримання миру, що сприяє міжнародному взаєморозумінню і співпраці.
- Принцип III: Молодь повинна виховуватися на основі поваги гідності та рівності всіх людей, без різниці за ознакою раси, кольору шкіри, етнічного

походження або переконань, а також в дусі поваги до основних прав людини і до права народів на самовизначення.

➤ Принцип IV: З метою зближення молоді в галузі освіти, культури та спорту слід заохочувати і розширювати серед молоді всіх країн взаємні обмін, подорожі, туризм, зустрічі, вивчення іноземних мов, споріднення міст і університетів без будь-якої дискримінації, а також інші подібні види діяльності.

➤ Принцип V: Слід заохочувати національні та міжнародні об'єднання молоді сприяти цілям Організації Об'єднаних Націй, особливо – підтриманню міжнародного миру і безпеки, розвитку дружніх відносин між народами, заснованих на повазі суверенної рівності держав, здійснення остаточної ліквідації колоніалізму і расової дискримінації, а також інших порушень прав людини. Відповідно до цієї Декларації молодіжні організації повинні в своїй діяльності вжити всіх необхідних заходів, для того щоб без будь-якої дискримінації зробити свій внесок у роботу з виховання молодого покоління відповідно до цих ідеалів. Зазначені вище організації, засновані на принципі свободи об'єднання, повинні сприяти вільному обміну ідей в дусі принципів цієї Декларації і цілей Організації Об'єднаних Націй, викладених у її Статуті.

➤ Принцип VI: Основною метою виховання молоді має бути розвиток всіх її здібностей, формування людей, що володіють високими моральними якостями, глибоко відданих благородним ідеалам миру, свободи, гідності і загальної рівності і сповнених почуттям поваги і любові до людства і до його творчої праці. Важлива роль в цьому відношенні належить родині. Молодь повинна усвідомити свою відповідальність в світі, яким вона буде покликана вершити, і їй повинна надихати віра в світле майбутнє людства [38].

Аналізуючи цей нормативно-правовий акт та зарубіжний досвід формування державної молодіжної політики, можна констатувати, що ці ж самі принципи закладені сьогодні в європейський досвід молодіжної

політики як основоположні, бо це сукупність вічних загальнолюдських цінностей.

Також, варто додати, що велика кількість окремих доповнюючих документів приймається і сьогодні. Так, з метою залучення молодого покоління до процесів державотворення та інтеграції у соціально-політичний простір задля використання їх потенціалу у правильному руслі, Європейською Комісією затверджена «Молодіжна стратегія ЄС на 2010-2018 рр.» В ній відзначається цінність молодого покоління як людського потенціалу поряд із стрімким старінням європейської нації. Тому, акцент робиться на довгостроковій координації таких сфер як освіта, працевлаштування, підприємництво, дозвілля, соціально-політична діяльність, спорт та охорона здоров'я. У обіг вводиться та закріплюється на інституційному рівні категорія «неформальна освіта», що має тривати усе життя й робити індивіда конкурентоспроможним на ринку праці та гармонійно розвиненою особистістю загалом [187].

Також, приділяється значна увага можливостям кар'єрного зростання та просування, а також підкреслюється необхідність корегування системи стимулів та мотивацій згідно із суспільним розвитком. І головне – велике значення надається молодіжному підприємництву та формуванню креативного мислення, яке стає запорукою економічного прогресу країни [139, с. 89; 195].

Зазначимо, що з приводу освітніх можливостей молодого покоління Радою Європи була прийнята нова інтегрована програма «Erasmus +, термін дії якої з 2014 по 2020 рр. та яка розрахована на мобільність студентів, викладачів, соціальних співробітників. Її головна мета – міжнародне співробітництво у галузі молодіжного розвитку. Підкреслимо, що ця програма включає у себе всі доробки молодіжної сфери, які приймалися раніше [203].

Поряд із запропонованими програмами та Декларацією ООН, варто

проаналізувати особливості Європейської хартії про участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях. Цей нормативно-правовий акт був прийнятий з поправками у 2003 р. Радою Європи з метою недопущення розколу населення Єврозони на тих, хто морально та матеріально готовий до повноцінного самостійного життя, та тих, хто залишився аутсайдерами суспільства. Хартія містить три важливих принципи:

- 1) Участь молоді у суспільно-політичному житті повинна стати частиною державної політики, яка залучає молоде покоління до формування «порядку денного» та, безпосередньо, реалізації.
- 2) Органи місцевого самоврядування повинні залучати молодіжний потенціал у всіх проблемних питаннях, які постають перед громадою.
- 3) Відсутність дискримінаційних проявів до молоді за расовими чи національними ознаками, яка бажає приєднатися до участі у реальній політиці.

Також у Хартії проголошується боротьба із молодіжним безробіттям, взамін чому пропонується поширення освітньої діяльності задля виховання молоді людини як активного громадянина, що знає свої права та вшановує закон. В цьому контексті ефективними механізмами є реформування освітньої сфери згідно із потребами сучасності, проведення інформативних заходів серед молоді щодо наявних можливостей, підтримка молодіжних проєктів та ініціатив [184].

Перейдемо, безпосередньо, до розгляду найбільш поширених моделей реалізації та формування молодіжної політики на європейському просторі. Базовим критерієм класифікації моделей державної молодіжної політики є домінуюча в державі система соціального забезпечення.

Виокремлюють такі системи соціального забезпечення:

- соціал-демократична (скандинавські країни);
- ліберальна (Великобританія);

- консервативна (центральноевропейські країни);
- субінституціональна (країни Середземномор'я) [197].

Відповідно до системи соціального забезпечення виділяють такі моделі державної молодіжної політики:

- універсалістська (скандинавські країни), яка ґрунтується на соціал-демократичній (суспільній або солідарній) системі соціального забезпечення;
- громадівська (Великобританія), яка реалізується в межах ліберальної системи соціального забезпечення;
- протекційна (центральноевропейські країни), яка орієнтована на консервативну систему соціального забезпечення;
- централізована (країни Середземномор'я), яка побудована на принципах субінституціональної системи соціального забезпечення.

Різниця між цими моделями полягає в ролі та ступені участі у реалізації молодіжної політики, по-перше, трьох її основних суб'єктів – держави, корпорацій (бізнесу), особистості (молоді), а, по-друге, інших інститутів громадянського суспільства (міське самоврядування, політичні та громадські об'єднання). Тому в основу кожної моделі молодіжної політики покладений свій базовий принцип, який витікає із співвідношення частки участі молоді у реалізації молодіжної політики її основних суб'єктів.

Розглянемо виокремлені моделі державної молодіжної політики більш детально. Універсалістська (суспільна або солідарна) модель молодіжної політики заснована на принципі солідарності, який означає відповідальність всього суспільства за долю своїх членів. Основним суспільно-політичним інститутом, який здійснює перерозподіл благ, є держава. Саме вона бере на себе велику частку відповідальності за соціальне благополуччя своїх громадян.

Фінансовими механізмами перерозподілу служать державний бюджет та державні соціально-страхові фонди, кошти яких йдуть на забезпечення широкого спектра державних соціальних гарантій, які виступають для

населення переважно в безплатній формі. Проте ця модель не виключає можливості існування й недержавних інститутів молодіжної політики. Солідарний принцип, покладений в основу суспільної моделі молодіжної політики, передбачає солідарність в декількох планах.

По-перше, це солідарність між різними соціальними групами та прошарками суспільства, між різними поколіннями, між державою та громадянським суспільством, яка здійснюється за рахунок системи перерозподілу фінансових засобів.

По-друге, це солідарність між трьома основними суб'єктами молодіжної політики – державою, корпорацією, особою, які кожен в своїй певній пропорції беруть участь в їх реалізації через систему бюджетних відрахувань, страхових внесків робітників та роботодавців [143, с. 421-422].

Універсалістська модель молодіжної політики характеризується паритетним рівнем контролю державою молодіжних організацій при одночасному наданні їм широкої свободи дій. Тобто цей підхід наділяє громадянське суспільство чималими правами у сфері сприяння дозвілля та розвитку молодого покоління.

Держава є спостерігачем, координатором, а також фінансує узгоджені програми. Специфічним для цієї моделі є відсутність міністерства у справах молоді в органах влади. В представленій моделі молоде покоління виступає соціальним ресурсом, у який спочатку вкладають гроші, а потім чекають зворотної дії, спрямованої у бік державного розвитку. Робота з молоддю тут розвивається як громадська інфраструктура щодо молодих людей як громадян.

Ця модель притаманна країнам Скандинавії. Так, у Швеції модель державної молодіжної політики передбачає значне втручання держави у відносини суспільства та молоді. Вплив держави на вирішення молодіжних проблем здебільшого здійснюється через фінансування та створення мережі державних чи державою фінансованих, спеціалізованих закладів, а також

через фінансову підтримку молодіжних організацій.

Основний механізм роботи з молоддю у Швеції ґрунтується на соціальній роботі в комунах. По суті, державна молодіжна політика Швеції ґрунтується на особливій ролі держави, регламентації законом заходів підтримки молоді і молодіжних організацій. У Швеції держава формулює загальний напрям, цілі та пріоритети молодіжної політики, але в її реалізації головна роль відведена місцевому самоврядуванню й громадським організаціям. Діяльність з реалізації молодіжної політики координується Міністерством культури [111, с. 126].

Громадівська (або ліберальна) модель державної молодіжної політики реалізує індивідуальний принцип, який передбачає особисту відповідальність кожного члена суспільства за свою долю та долю своєї сім'ї. Роль державних структур у безпосередній реалізації молодіжної політики мінімізована, а її основними суб'єктами є особистість і різні недержавні організації, соціально-страхові фонди та асоціації. Характерно, що фінансову основу реалізації суспільних програм за даної моделі складають, в першу чергу, приватні заощадження та приватне страхування, а не кошти державного бюджету. За ліберальної моделі молодіжної політики держава бере на себе відповідальність лише за збереження мінімальних доходів усіх громадян і за благополуччя найбільш слабких та знедолених верств населення.

У той же час держава максимально стимулює створення і розвиток у суспільстві різних форм недержавного соціального страхування та соціальної підтримки, а також різних засобів та способів отримання та підвищення громадянами своїх доходів. Тобто держава бере участь у реалізації молодіжної політики більшою мірою опосередковано, не через фінансування соціальних програм із свого бюджету, а через організаційно-правову інституціоналізацію недержавних фінансових потоків на соціальні потреби (на освіту, пенсійне забезпечення, охорону здоров'я, допомогу по

безробіттю, соціальний захист тощо) та, одночасно, через розвиток всієї ринкової інфраструктури отримання доходів у суспільстві.

Керування молодіжною сферою делегується інститутам громадянського суспільства, які мають змогу напряду укласти угоди із неурядовими міжнародними організаціями з метою всебічного розвитку молоді та підвищення якості освіти. Ключовим індикатором ефективності такої моделі є рівень благополуччя тієї родини або оточення, де відбувалося становлення індивіда. Державою передбачені стипендіальні програми та гранти для малозабезпечених студентів, які покривають вартість як навчання, так й усіх витрат, пов'язаних з ним. Ці кошти перераховуються на локальний рівень, де потім розподіляються між вищими навчальними закладами.

Подібна модель повною мірою реалізовується у Великобританії, де відчувається сильний вплив громади на реалізацію молодіжної політики, особливо в умовах імплементації делегування повноважень щодо її реалізації від держави до інститутів громадянського суспільства [38, с. 129].

Цільовими групами такої моделі державної молодіжної політики є конкретно визначені різні групи молоді, які потребують вирішення соціальних проблем. За наявності мінімального впливу держави на соціальне забезпечення молоді та значної кількості проблем така модель може розглядатися як проблемно-орієнтована, що обумовлює потенційні можливості наближення її до ліберальної моделі. Громадівська модель (ліберальна, за суттю) характеризується великою зацікавленістю місцевих органів влади у забезпеченні молодіжних клубів, а недостатність інфраструктури державної підтримки і зацікавленості створює можливості сильної роботи, направленої на громаду [16, с. 208].

Загалом ліберальна модель державної молодіжної політики передбачає створення умов для інтенсивного розвитку індивідуальності на основі патерналізму, який передбачає провідну роль держави в житті кожного індивідуума, а в умовах значних ресурсних обмежень саме індивідуальне

підприємництво дає змогу забезпечити дотримання високих соціальних стандартів незалежно від можливостей держави [16, с. 209].

У своїй неоконсервативній формі ліберальна модель реалізується у США, де держава, в першу чергу, надає соціальну допомогу тим категоріям і групам молоді, що її потребують. Соціальною підтримкою молоді тут займаються благодійні приватні організації, в країні також активно впроваджуються механізми залучення комерційного сектору до участі у реалізації програм та проектів молодіжної політики. Особливістю моделі молодіжної політики США є створення та розвиток органів самоврядування в школах, коледжах, університетах.

У цих реально діючих органах самоуправління молодь отримує необхідні соціальні, комунікативні та управлінські навички, тут забезпечуються можливості впливу молоді на прийняття рішень, що стосуються її життя [111, с. 125].

Протекційна (корпоративна або консервативна) модель державної молодіжної політики передбачає максимум відповідальності корпорацій (підприємств, установ) за долю своїх працівників. Це здійснюється через систему пожиттєвого найму, за допомогою якої підприємства стимулюють робітників до внесення максимального трудового вкладу, за що їм надаються різні види соціальних гарантій у вигляді пенсійного забезпечення, часткової оплати медичних, рекреаційних послуг та освіти. За такої моделі і держава, і недержавні організації, і особа також, несуть частку відповідальності за соціальне благополуччя в суспільстві. Але в такому випадку більшу роль відіграють підприємства, які мають власну розгалужену соціальну інфраструктуру, власні соціально-страхові фонди [144, с. 110].

У такій ситуації фінансовою основою моделі молодіжної політики є передусім страхові внески корпорацій. При корпоративній моделі велику роль у здійсненні молодіжної політики відіграють організації-роботодавці, для яких остання, в свою чергу, є суттєвим елементом системи управління

трудовами ресурсами.

Головною метою цієї моделі є допомога, мотивація й підтримка молоді на різних етапах свого становлення. Інститутами, що реалізують цю політику є як держава, так й громадські організації, які створені та фінансуються за кошти державного бюджету та є професійними службами по роботі з молоддю. Корпоративна (консервативна) модель приділяє значну увагу працевлаштуванню молодого покоління та волонтерству як альтернативному способу дозвілля молоді, так й її залученню до суспільно корисної праці реалізується переважно в країнах Центральної Європи.

Специфічним різновидом протекційної моделі є централізована (або субінституціоналізована) модель державної молодіжної політики, яка спрямована на поступове зниження ролі релігії у вихованні молоді та надання цих прав структурам, які створені державою на локальному рівні [179, с. 87]. Тобто модель державної молодіжної політики країн Середземномор'я прагне інституціоналізації процесу її реалізації, що передбачає залучення третього сектору та органів місцевого самоврядування до централізованого процесу державного управління у сфері молодіжної політики [38, с. 131].

Орієнтуючись на вирішення соціальних проблем молоді, ця модель прагне розвинути компонент громадянського суспільства, тобто посилити участь молоді в громадському житті на основі розвитку самоврядування та широкої соціальної інтеграції [67, с. 100].

В Україні за ключовими ознаками реалізується універсалістська (скандинавська) модель державної молодіжної політики, проте фінансова неспроможність держави внаслідок перехідного характеру транзитивного суспільства робить неможливим її повноцінну реалізацію, що посилює її декларативну спрямованість.

Структурно в Україні наявна багаторівнева модель, представлена законодавчими та виконавчими гілками влади та органами місцевого

самоврядування, а основна відповідальність за реалізацію державної молодіжної політики покладена на центральні й місцеві органи державної влади і управління.

При цьому багаторівневість української моделі передбачає складний процес узгодження діяльності у сфері вироблення та реалізації державної молодіжної політики на трьох рівнях: державному (розробка стратегії та основних напрямів молодіжної політики, визначення і забезпечення ресурсами, розробка соціальних нормативів і стандартів), що реалізується механізмом координації, який включає профільний комітет Верховної Ради України, Національну раду з питань молодіжної політики при Президентові України, галузеві міністерства; регіональному (організаційна допомога для здійснення державної молодіжної політики, ресурсне забезпечення), що реалізується механізмом, до якого включаються спеціально уповноважені органами виконавчої влади в галузі молодіжної політики, а також органами місцевого самоврядування); місцевому (мобілізація зусиль державних службовців, громадських активістів, громадян на реалізацію державної молодіжної політики через окремі програми, проекти, заходи тощо), що реалізується механізмом, до якого включаються підрозділи в органах місцевої влади, система соціальних служб для молоді, заклади соціальної роботи, місцеві громадські організації, об'єднання) [67, с. 101]. Останнім часом у процесах формування та реалізації молодіжної політики у багатьох європейських країнах бере активну участь приватний бізнес, який мотивують інвестувати в молодіжну сферу в обмін на отримання податкових пільг [155, с. 289].

Саме такий підхід, на нашу думку, може бути доречним в Україні, бо дозволить і молодіжну сферу фінансово підтримувати, і розвивати малий та середній бізнес, який є одним із складових економічного зростання. Разом з цим, молодіжна політика як органів державної влади, так і місцевого самоврядування, зберігаючи соціально-захисну функцію щодо соціально

вразливої частини молоді, повинна удосконалювати її в тому аспекті, щоб максимізувати розвивальний потенціал соціальної підтримки і мінімізувати породження утриманських, соціально-паразитарних настанов. Одним із шляхів вирішення такої проблеми є визначення серед соціально-вразливої молоді обдарованих її представників і сприяння їх навчанню та професійному становленню [25, с. 215].

На нашу думку, цікавою для України є модель державної молодіжної політики Німеччини, яку можна вважати ефективною через низький рівень безробіття молоді, зростаючу кількість людей з вищою освітою та участь молоді у питаннях корегування молодіжної політики як такої. По-перше, в цій країні наявна потужна нормативно-правова база щодо кожної окремої молодіжної категорії.

По-друге, у ФРН дуже розгалужена система інститутів громадянського суспільства, діяльність яких пов'язана з молоддю. За інформацією керівника Союзу молодіжних організацій Німеччини Даніеля Грайна, молодь сама відстоює свої інтереси через членство у відповідних організаціях, які координуються та фінансуються державними органами влади. Наприклад, усі витрати пов'язані із орендою приміщення та інші – покривають видатки із державного бюджету.

Тобто, влада створює умови для розвитку молодіжного потенціалу, не політизуючи її та не використовуючи у цілях пропаганди. Отже, державного (монопольного) Союзу молоді у Німеччині немає, проте є безліч об'єднань за інтересами, які підтримуються державою [23].

По суті, молодіжна політика в Німеччині базується як на соціал-демократичних засадах, так і на ліберальних. Соціал-демократичні засади проявляються в тому, що держава, здійснюючи молодіжну політику, зберігає у своїй основі соціальний вимір, а не індивідуальні інтереси; проводить активну політику щодо забезпечення основних прав, тобто не лише запобігає їхньому порушенню, а й створює відповідні умови для їхнього дотримання;

захищає та розвиває соціальні здобутки. Ліберальні засади проявляються, зокрема у заходах превентивного, компенсаційного, а також субсидіарного характеру [111, с. 125-126].

Таким чином, ми виділили німецьку модель державної молодіжної політики окремо, бо вважаємо її дійсно ефективним механізмом залучення молодого покоління до творення порядку денного та гармонійного особистісного розвитку.

Підсумовуючи, зазначимо, що у європейському просторі державна молодіжна політика інтегрована у загальне законодавство. Механізми її реалізації вже відпрацьовані десятиліттями, головною метою якої є активізація участі молодого покоління у процесах державотворення різного рівня, підтримка ініціатив, а також – створення умов для всебічного розвитку та самореалізації. Важливим моментом є сприяння інноваціям, їх поширення та застосування у роботі з молоддю.

Підкреслимо, що кожна країна Євросони впроваджує молодіжну політику, спираючись на наступні напрямки:

- Підвищення участі молодих людей у суспільно-політичному житті;
- Особлива увага до тих категорій молоді, які складають групу ризику та є схильними до маргіналізації;
- Захист громадянсько-політичних прав молоді та інформування про наявні можливості самореалізації шляхом створення організацій та структур з молодіжного розвитку.

Звісно, є й негативні аспекти, які потребують доопрацювання, а саме: усунення дискримінаційних проявів за расовим, національним, релігійним показником; зниження рівня безробіття серед молоді; доступність освіти для кожного; старіння націй. Але, незважаючи на це, державна молодіжна політика направлена на допомогу молодим індивідам знайти себе на нелегкому життєвому шляху.

Повертаючись до України, то ідеальною моделлю в умовах сьогодення

має бути симбіоз усіх представлених моделей вище, а саме: взяти до уваги усі молодіжні категорії (як це зроблене на прикладі універсалістської моделі), у контексті децентралізації делегувати право органам місцевого самоврядування на вільне утворення молодіжних організацій за певними напрямками, які б фінансувалися за рахунок місцевого бюджету. Звісно, значну увагу приділити соціально незахищеним категоріям молоді, але й створити рівні стартові умови для усіх з можливістю фінансової мотивації обдарованих та соціально активних. А також, надати право майбутнім громадам самостійно співпрацювати із неурядовими міжнародними організаціями з метою обміну досвідом та впровадження молодіжної політики за світовими стандартами.

Висновки до розділу 1

Таким чином, підсумовуючи здобутки зарубіжних і вітчизняних наукових шкіл щодо становлення державної молодіжної політики як предмету наукового дослідження, чинників формування і реалізації державної молодіжної політики й процесу соціалізації молоді встановлено, що ця соціальна група є однією з найперспективніших, найцінніших страт суспільства будь-якої країни через низку причин:

- 1) Фізичне здоров'я як ключовий показник дієздатності;
- 2) Наявність нестандартного, гнучкого та креативного типу мислення;
- 3) Схильність до інноваційної діяльності;
- 4) Мобільність та інертність (як у поглядах, так й діяльності).

Молоде покоління за своєю специфікою є одночасно суб'єктом політичної сфери (будучи членом громадської організації) й об'єктом, на який спрямовані нормативно-правові акти та, безпосередньо, вплив інститутів державної влади, інститутів освіти та інших агентів соціалізації.

Поняття «молодь» досить різносторонньо трактується у науковому

дискурсі, але більшість авторів сходяться на думці, що це окрема страта суспільства, яка більш за інші потребує мотивації й підтримки зі сторони держави задля того, щоб успішно інтегруватися у суспільство та змінювати країну, у якій живуть, на краще. В цьому контексті, особливості формування та реалізації молодіжної політики набувають нової актуальності, а діяльність деяких інститутів соціалізації потребує нового переосмислення у зв'язку із викликами сучасності.

Стає зрозумілим, що процес творення реальної політики, яка б мала успіх у розвитку молодіжної сфери, неможливий без виявлення та врахування тих соціально значимих проблем, з якими наша молодь стикається щодня. Тобто, ця сфера потребує постійного моніторингу та додаткових науково-теоретичних та практичних досліджень.

Також, молодь є одночасно об'єктом та суб'єктом системної трансформації. Знаходячись у перехідному стані до дорослого життя, вона проходить певні стадії свого формування, де відбувається перетворення індивіда з об'єкта впливу на суб'єкт самостійної діяльності.

У наслідок своїх соціальних характеристик і гостроти сприйняття навколишнього оточення молодіжне середовище є тією частиною суспільства, в якій найшвидше відбувається накопичення і реалізація негативного протестного потенціалу.

Молодь також виступає соціально-демографічною групою індивідів, яка має чіткі детермінанти свого розвитку й вивчається за допомогою трьох підходів, які розкривають сутність даного феномену: соціально-психологічний підхід (Е. Еріксон, З. Фройд, Е. Фромм, К. Юнг); субкультурний підхід (М. Мід, Т. Парсонс, Ч. Рейч, Е. Шпрангнер,) та стратифікаційний (Л. Виготський та В. Лісовський).

Особливо відзначимо той фактор, що сучасне життя пролонгує молодіжний вік через набуття більшої кількості знань, умінь та навичок, які є необхідними молодому спеціалісту для входження у трудову діяльність.

Аналізуючи багаторічний досвід становлення молодіжної сфери в Європі, варто виділити її наступні характеристики:

- наявність міцного зв'язку між владою, громадянським суспільством та, власне молоддю, через вибудовану ієрархічну систему комунікації;
- постійне доопрацювання законодавчої бази згідно з потребами та інтересами молодого покоління;
- можливість особистісного розвитку та реалізації у контексті сприяння інноваціям;
- підтримка та розвиток соціально незахищених категорій молоді;
- створення та розповсюдження широкої мережі громадських організацій з молодіжної роботи;
- інтернаціональна діяльність, принцип мультикультуралізму та толерантності.

Власне, реалізація молодіжної політики має географічні особливості: у країнах Північної Європи переважає універсалізм та опора на інститути громадянського суспільства. На Британському півострові домінує підхід з децентралізації молодіжної сфери з метою більш прагматичного вирішення складних ситуацій.

Країни Центральної Європи акцентують увагу на державному протекціонізмі та боротьбі з безробіттям, враховуючи усі категорії молоді. Влада Середземноморських країн лише напрацьовує механізм впливу на молодь. А найефективнішою моделлю формування та реалізації молодіжної політики є Німеччина з її принципами демократичності та гуманності. Таким чином, світовий досвід є дуже корисним для реформування нашої країни та розвитку молодіжного потенціалу.

Молодь і молодіжна політика з кожним днем набувають нового потужного імпульсу і стають більше затребуваними в умовах сучасного суспільства. Багато вчених і низка науково-дослідних організацій вивчають молодіжну сферу, щоб знаходити відповідні взаємовигідні підходи,

спрямовані на розвиток молоді як частини активного суспільства і зміцнення державної політики по відношенню до них.

Суб'єктом державної молодіжної політики є держава та її спеціальні органи, діяльність яких більшою чи меншою мірою пов'язана з розвитком людини (освіта, культура, фізичний розвиток, праця, дозвілля тощо).

Розглянуто феномен «інноваційної діяльності» молоді (П. Друкер, Р. Нельсон, Г. Сільверберг, Р. Фостер, Й. Шумпетер та інших), яка оформлюється у державну молодіжну політику та виконує як економічну, так і соціальну функцію, охоплює всі сторони життя молодого покоління, та згодом оформлюється у нормативно-правову практику.

Останнє десятиліття та генерація поколінь в умовах перетворення суспільства свідчать про те, що нові покоління є більш наполегливими, розумово здатними і послідовно гнучкими, а отже - можуть дуже швидко трансформуватися і замінювати місця своїх попередників. Ці здібності до швидкого перетворення і стійкої адаптації потребують неодмінні уваги зі сторони влади та держави, що є запорукою сталого та ефективного її розвитку.

Відзначимо, що однією з головних характеристик розвитку світової цивілізації в цілому на межі другого і третього тисячоліть є зростання ролі людини у всіх сферах життя. Це виражається у тому, що накопичення суспільного багатства сьогодні вже відбувається не тільки у капіталі, а переважно у людині. Насамперед, у молодій людині.

Таким чином, в умовах сьогодення необхідно дуже пильно (з науково-теоретичної та методичної точки зору) вивчити дану категорію суспільства і виробити механізм гідного перетворення молоді на активного громадянина та адаптації до сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 2

ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Умови соціально-політичного розвитку української молоді

Сьогодні українське суспільство знаходиться в активній фазі переходу від усталеного традиційного способу життя до більш прогресивного, постіндустріального, постмодерного. Насправді, визначень феномену сьогодення безліч, але значна частина зарубіжних та українських вчених виділяють такі спільні риси:

- імітація реальності різноманітними засобами масової інформації та комунікації;
- політичний плюралізм, множинність істин, феномен «постправди»;
- соціально-політичний нігілізм, акцент на індивідуалізмі та самоствердженні;
- зниження авторитету влади та науки;
- пріоритет постматеріальних цінностей у світогляді молодого покоління та прагнення до самореалізації [30, с. 8].

Отже, із розпадом СРСР почалися системні трансформаційні процеси, які призвели до радикальної зміни суспільно-політичних парадигм, життєвих цінностей та поведінки індивідів загалом. Аналізуючи специфіку становлення та інтеграції молоді у суспільно-політичну сферу перехідних суспільств (до яких належить і Україна), С. Литвиненко влучно зауважив, що індивід є настільки соціально й політично успішним, наскільки гармонічно відбувалася його адаптація до середи оточення, в якій він провів більшість свого часу [75, с. 217].

Продовжуючи цю тезу, можна стверджувати, що на процес загальної соціалізації та подальшої участі молодого покоління у політиці значною мірою впливають ті суспільно-економічні умови, які склалися з часів

розпаду СРСР та продовжуються дотепер.

Це саме той випадок, коли сфера буття формує особистість, її установки й ціннісні орієнтації. Будь-які системні перетворення відбуваються успішно тільки тоді, коли є підтримка та консенсус з боку усіх учасників: як влади, так й населення [41, с. 66].

Історично значущі події 1990-х років почалися із ціннісного зсуву у світогляді молоді, що спричинений розповсюдженням західного способу життя, а звідси – докорінною трансформацією поглядів на лад та буття. В політичному сенсі, при демократичних перетвореннях першочерговими кроками є державотворення на основі національної ідентичності, формування ринкової конкурентоспроможної економіки та домінування середнього класу у суспільному розрізі.

Все вище зазначене є базисом утвердження демократії. Але багатовіковий розділ території сучасної України між Польсько-Литовським князівством, Австро-Угорською і Російською імперіями та досить нетривалий час існування Гетьманщини як умовно незалежної держави (прообразу України), сформували відсутність ментальної єдності й прагнення до авторитаризму, що панував за часи Радянської влади [39, с. 141-142]. Отже, проаналізуємо негативні моменти існування тоталітарного політичного режиму, наслідки якого негативно впливають на соціалізацію сучасної української молоді.

Система цінностей, яка передавалася поколіннями, будувалася на пріоритеті державного / національного / колективного над індивідуальним / унікальним, що у свою чергу, закладає нетерпимість до чужорідного. Звідси – відсутність толерантності як базової європейської цінності. Саме толерантність створює умови для поширення індивідуалізму та можливостей саморозвитку й самореалізації [40, с. 288].

Централізація влади протягом тривалого часу робила неможливим розвиток місцевих ініціатив та, тим паче, опозиційних настроїв й автономії

певних сфер життєдіяльності. Таким чином, сьогодні ми спостерігаємо відсутність демократичних засад у процесі державотворення України.

Окремо зупинимося на інститутах соціалізації молоді, які панували за часи існування СРСР. До таких відносяться: родина, школа, вищі навчальні заклади, ЗМІ, державні структури, громадські організації з політико-просвітницькою діяльністю), заклади творчої спрямованості, система освіти загалом, головною метою якої було формування пасивного, патріотичного громадянина. Завдяки жорсткій цензурі, яка контролювала усі інформаційні потоки, пересічний індивід мав досить однобоке мислення з пріоритетом на колективне та державне. В результаті маємо стабільну, але деградує морально та економічно, політичну систему [68, с. 43].

Таким чином, перебування більше половини сторіччя під жорсткою тоталітарною системою наклало досить міцний відбиток на ціннісних орієнтаціях українського соціуму, відголоски якого ще проявляються сьогодні у особливостях виховання підростаючого покоління периферійних територій, де глобалізаційні процеси через нерозвиненість інфраструктури ще не набрали своєї потужності. Отже, Україна є суспільством перехідного типу з диференціацією темпів модернізаційних та демократичних перетворень на регіональному й місцевому рівнях [58, с. 311].

Розглянемо більш детально системну трансформацію та визначимо її головні чинники, переваги та недоліки. З початком трансформаційних процесів кінця ХХ – початку ХХІ століття на пострадянському просторі відбулося активне поширення демократії як основної моделі суспільно-політичного устрою, що набуває глобального характеру у повсякденному житті. В контексті чого відзначимо, що утвердження демократичного режиму передбачає наявність представницьких органів влади, вільних та прозорих виборів, політико-ідеологічного плюралізму.

З цього приводу влучно висловився німецький дослідник У. Бек, який вважає, що утворення та поширення демократії у східному напрямку стає

можливим лише за умови урахування національних особливостей та традицій [185, с. 44].

Якщо розглядати напрацювання у цій сфері іншого відомого американського вченого – С. Гантінгтона, то варто відзначити, що Україна з моменту отримання незалежності й до сьогодні переживає внутрішні хвилеподібні процеси демократизації. Аналізуючи період становлення державності, можна прослідити дві «хвилі» сплеску демократичних перетворень:

- Перша «хвиля» української демократизації почалася у 1991 році. Це момент консолідації українського суспільства задля отримання незалежності й можливості нового вектору розвитку без тоталітарного впливу на основі демократичних цінностей. Закінчилася перша «хвиля» у 1996 році із прийняттям Конституції.
- Друга «хвиля» української демократизації почалася у 2004 році із «Помаранчевою революцією» та недопущенням відкату країни до авторитаризму. Ці події стали початком ціннісної переорієнтації населення на інший, цивілізований лад [64, с. 84].

Зауважимо, що період з 1996 по 2004 рр. відзначився зростанням амбіційності олігархічного прошарку скорегувати демократичний напрямок України згідно із власними потребами у бік «сильної руки», тобто авторитаризму. У якості підтвердження тези С. Гантінгтона поглянемо на дані досліджень міжнародної організації Freedom House, яка нещодавно опублікувала звіт з питань демократизації країн перехідного типу «Nations in Transit-2018», де дослідники зазначають загальний спад демократичних процесів у посткомуністичних країнах за останні 23 роки. Автори наголошують, що сьогодні у світі стає дедалі більше консолідованих авторитарних режимів, аніж консолідованих демократій. Головними чинниками демократичного регресу або «нелібералізації» («illiberalism» як вказано у звіті) є інформаційні війни, дезінформація населення та урізання

свободи слова саме у віртуальному просторі [189].

У контексті України цією організацією був сформований окремий звіт, де аргументовано та схематично показана статистика демократизації за останні 9 років. Дослідники підкреслюють згортання рівня свободи ЗМІ, підвищення корупції та тиск на громадянське суспільство зі сторони влади (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Рівень демократичності окремих позицій

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
National Democratic Governance	5.00	5.00	5.50	5.75	5.75	6.00	6.00	5.75	5.75	5.75
Electoral Process	3.50	3.50	3.50	3.75	4.00	4.00	3.50	3.50	3.50	3.50
Civil Society	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.50	2.25	2.25	2.50	2.75
Independent Media	3.50	3.50	3.75	4.00	4.00	4.25	4.00	4.00	4.00	4.25
Local Democratic Governance	5.25	5.25	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50	5.25	5.00	4.75
Judicial Framework and Independence	5.00	5.00	5.50	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75
Corruption	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00	6.25	6.00	6.00	5.75	5.75
Democracy Score	4.39	4.39	4.61	4.82	4.86	4.93	4.75	4.68	4.61	4.64

Примітка: шкала: 1 – найвищий показник демократичності, 7 – найнижчий.

Джерело: Freedom House. Nations in Transit-2018 [189].

Спираючись на аналітичні дані Freedom House, можна констатувати

падіння рівня демократичності політичного режиму України загалом, та незначне його зростання по окремо взятим категоріям, а саме: місцеве самоврядування та активність громадян у виборчому процесі.

Підсумовуючи вищенаведені результати, зосередимо увагу на тому, що Україна, розвиваючи свої євроінтеграційні уподобання, продовжує знаходитися в межах перехідного періоду, маневруючи між авторитаризмом та демократією. Отже, «друга хвиля», яка почалася у 2004 р. із відомими подіями на Майдані, показує стрімку тенденцію до відкату. Це, у свою чергу, підтверджує нашу тезу про «хвилеподібний» розвиток демократії, як в Україні, так й на посткомуністичному просторі. Такі події у політичній науці отримали назву «реверсна демократія» («reverse wave»). А отже, вивчення особливостей формування та реалізації молодіжної політики в Україні набуває нової актуальності [96, с. 103].

З метою детального аналізу специфіки української молоді, яка сьогодні знаходиться на шляху системної трансформації, звернемося до сучасної теорії поколінь зародилася на початку 90-х рр. ХХ ст. Її авторами були два відомих американських дослідника – економіст та демограф Нейл Гоув та історик Уільям Штраус. Ці автори незалежно один від одного вивчали такий цікавий феномен, як конфлікт поколінь, та обидва прийшли до висновку: моделі поведінки людей одного покоління зовсім не схожі на моделі поведінки іншого покоління в тому ж віці [191, с.69].

Отже, сучасна 20-річна молодь в однакових ситуаціях веде себе не так, як себе поводити їх батьки в такому ж віці. А з прадідами спостерігається певна схожість. Це явище було детально описано в їх спільно написаній роботі під назвою «Alone Together» у 1991 р. [202, с. 387]. На думку науковців, історія розвивається циклами, тривалість яких приблизно дорівнює тривалості людського життя (80-90 років).

За цей час у суспільстві можна виділити чотири періоди, що відрізняються домінуючими цінностями у суспільній свідомості. Головною

тезою, яка пронизувала праці американських дослідників, було твердження, що поведінка людини залежить від того, в яких умовах вона зростала до 12-14 років. Бо саме у вказаному віці в нас формується власна система цінностей, що стає фундаментом світогляду [196, с. 139-140].

На основі таких наукових здобутків можна пояснити сучасний стан суспільного розвитку та унікальність теперішньої української молоді. Аналізуючи вище наведене, можна констатувати, що під поколінням розуміється певна людська спільність, яка народжена в окремо взятий проміжок часу та є носієм схожих цінностей, що сформовані під впливом соціальних, культурних, економічних та політичних подій. Звідси Н. Гоув та В. Штраус виводять власну класифікацію поколінь з особливими характеристиками:

- «Величне покоління» або «покоління героїв» (1901-1924 рр., період Першої Світової Війни та виникнення СРСР);
- «Мовчазне покоління» або «покоління художників» (1925-1945 рр., Друга Світова Війна, створення ООН);
- покоління «бейбі-бумерів» або «покоління активістів» (1946-1964 рр., Холодна війна, війна у В'єтнамі, вторгнення у Чехословаччину, рок- та секс-революція);
- покоління «Х» або «Втрачене покоління» (1965-1982 рр., Війна у Афганістані, поява персональних комп'ютерів);
- покоління «Y» або «Мережеве покоління», «Мілленіуми» (1983 – початок 1990-х рр., розвиток інформаційно- комунікаційних технологій, початок розпаду СРСР, сплески тероризму);
- покоління «Z» або «Цифрове покоління» (середина 1990-х – початок 2000-х рр., Остаточний розпад СРСР, перша та друга чеченська війна, Світова фінансова криза, поширення Інтернету) [198, с. 238].

Сучасна молодь, за класифікацією Н. Гоува та В. Штрауса, представлена поколінням «Y» та «Z». Це індивіди 1983-2003 рр. народження,

які на думку науковців, запам'ятовуються в історії колективною тріумфальністю, амбіційністю та прагматичністю дій та значними кар'єрними досягненнями у більш зрілому віці [198, с. 10-11].

Підкреслимо, що у американському та європейському науковому просторі тематика щодо особливостей покоління «Y» та «Z» є надзвичайно розвиненою та актуальною. Більш того, теоретичні доробки знаходять своє застосування у практичній площині. Здебільшого, сучасною молоддю цікавляться маркетологи, психологи й філософи. Політичний напрямок у вивченні специфіці покоління «Мілленіум» тільки починає набувати зацікавленості як серед наукової спільноти, так й у полі реальної політики.

У контексті чого, головні ідеї Н. Гоува та В. Штрауса дістали подальшої доробки канадським вченим та держслужбовцем Д. Тепскоттом й американським діячем у галузі ІТ та політики М. Пренскі. Об'єднавшись з метою більш детального вивчення сучасного молодого покоління, автори у своїх працях називають теперішню молодь «мережевим поколінням» або NET-Generation (N-Gen) [191, с.190]. Дон Тепскотт у своїй першій праці аналізував тогочасне молоде покоління США, кількість якого у 1998 р. складала 80 мільйонів (а це майже третина від усього населення). Вчений підкреслював, що незважаючи на свій молодий вік (15-25 років), вони відмінно знаються на комп'ютерних технологіях й програмах, а також є активними користувачами мережі Інтернет [199, с.336].

Автор вважає, що ані расове походження, ані національність, ані релігія не є тими чинниками, що б завадили проникненню комп'ютерних технологій та відповідних знань, умінь й навичок. Навпаки, їх впровадження стало одночасно й викликом для держави та державної молодіжної політики, оскільки їх роль у впливі на молодіжні процеси значно послабилась, а державні інституції почали себе дискредитувати як неефективні.

А отже – усі представники покоління «N-Gen» мають дуже схожі ціннісні уподобання, бо їх дитинство та дорослішання прийшлося на

приблизно однакові соціально-економічні умови: невизначеність майбутнього через глобальні зміни, проблеми забруднення навколишнього середовища, політична нестабільність, боротьба з тероризмом тощо [192, с.112]. Д. Тепскотт зауважує, що цьому поколінню притаманні такі властивості: самостійність, наявність вищої освіти, повага до особистого життя та прагнення до індивідуалізму й свободи, громадянська відповідальність, толерантність [199, с. 32-33].

Через два роки у світ виходить цікава стаття М. Пренскі, де науковець розвиває бачення Д. Тепскотта та вводить у науковий обіг два поняття, які треба застосовувати до NET-Generation: «цифрові аборигени» та «цифрові емігранти». За допомогою таких категорій вчений підкреслював відмінності у світогляді між поколіннями, чиє дорослішання супроводжувалося лише зародженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та чиє дорослішання проходило під бурхливим розвитком / розквітом (ІКТ). Звідси, перших відносять до «цифрових емігрантів», а останніх до «цифрових аборигенів». На думку М. Пренскі, саме такий показник є критерієм розподілу між поколіннями та їх характеристиками, який ми вже аналізували [196, с.140].

Вивчаючи особливості молоді «N-Gen» у контексті політичної діяльності, вчені доходять до висновку, що їх активність проявляється не власне участю у масових суспільно-політичних заходах (мітинги, збори тощо) заради факту підтримки/не підтримки якогось політика, партії, а фото- та відеофіксацією подій з метою подальшого розвитку й поширення у соціальних мережах [200, с. 46-47].

Для сучасної молоді наявність гаджетів та інших різноманітних технічних пристроїв є не тільки інструментом комунікації, а й більш ефективним та простішим механізмом впливу на велику аудиторію (порівняно із традиційними масовими акціями). Покоління «N-Gen» не просто слідує традиційному, усталеному способу життя, воно змінює його за

допомогою віртуального простору. Таким чином, сьогоднішнє реальне уходить у віртуальне. Це є особливістю сучасного світу [12, с. 87-88].

Екстраполюючи ці наукові розробки на пострадянський простір, відмітимо, що за рівнем соціально-економічного й політичного розвитку США випереджає Україну майже на 25 років (якщо брати до уваги розвиток і поширення Інтернету та ІКТ).

Таким чином, можна провести паралель між молоддю Штатів 1999 р. та сучасною Україною й констатувати їх схожість у життєвих пріоритетах й поведінці. Звісно, сьогодні зазначений цивілізаційний розрив потрохи скорочується. Але через те, що американці зазнали появу та розвиток ІКТ раніше, то частка покоління «N-Gen» значно більша, ніж в Україні.

Виходячи з вище наведеного, підкреслимо, що за останніми статистичними даними в Україні налічується близько 11 мільйонів осіб, які відносяться до покоління «Міленіум» або «N-Gen». Це, приблизно, четверта частина від загальної кількості населення. Розглянемо більш детально їх особливості, що досить яскраво виражаються у життєвих пріоритетах. Існуюча сукупність загальнолюдських цінностей, що передавалася десятиріччями від покоління до покоління та яка є фундаментом виховання особистості, сьогодні має абстрактний, декларативний характер.

Найчастіше до чогось «духовного», «вищого» апелюють можновладці з метою маніпулювання суспільною свідомістю. У практичній площині ситуація виглядає дещо інакше через процес європейської інтеграції нашої країни та поширення глобалізаційних проявів. Ціннісна система старших поколінь сьогодні втрачає свою актуальність саме через стрімко змінюваний світ, в якому немає місця традиційній еталонності та консерватизму [22, с. 45-46].

Сучасна українська молодь, за даними дослідження проведеного Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України у 2016 р. обирає домінуючими

цінностями матеріальний добробут (53,8%) та будівлення кар'єри, що є невід'ємним атрибутом, який допоможе у подальшому створювати сім'ю. Третє та четверте місце у своїх вподобаннях посідає свобода й незалежність у своїх рішеннях (38%), а також, можливість реалізувати наявний талант або здібності (32,1%) [174]. Але найбільш цікавим та показовим для нашого дослідження є сприйняття значущості вищої освіти молоддю, яка вважає її потрібної задля отримання гідної професії та побудування кар'єри загалом, а у підсумку – гідного життя у подальшому.

Проте, рівень задоволеності набутої освіти викликає не абиякий скепсис серед молодого покоління, бо він за даними опитування складає лише 25% [3]. Це зумовлено тим, що в Україні зараз відбувається перебудування галузі освіти з певними прорахунками. Застаріла методична система, реформування та недосконалість кадрів середньої освіти, відставання від світових стандартів готує неконкурентоспроможних на ринку праці спеціалістів, що підкріплюється відсутністю необхідного рівня фінансування, що на наш погляд, веде для втрат як у часі, так й у розвитку молоді зокрема.

Сучасний світ дуже мінливий, за ним потрібно встигати щоб не залишитися аутсайдером та зуміти самореалізуватися як особистість. Адже, основним засобом пристосування є вміння постійно вчитися та мислити критично, що стає дедалі неможливим в нашій країні. Якщо освіта лишиться в такому стані і буде деградувати, то в державі не лишиться ресурсів, людського капіталу, щоб здійснювати свою діяльність і ефективно боротися з зовнішніми і внутрішніми викликами.

Таким чином, враховуючи наведені дані соціологічних досліджень, можна зазначити, що серед вікової категорії 15-29 років переважно найбільша кількість серед молоді являє собою постматеріалістів. Проте матеріальний чинник залишається головною умовою успішного розвитку та реалізації особистості.

Це пов'язано з перш за все зі замкнутим колом економічних умов розвитку перехідних суспільств, де прагнення до реалізації постматеріальних цінностей (самовираження та саморозвиток, прагнення поширювати світогляд) лежить у площині реалізації матеріальних цінностей (необхідність заробляти кошти).

Щодо політичної сфери, то за даними цього соціологічного дослідження, українська молодь здебільшого не цікавиться політичною складовою. Таку однозначну відповідь дали 65% респондентів. Проте, з віком, рівень аполітичності серед молоді знижується, але не принципово (близько 40%). Також, цікавим фактом, було виявлення серед української молоді високого рівня недовіри до сучасних політиків – майже половина опитаних (49%) не бачить сьогодні гідного політичного діяча [174]. Графічно результати соціологічного дослідження Центру «ОМЕГА» щодо рівня довіри молодих українців до державних інститутів представлено на рисунку 2.1:

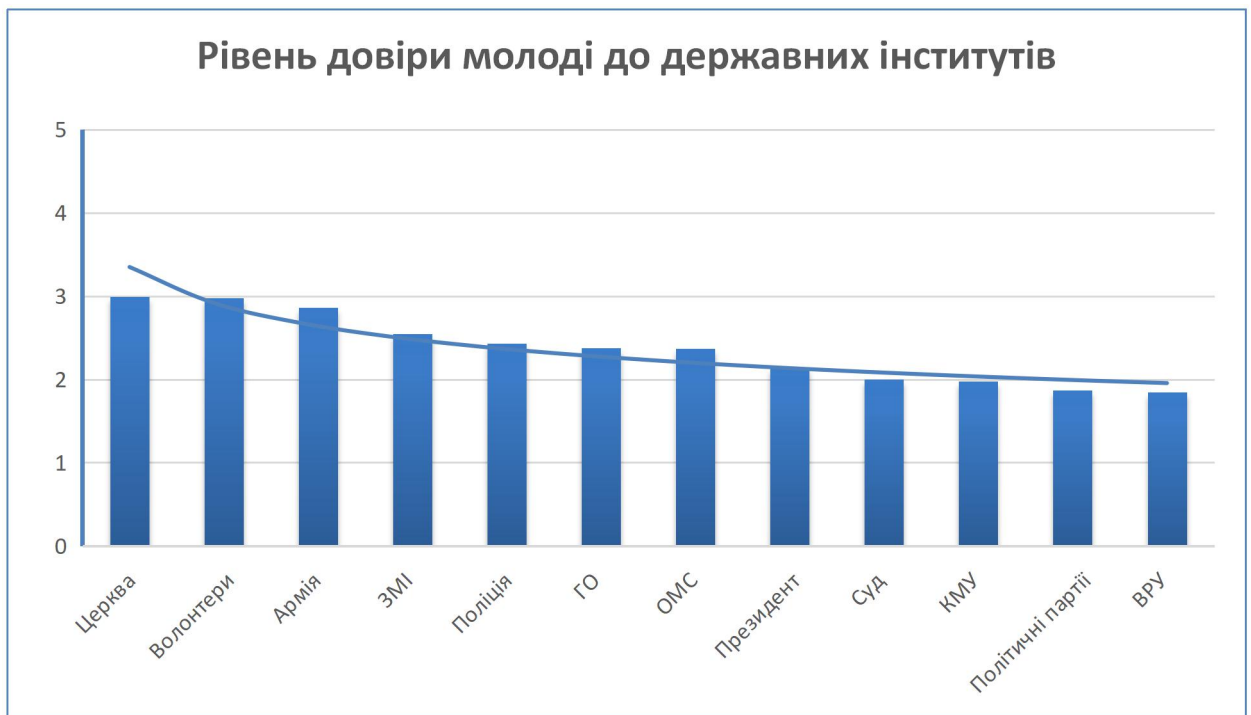

Рисунок 2.1 Рівень довіри молоді до державних інститутів

Скорочення:

ГО – громадські організації;

ОМС – Органи місцевого самоврядування;

КМУ – Кабінет Міністрів України.

ВРУ – Верховна Рада України

(Примітка: шкала: 5 – найвищий рівень довіри, 1 – найнижчий).

Отже, ми бачимо, що рівень довіри до політичних інститутів серед сучасної української молоді найнижчий. Більш того, молоде покоління України вважає, що їх інтереси дуже погано представлені як на місцевому, так й на національному рівні – лише 7% відповіли позитивно.

Щодо політичних поглядів, то молодим людям важко визначитися – 38% респондентів утрималися від однозначної відповіді, а інша третина імпонує «правим» політичним силам з акцентом на деякі елементи «лівої» ідеології – економічна рівність та державне забезпечення становлення молодих людей [174].

Спираючись на наукові внески американських вчених та вітчизняних досліджень у сфері молодіжного середовища, виокремимо ті цінності, які присутні у світогляді сучасного молодого покоління, зокрема й українського:

- свобода вибору у всіх сферах життєдіяльності;
- індивідуальність понад усе;
- інформаційна грамотність й комп'ютерна обізнаність;
- підприємницький дух, комунікаційна діяльність;
- дозвілля та задоволення мають значення;
- жага швидкості у реакціях оточуючих та отриманні бажаного;
- прагнення інноваційного розвитку [95, с. 176].

І, нарешті, найголовніша особливість молодого покоління XXI століття криється у способі проведення вільного часу. За даними загальнонаціонального опитування «Українське покоління «Z»: цінності та орієнтири», що проводилося у 2017 р. Центром «Нова Європа» та Фондом

ім. Фрідріха Еберта спільно з соціологічною компанією «GfK Ukraine», було з'ясовано, що 86% молодих українців мають постійний доступ до Інтернету, а 91% є активними користувачами соціальних мереж. Найпопулярнішими соціальними мережами визнано (у порядку актуальності): Facebook, Instagram, Twitter, Viber, WhatsApp, Telegram. При цьому, інтенсивність користування Інтернетом та «залипанням» у соціальних мережах складає від одного до більше, ніж шести годин на день. Звісно, мета такого дозвілля – здебільшого розвага (63%) та навчання (47%). Водночас, відповіді тих респондентів, які взяли участь у цьому опитуванні, дозволили помітити одну закономірність: чим молодше індивід, тим більш активним він є у віртуальному просторі, тим менше реальних друзів в нього є [169].

Підсумовуючи вище наведене, зазначимо, що сучасна українська молодь за своїми життєвими пріоритетами, які формують світогляд та стають регуляторами поведінки, дуже відрізняється від попередників. Такі відмінності продиктовані викликами сьогодення. Молодому фахівцю необхідно володіти великим обсягом постійно оновлюваної інформації, встигати за стрімким розвитком технологій, вміти вчитися самостійно та протягом усього життя. Саме такі соціально-політичні й економічні умови у контексті перехідного процесу нашої країни зумовили появу характеристик, що виділяють сучасну молодь з поміж інших і у науковому просторі детермінуються як покоління «Y», «Z», «Мілленіум» або «Net-Generation» («N-Gen»).

Таким чином, на наш погляд, єдиним та ефективним механізмом реалізації молоді має стати реформування освітньої сфери в Україні та орієнтація державної молодіжної політики саме на освітні важелі. Одним з таких має стати децентралізація вищів, їх реальна автономність (включно з економічною діяльністю) та з одночасним запровадженням ефективної системи оцінювання якості освіти, базованої на незалежних агенціях оцінювання якості. Саме такий підхід відновить наукову сферу, а співпраця з

місцевими органами самоврядування та, безпосередньо, з ринком праці наблизить освітню сферу до реальних потреб державного і приватного секторів національної економіки. Допоки на державному рівні освіта буде вважатися за фікцію та, звідси, її реформування буде проводитися тільки де-юре через небажання суттєвих та довготривалих змін за відсутності терпіння і розуміння ініційованих процесів та домінування матеріальних цінностей й високим рівнем корупції (як наслідок), ми будемо спостерігати збільшення еміграції серед українців до Польської республіки та інших розвинених країн Євразони.

Враховуючи проведені дослідження, можна дійти до висновку, що в Україні сьогодні не відбувається зміна поколінь: більша частина молоді їде в європейські країни, а «стара генерація» не бажає суттєвих змін через надто консервативні погляди та сформований «ментальний совок» у суспільній свідомості. Таким чином, маємо змогу констатувати, що питання демократичного транзиту, можливостей самореалізації та пріоритету постматеріальних цінностей знаходиться у сфері аксіологічного аспекту теорії поколінь та публічної політики, які мають стати в Україні фундаментом та запорукою появи ефективної державної молодіжної політики.

2.2. Політико-правові аспекти державної молодіжної політики

Здобуття Україною незалежності та формування курсу на будівництво демократичної, європейської, конкурентоспроможної держави на міжнародній арені потребує системного реформування усіх сфер діяльності. Проте, перебування у складі тоталітарного радянського утворення майже 70 років досить негативно вплинуло на теперішній суспільно-політичний, економічний, ідеологічний та культурний лад. За цей час у самостійне життя вийшло майже чотири покоління, які були виховані за традиційними

нормами, цінностями та моделями поведінки.

Те ж саме можна й сказати про нормативно-правову складову, яка регулює питання молодіжного розвитку – законодавча база була сформована ще за часи СРСР у квітні 1991 р. на тих принципах й механізмах, які сьогодні вже не знаходять свого практичного застосування у зв'язку із неактуальністю та невідповідністю потребам сучасної молоді [100, с. 386-387].

Отже, з проголошенням незалежності, Україна вже мала деякі нормативно-правові доробки, які й заклали фундамент основних документів, що регулюють процес формування та реалізації державної молодіжної політики. Умовно, етапи становлення молодіжного законодавства можна поділити на п'ять основних періодів:

- 1) 1991 – 1996 рр. – виділення молодіжної сфери як особливо важливої, прийняття фундаментальних нормативно-правових актів;
- 2) 1996 – 2004 рр. («Помаранчева революція») – виявлення низки проблем молодого покоління через трансформаційний процес країни, вдосконалення законодавчої бази [13, с. 112];
- 3) 2005 – 2009 рр. – реалізація затверджених програм молодіжного розвитку, напрацювання діючої владою у молодіжній галузі на основі раніше прийнятих нормативно-правових актів та поступове зведення молодіжної тематики до сімейної політики;
- 4) 2010 – 2014 рр. («Революція Гідності») – період вдосконалення молодіжного законодавства, орієнтація на міжнародний досвід у контексті життєвих стандартів та орієнтацій;
- 5) 2015 – 2018 рр. – реформування освітньої сфери, затвердження низки програм з можливістю міжнародного обміну та оновлення підходів до розуміння сутності молодого покоління [63, с. 117].

Задля більш точного й повного розуміння процесу формування нормативно-правової складової та реалізації державної молодіжної політики,

охарактеризуємо більш детально кожен із представлених етапів та виокремимо найголовніші, на наш погляд законодавчі документи, які є демократичними засадами державної молодіжної політики та набувають подальшого розвитку сьогодні:

Отже, за період з 1991 по 1996 рр.:

- Верховною Радою України прийнято базовий нормативно-правовий документ, на основі якого й впроваджується сучасна молодіжна політика – Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики» [35]. Саме у ній міститься визначення державної молодіжної політики, основні принципи, напрями й механізми формування та реалізації молодіжної політики.
- Ухвалення Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», в якому визначається сукупність організаційних, соціально - економічних й політичних чинників, за допомогою яких створюються та поліпшуються умови для гармонійного розвитку молодого покоління (у т.ч. механізми запровадження цільових програм, особливості їх фінансування державою, створення різноманітних служб, молодіжних центрів тощо). А також цей Закон є основою для стипендіального, грантового забезпечення молоді [51].
- Затвердження Кабінетом Міністрів України Плану розвитку мережі центрів соціальних служб для молоді на 1995-1997 рр. [108].

Період з 1996 по 2004 рр. характеризується:

- Прийняттям Верховною Радою Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», у якому містяться організаційно-правові особливості щодо утворення та діяльності молодіжних й дитячих громадських організацій, а також можливості державного забезпечення їх існування [47];
- Постановою Кабінету Міністрів України «Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України», у

якій вказуються напрямки, за якими присуджується Премія щорічно до Дня молоді [119];

➤ Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про залучення представників молодіжних громадських організацій до роботи на громадських засадах в центральних органах виконавчої влади», яким фактично визначено основи функціонування молодіжних громадських рад при органах виконавчої влади різного рівня. Звісно, це лише дорадчий орган, але вже перший крок до реальної демократії на шляху системної трансформації [131];

➤ Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми підтримки молодіжного підприємництва на 2002-2005 роки», де подібна молодіжна ініціатива заохочувалася державою через співробітництво між громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування з метою подолання безробіття та адаптації молоді до ринкової економіки. Також, планувалося створити Всеукраїнський молодіжний центр розвитку підприємництва, який би сприяв інформаційній та організаційній підтримці молодого покоління у сфері бізнесу [116];

➤ Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання», де йшлося про омолодження кадрового резерву вказаних органів державної влади та мотивацію молоді щодо роботи на посадах держслужбовця [118]. Проте вже через шість років ця Постанова була скасована [114].

➤ Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді?», у якій зазначалася необхідність створення такого центру при органах державної влади різного рівня з функціонуванням, згідно з цим Положенням [117];

➤ Законом України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації

роботодавцю», де було визначено, що у разі прийняття на роботу молодого спеціаліста за направленням від центру зайнятості на термін не менше 2-х років, роботодавцю виплачувалася держава дотація у розмірі середньої заробітної плати згідно зі штатним розкладом [45]. Проте у 2013 р. цей Закон втратив чинність.

Наступний період з 2005 по 2009 рр. видався не таким насиченим на реформи. Загалом спостерігався інерційний рух з вдосконалення вже існуючих нормативно-правових актів [137, с. 104]. Подальший розвиток молодіжного законодавства прийшовся на 2012 рік, коли було ухвалено Закон України «Про громадські об'єднання», який надав можливість легалізувати молодіжний рух та спростив процедуру його реєстрації [43].

Наступним нормативним документом, досить важливим з позиції демократії, можна вважати Постанову Кабінету Міністрів України «Про утворення молодіжної ради», у якій підкреслювалася головна функція молодіжної ради – своєрідний «ланцюг» між громадськими організаціями та центральними органами державної влади. Тобто, агрегація та артикуляція інтересів української молоді [121].

Окремо розглянемо Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, яка була хвалена Президентом України [154]. Цим нормативно-правовим актом передбачалося підвищити ефективність усіх напрацювань у сфері молодіжної політики за рахунок збільшення кількості громадських об'єднань та інтеграції до європейського простору. Але зауважимо, що перше (збільшення кількості громадських об'єднань) не є запорукою ефективної молодіжної політики. Її індикатором можна назвати рівень довіри молоді до державних структур та інститутів, а також рівень участі молодого покоління у політичному житті. При цьому визначалися такі пріоритетні напрямки роботи:

- 1) забезпечення доступної освіти шляхом забезпечення її неперервності та відповідності часу, а також налагодженням співпраці між вишами та

роботодавцями у контексті проходження практик, стажувань та отримання першого робочого місця;

2) формування здорового способу життя через популяризацію спорту, проведення змагань, тренінгів тощо;

3) забезпечення зайнятості молоді шляхом підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці через освіту, профорієнтацію, проведення факультативів з підприємницької діяльності та принципів ведення бізнесу тощо;

4) забезпечення молоді житлом через надання іпотечних кредитів (терміном на 30 років), часткового покриття вартості будівництва квартири за рахунок державного бюджету окремих соціальним категоріям;

5) активізація участі молоді у суспільно-політичному житті за допомогою залучення до формування та реалізації молодіжної політики, мотивації щодо роботи у органах державної влади, сприяння розвитку громадянського суспільства;

б) інтеграція до європейського простору через налагодження комунікацій між органами місцевого самоврядування, громадами та міжнародними неурядовими організаціями, а також шляхом популяризації іноземних мов Євросоюзу й сприянню навчання молоді закордоном.

Підкреслимо, що серед очікуваних результатів акцент робиться на покращенні якості життя молоді та, як наслідок – підвищення рівня активності молодого покоління у вирішенні соціально-політичних питань країни. Але яким саме чином вбачається підвищення рівня активності молоді у політиці – це питання залишається відкритим й досі. Бо напередодні Революції Гідності урядом було прийнято рішення про ліквідацію Молодіжної ради, створеної два роки тому [115]. Таким чином, період з 2012 по 2014 рр. можна асоціювати із згортанням демократичності та відсутністю значною уваги до реальних потреб та проблем молоді.

Останній, період, який є цікавим для нашого дослідження з 2015 по

2018 рр., коли законодавство у сфері молодіжної політики набуло значного оновлення через процес децентралізації влади в Україні. Відзначимо, що у цей час було прийнято чимало нормативно-правових актів, регулюючих положення молоді в державі. Наведемо приклади найголовніших, на наш погляд, імплементацію яких можна бачити сьогодні, а саме:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [117];
 - Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» [121];
 - Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо включення до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів на підтримку діяльності молодіжних центрів) [41].
- Тобто, сьогодні з юридичної точки зору, ми бачимо поступову розбудову та створення можливостей реалізації молодіжного потенціалу.

Найбільш ефективною з позиції формування молодіжної політики є Концепція на 2016-2020 рр., де було розширено напрямки державного регулювання та враховані виклики сучасності, згідно з якими діючий уряд звернув увагу на необхідність неформальної освіти, розвиток молодіжного підприємництва й інноваційної діяльності та підтримка внутрішньо переміщених осіб, які відносяться до молоді.

Отже, нормативно-правова база у контексті сприяння становленню української молоді активно розробляється та вдосконалюється. Проте, механізми впровадження політики, спрямованої на молодь та її потреби відсутні. Особливо це помітно на локальному рівні, де видатки на фінансування програм з молодіжного розвитку залишаються вкрай низькими, а інноваційна діяльність загалом майже відсутня.

Таке становище пояснюється, по-перше, незацікавленістю чиновників у

реальному молодіжному розвитку через ймовірне збільшення фінансування та задіяння міжнародних організацій, які мають інше бачення та вимоги.

А, по-друге, економічною неспроможністю України збільшити виділення коштів саме на молодіжну сферу через низку інших соціальних та політичних проблем [1, с. 46].

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що період існування України як незалежної, суверенної держави відзначився становленням державної молодіжної політики як окремого напрямку, що потребує значної уваги з боку владних структур через процеси системної трансформації та децентралізації. Бо саме в таких умовах молоде покоління є каталізатором змін та ініціатором нововведень, які призводять до науково-технічного прогресу та економічного розвитку країни.

Але, нажаль, сучасний стан демонструє протилежні показники: де-юре ми маємо досить непогану нормативно-правову базу, яка за основними напрямками діяльності відповідає європейським вимогам. Де-факто, ми отримуємо низку спортивних подій, які проводяться різноманітними структурами на усіх рівнях політичної влади, що спрямовані лише на фізичний розвиток молоді генерції. В таких умовах інститути освіти знаходяться у занепадаючому стані та потребують тотального реформування разом із політикою органів місцевого самоврядування щодо підвищення статусу та престижу освіти як базової життєвої цінності.

Проте, якщо у країнах сталої демократії молодіжне законодавство вже має відпрацьовані механізми підтримки молоді та мотивації до участі у політичній сфері, то Україна тільки починає виробляти власні інструменти впливу й заохочення молодого покоління. Й тому, де-факто ми маємо ряд як новоутворених, так й усталених інститутів соціалізації молоді, які здійснюють свою діяльність лише формально, коли реальне життя вимагає кардинально інших підходів та методів, про що піде мова далі.

2.3. Політико – інституційні основи формування та реалізації державної молодіжної політики

Аналізуючи особливості формування та реалізації молодіжної політики, ми усвідомили, що з юридичної точки зору Україна має достатньо розроблену нормативно-правову базу, яка задає напрямки державної підтримки та висвітлює ті сфери, які потребують детальної уваги зі сторони владних структур. Більш того, українське законодавство у сфері регулювання молодіжного розвитку за останні чотири роки наблизилося до європейських стандартів, що можна вважати вагомим напрацюванням у даному контексті. Але є й практична сторона – механізми втілення у життя всього задекларованого.

Ось тут ми неодмінно перетинаємось із сукупністю політичних й соціальних інститутів, які є своєрідними «провідниками» молоді у реальне життя через впровадження різноманітних програм та інших заходів, затверджених компетентними органами й спрямованих на всебічний розвиток молоді.

Цей процес, який характеризується інтеграцією нового покоління у суспільно-політичну сферу шляхом засвоєння домінуючих норм, моделей поведінки та цінностей, у політичній науці детермінується як «соціалізація». Тому, державна молодіжна політика є одним із механізмів становлення індивідів як частини суспільства [16, с. 207].

Відзначимо, що процеси соціалізації молоді у перехідних суспільствах, до яких належить наша країна, мають вкрай складну внутрішню специфіку. По-перше, у таких соціумах, як українське, згідно з дослідженням П. Штомпки, відбувається злам існуючого світогляду та на уламках старої системи – формування нового з іншими цінностями, які недостатньо усвідомлюються [180, с. 9].

Незважаючи на те, що ряд дослідників називають це явище

«культурною травмою», «шоком майбутнього», питання політичної соціалізації молоді з акцентом на європейські цінності, в умовах перехідного стану політичної системи залишається відкритим.

Отже, розглянемо особливості впливу інститутів політичної соціалізації молоді в Україні (Рис. 2.2). Проте, з метою більш детального аналізу, розділимо їх на традиційні та інноваційні й охарактеризуємо кожен з них.

Рисунок 2.2 Інститути політичної соціалізації молоді в Україні

Сім'я. Як у науковому середовищі, так й у практичній площині більшості сучасних країн сім'я вважається первинним інститутом соціалізації особистості. З цим твердженням погоджується багато вчених-політологів, які наголошують, що базовий індивідуальний набір цінностей людина отримує саме в родині, в якій відбувалося її дорослішання [134, с. 26]. Сім'я в Україні відіграє значну роль у ціннісній системі молодого покоління. За даними соціологічного дослідження, проведеного Центром «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України у 2016 р., сімейне щастя – це те, чого сучасна молодь хоче досягти більш за все (71,7%), кар'єра (48,1%) [174].

Підкреслимо також, що сучасне молоде покоління здебільшого виховується у традиційних сім'ях, де до сих пір збереглися цінності й настанови радянських часів, через те, що їх батьки – це покоління «Х», яке «всмоктало» в себе спосіб життя минулого століття, який вже не відповідає вимогам сучасності. Отже, розглядаючи сім'ю як один із базових механізмів, ми стикаємося із ситуацією протиріччя: молодь, яка виховувалася в традиційній родині, виходячи у самостійне «плавання», має переорієнтуватися на сучасний лад аби встигати за інтенсивним суспільно-політичним розвитком й розумітися на ньому. Особливо це стосується політичних орієнтацій, враховуючи плюралістичність сьогодення.

Близьке оточення (друзі, знайомі, тощо). Перебуваючи у цій середі, молоде покоління, починаючи з дитинства, поглинає ті цінності, які продукують однолітки та вуличне життя, ті моделі поведінки, які є прийнятими в певній віковій категорії. Якщо поглянути на реальне становище, то чим доросліше індивід, тем менше часу він проводить з родиною й тим більше уваги він приділяє своєму оточенню та іншим видам діяльності. То є цілком нормальний процес, проте саме такі обставини впливають на формування світогляду індивіда (політичні орієнтації також, певною мірою). За результатами вітчизняних досліджень на питання «Уявіть, що Ваша країна у стані війни з набагато сильнішим противником, який пропонує мир у разі, якщо Ви відмовитесь від наступного?» молоді респонденти менш за все готові відмовитися від власної родини та друзів [174].

Але поглянемо більш детально на стиль життя сучасної української молоді. За даними соціологічного дослідження, проведеного Інститутом Горшеніна у 2013 р., ми маємо наступне:

- Близько 80,2% опитаної молоді не уявляє своє життя без телефонів та Інтернету;
- Близько 70,2% респондентів надають перевагу проведенню вільного

часу із друзями, як ми вже це детально проаналізували [140, с. 70].

Звідси постає логічний висновок: сучасне молоде покоління у якості дозвілля обирає дружнє коло, яке підкріплюється значним впливом віртуального простору. Тобто, отримуємо таку формулу: друзі – Інтернет – друзі. При чому, комунікації з однолітками також переходять в режим «онлайн». Враховуючи таку тенденцію, маємо невирішене питання: «Як за допомогою впливу близького оточення виховати активну громадську позицію, якщо її дозвілля є аполітичним?» Задля відповіді на нього, проаналізуємо інші інститути соціалізації молодого покоління.

Інститути освіти. Відомі зарубіжні науковці з соціального конструювання реальності П. Бергер та Т. Лукман в одній із своїх праць підкреслили, що вторинна соціалізація особистості починається тоді, коли індивід зіштовхнувся із освітньою сферою. Саме цей соціальний інститут знайомить молоде покоління із навколишнім світом через формування певних знань, навичок та умінь. Піднімаючись вище по навчальній сходинці індивід засвоює вже роками сформовану світоглядну систему, завдяки якій він поступово інтегрується у соціум. Вчені П. Бергер, М. Лукашевич та Т. Лукман, також, наголошували на тому, що інститут освіти разом із наданням певної кваліфікації та спеціалізації виховує духовно, виступаючи впливовим інструментом соціалізації [77, с. 35].

Виходячи з цього, можна говорити про наявність стійкого зв'язку між морально зрілим індивідом, готовим нести відповідальність за самостійно прийняті рішення та тією сукупністю цінностей, яка була закладена інститутами освіти у часи дорослішання.

Проте, рівень задоволеності від отриманої освіти в Україні серед молодого покоління залишається дуже низьким й за даними опитування з 2010 по 2015 рр. скоротився вдвічі та складає лише 18% [98].

Це зумовлено тим, що в нашій країні сьогодні відбувається тотальне реформування усієї освітньої сфери при відсутності необхідного рівня

фінансування. Порівняно із європейським простором в Україні функціонує застаріла система викладання неактуальних дисциплін, завдяки якій ми маємо неконкурентоспроможних спеціалістів, особливо якщо мати на увазі міжнародну арену.

Якщо освітня сфера буде й далі деградувати, то Україна позбавиться цінного, молодого, кваліфікованого людського капіталу, що в свою чергу зменшить можливості боротьби з зовнішніми і внутрішніми викликами.

У якості підтвердження нашої позиції, звернемося до опитування, яке було проведене компанією GfK Україна разом із Аналітичним центром CEDOS та ICT Development Index. Отримані результати свідчать, що сучасним українським студентам у формалізованій науково-освітній діяльності не вистачає мотивації саме через відсутність дієвих реформ та попитом на ринку праці, як наслідок [193].

Звідси, стає зрозумілим, що оновлення та розвиток освіти неможливий без збільшення фінансування науки. У 2018 році в Україні фінансування науково-дослідницької діяльності (у порівнянні із минулим роком) зросло на 30%, але порівняно із провальним 2016 роком (фінансування науки складало лише 0,16% від коштів державного бюджету). Це дає надію на поступове покращення ситуації [14]. Якщо тенденція браку коштів у освітній сфері буде мати продовження, то українська наука приведе до деінтелектуалізації суспільства та втрати цивілізаційної перспективи. Задля остаточного висновку з приводу неефективності інституту освіти в Україні як інструмента соціалізації, наведемо статистичні дані щодо підвищення міграційних настроїв сучасної української молоді.

За інформацією від аналітичного центру «CEDOS» станом на 2014-2015 рр. у закордонних вишах навчалася близько 60 000 українських студентів. При чому, більшість молоді виїжджає до сусідньої Польщі як за отриманням вищої освіти, так й з метою подальшого працевлаштування. Серед інших найпривабливіших країн – Німеччина, Канада та Сполучені

Штати Америки.

Відповідь на питання, чому українська молодь задля отримання вищої освіти їде закордон, цілком очікувана – віддача від отриманої освіти у країнах Євразії значно вище, ніж на Батьківщині. Мається на увазі можливість гідної оплати праці та загалом рівень життя [170].

Таким чином, освіта в Україні постає слабким інститутом як загальної, так й політичної соціалізації молоді через:

- 1) Високий рівень освітньої міграції;
- 2) Реформування сфери освіти в Україні, що нівелює його вплив на свідомість сучасної молоді.

Політичні партії. За останніми даними Міністерства Юстиції, в Україні станом на 18 січня 2017 р., зареєстровано 352 політичні партії [17]. Але кількість не означає якість. Поглянемо більш детально на особливості їх діяльності.

Проаналізував результати останніх парламентських виборів у 2014 р. ми доходимо до висновку, що реально існуючими та працюючими політичними силами є усього 7 партій, які власне отримали більшість голосів у виборній гонці: Народний Фронт, Блок Петра Порошенка, Об'єднання «Самопоміч», Опозиційний блок, Радикальна партія Олега Ляшка, Батьківщина [113].

Як зазначає українська дослідниця Марія Кармазіна у статті в газеті «Дзеркало тижня», що в Україні відбувається лише імітація партійної діяльності з постійним, останнім часом, ребрендингом, який має на меті лише завоювання влади та подальше її використання в інтересах олігархічно-авторитарних структур [59].

Ключовим показником ефективної діяльності політичних партій у контексті молоді є членство молодих українців у них. Спираючись на інформацію, отриману Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка у 2011 р., лише 1,6% від опитаних у віці 18-35 років вважали себе

активним громадським діячем та членом певної політичної сили [182].

Також, за інформацією від Мінюсту в Україні зареєстровано 5 молодіжних партій. Серед яких: партія «Молода Україна», «Пора», «Молодь до Влади», «Партія української молоді», а також, «Молодіжна партія України». Як показує практика, то ефективність зазначених політичних сил зростає на якийсь короткий проміжок часу й то у період передвиборчої кампанії, коли мало відомі політичні діячі просто використовують молодіжну тематику задля красивого піару або, як найчастіше буває, є «кишеньковими партіями» більш великих та впливових політичних акторів [95, с.14].

Таким чином, сучасне молоде покоління може й бажає взяти участь у реформуванні, покращенні життя в Україні, проте не знає дієвих механізмів з подолання свавілля у політичній сфері, а тому відчуває певну розчарованість у сучасності та відсутність можливості реалізувати свій потенціал (особливо у політиці). Підтвердженням тому є статистика серед депутатів Верховної Ради України VIII скликання: серед 423 осіб лише 22 народних обранця віком від 28 до 34 років. При цьому, молодші 28 років відсутні [3, с. 23].

Громадські організації. Важливим етапом демократичного розвитку будь-якої країни більшість фахівців з політичної науки вважають становлення й поширення діяльності громадського сектору, чий інтереси мають бути представлені відповідними неурядовими, громадськими організаціями, або як їх ще називають – «третій сектор». Основна мета цих новоутворень полягає у:

- Захисті та відстоюванні певних громадських інтересів, прав та свобод;
- Сприянні всебічному розвитку населення через пропозиції щодо покращення місцевої інфраструктури;
- Формуванні позиції активного громадянина за допомогою ідеологічного впливу;

- Контролю діяльності органів влади з метою недопущення корупції та зловживання службовим становищем [107, с. 9].

В Україні за даними Міністерства юстиції налічується 181 всеукраїнська молодіжна організація та 19 всеукраїнських спілок молодіжних організацій [172]. Проте, якщо розглядати молодіжну активність, то дослідниками Центру соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, яке проводилося у 2016 р. відмічалось, що лише 1,4% респондентів стверджували про членство у певній громадській організації, яка імпонує власним інтересам [128].

Українські науковці, здебільшого, вважають, що головними причинами такого низького рівня активності молодого покоління у «третьому секторі» є:

- незацікавленість самої молоді у роботі громадських організацій;
- незнання про їх існування у межах місця проживання;
- зневірення молоді у ефективності й прозорості будь-яких суспільно-політичних інститутів.

Таку позицію підтверджують дані, що були приведені на щорічній доповіді Президенту України щодо стану молоді у 2017 році. Значна частина молодого покоління просто не вірить, що здатна вплинути на події та процеси, які відбуваються у його населеному пункті, а тим паче на національному рівні [88].

Таким чином, відзначимо, що за останні 10 років кількість молодіжних громадських організацій в Україні зросла. Проте, це не стало каталізатором молодіжної активності ані у політиці, ані у сфері вирішення інших соціальних проблем. Є незначний позитивний момент – збільшилася частка молоді, що працює у громадських організаціях без відповідного членства та участі. Більшість таких організацій зосереджена сьогодні на Сході України, де як раз і мешкає велика кількість молодого покоління.

Виходячи з представленої інформації, інститути громадянського суспільства, до яких належать і молодіжні організації, тільки починають

набувати свого розвитку. Той «третій сектор», що зареєстрований сьогодні в Україні виступає «логічним продовженням» існуючих політичних партій, для яких головна мета – це завоювання та утримання влади, але, нажаль, не вирішення нагальних потреб та проблем молоді. Отже, громадські організації не є, також, ефективним інститутом соціалізації молодого покоління в Україні.

ЗМІ. Низка зарубіжних та українських дослідників підкреслювали, що засоби масової інформації є четвертою гілкою влади через формування свідомості громадян, вплив на політичні й ціннісні орієнтації та коректування людської поведінки, спираючись на силу інформації. Тому що у сучасному світі саме вона (інформація) починає відігравати іншу інноваційну роль, яка змінює стратегію й тактику як у політичній, соціальній, економічній, так й у військовій сферах. З розвитком технологій з'являються значно сильніші та одночасно простіші інструменти впливу на широку аудиторію. Таке явище сприяє, по-перше, суспільному прогресу, по-друге, спрощує можливості просування власних ідей задля отримання бажаного результату або масової підтримки якогось продукту [112, с. 161]. У цьому контексті можемо казати навіть й про активну смислову гру, або війну, головною метою яких є завоювання способу мислення індивідів, їх поняття та пріоритети. Аналізуючи дані проведених досліджень компаніями Global Information Technology та Research & Branding Group наприкінці 2016 року була виявлена цікава тенденція: чим доросліше індивід, тим більше він довіряє телебаченню та менше користується іншими джерелами інформації, серед яких респонденти виділили окремо Інтернет та соціальні мережі, і навпаки (рис. 2.3) [190].

Таким чином, дослідження впливу віртуального простору є актуальним питанням сьогодення, завдяки якому можна отримати відповідь на питання: «Яким чином формулювати та реалізовувати молодіжну політику в Україні, щоб мотивувати молодь до активної участі у суспільно-політичному житті та

оперативно реагувати на її потреби та проблеми?».

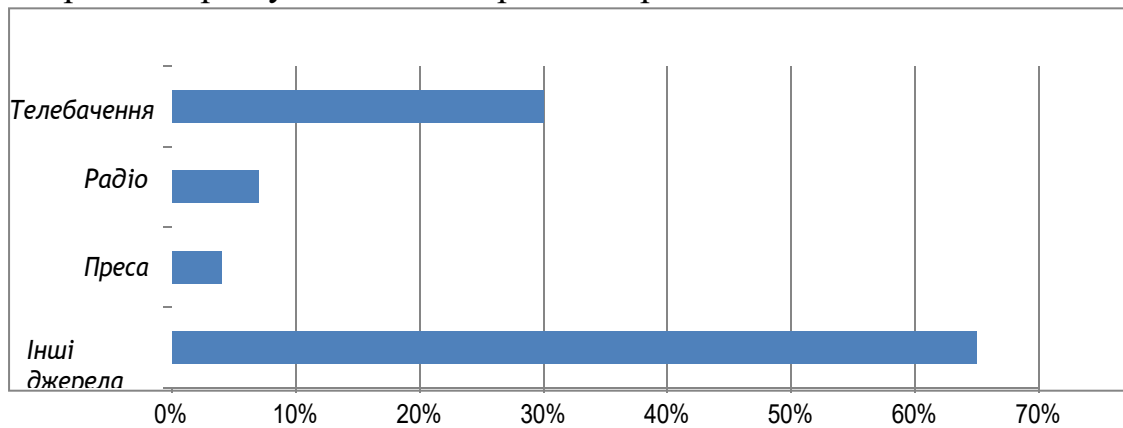

Рисунок 2.3 Джерела інформації та рівень довіри молоді (Джерело: [190])

Окремо. Релігійні організації. Релігія – один з найстаріших, традиційних та впливових інструментів соціалізації. Це міцна сукупність усталених норм, моделей поведінки й цінностей, які склалися історично. Тоді, чому же ми виділили її як окрему категорію? Відповідь одночасно і проста, і складна. Сьогодні в Україні налічується більше 33 тисяч релігійних організацій. При чому, сучасне молодіжне середовище представлено найрізноманітнішими релігійними напрямками. За інформацією української дослідниці Н. Гаврилової, найбільша кількість сучасної молоді вважає себе православними християнами (33,7%), греко- і римо-католиками (близько 2,3% і 1,3%). Зустрічаються, також, й прихильники адвентистів сьомого дня (0,2%), баптисти (1,0%), християни віри євангельської (0,5%), мусульмани (1,7%). Цікавим є той факт, що українське молоде покоління у своїх твердженнях не ототожнює приналежність до конфесії із суто релігійністю. На думку більшості сучасної молоді, віра не означає постійне відвідування церкви та дотримання релігійних догм.

Так, за результатами опитування, яке було проведено дослідницею, лише 41,2% молоді відносить свою релігійну свідомість та діяльність до інституціоналізованої, тобто регулярно відвідує церкви, вшановує релігійні свята та намагається дотримуватися інших життєвих постулатів, які

проповідує певна конфесія. Авторкою було підкреслено, що інша частина сучасної молоді (більш третини) характеризується неінституціоналізованою релігійною свідомістю [19, с. 216].

Аналізуючи релігійність сучасної української молоді, варто зупинитися на географічній частині цього феномену. Так, за даними дослідження, яке проводилося у 2017 р. найбільше віруючої молоді мешкає на Заході України (34%), де релігія до сих пір має великий вплив на сімейні традиції та життєві цінності поколінь. Найменше релігійний чинник розвинений на Півдні (6%) та Сході (4%) [168]. Проте було виділено релігійні організації окремо через те, що, деякі з них вміло поєднують традиційність та інноваційність у своїй діяльності. Серед таких інноваційних методів: Інтернет (мають свої веб-сайти), сторінки у соціальних мережах (де створюють та розповсюджують мультимедійний контент) та, навіть, влаштовують відкриті молодіжні вечірки, пропагуючи власні інтереси [3, с. 21].

У якості прикладу можна згадати досить прогресивний з релігійної позиції підхід протестантської церкви в Україні. Нещодавно, ця організація відкрила свою молодіжну радіостанцію (Радіо «М») та почала поширювати її в різних містах Східної та Південної частини країни, підкріплюючи інтерес молоді серією «open-air» вечірок та інформаційно-розважальних програм, розрахованих на молодіжну аудиторію та консультаціями по вирішенню їх проблем. На сьогодні ця радіохвиля працює у багатьох містах Донецької області: м. Покровськ, м. Костянтинівка, м. Дружківка, м. Слов'янськ, м. Краматорськ, м. Лиман та м. Мар'їнка. Також, йде поширення радіочастот у Луганському та Одеському напрямках.

Отже, маємо змогу констатувати, що сучасна українська молодь відрізняється релігійним плюралізмом та невизначеністю у своїх орієнтаціях водночас. Для більшості з них релігія є лише сукупністю етичних настанов, які все рідше співвідносяться із реальним життям. Враховуючи регіональну диференціацію у релігійних поглядах та, взагалі, ставленням й участю

молоді у релігійних подіях, можна дійти до висновку: на сьогоднішній день традиційні релігійні організації не є ефективним інститутом соціалізації молоді, але використовуючи альтернативні методи впливу (засоби масової комунікації), нові релігійні структури мають усі шанси зацікавити молодих українців.

Переходимо до розгляду інноваційних інститутів соціалізації молоді в Україні.

Інтернет. Враховуючи стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та поширення пристроїв, за допомогою яких ми маємо доступ до Всесвітньої павутини, сучасне людство (тим паче й молодь) отримали одразу все та нічого. Тобто, соціум має можливість будь де отримати необхідну інформацію, замовити послуги, ознайомитись із останніми новинами, пройти новий курс з підвищення якихось здібностей тощо. Здавалося би: «А що в цьому поганого?». Дійсно, доступність, інертність, миттєвість роблять наше життя більш простішим, цікавим та, навіть, обізнаним. Проте, сучасний індивід залишається сам-на-сам з великим обсягом неперевіреної інформації та купою пропозицій і послуг, які навряд чи зроблять його щасливим [65, с. 236].

Отже, ми живемо у ті часи, коли інформація вирішує все. Залишається відкритим питання про якість отриманої інформації саме у Інтернеті, бо цей простір не так давно (у порівнянні з європейськими країнами) набув свого поширення на теренах СНД і тому він сьогодні залишається маловивченим явищем у науковому середовищі. Особливо щодо специфіки впливу на життєві цінності та політичні орієнтації індивідів. За даними дослідження, проведеним Інститутом Горшеніна у 2013 р., сучасне молоде покоління протягом останніх п'яти років більшість вільного часу проводить у Інтернеті та з друзями [176]. Проте, як показує практика, спілкування з друзями все частіше набуває віртуального характеру. Більшість української молоді не уявляє свого життя без гаджетів та Інтернету.

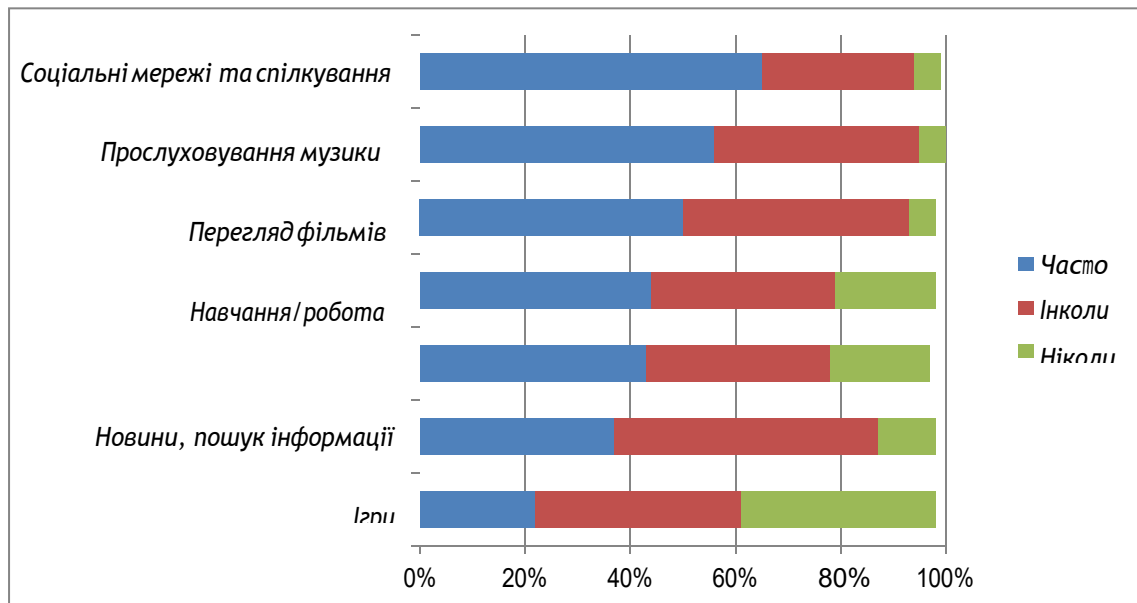

Рисунок 2.4 Мета використання Інтернету сучасною українською молоддю

Джерело: [174].

Наведемо цікаву інфографіку з цього приводу, яка доводить нашу тезу про завоювання віртуальним простором дозвілля молодого покоління (Рис.2.4). Спираючись на представлені дані, ми бачимо, що українська молодь проводить більшу частину свого дозвілля у віртуальному просторі та віддає перевагу розвагам і комунікаціям. Чим молодше індивід, тим більше він є «діджиталізованим» (від англ. digital – цифровий), тобто активним користувачем Інтернету. Звідси логічний висновок: віртуальний простір є досить ефективним інструментом соціалізації молоді через масове користування та поширення. Але його потенціал на пострадянському просторі мало вивчений, що робить Всесвітню мережу неформальним інститутом соціалізації та впливу на масову свідомість.

Соціальні мережі. В ході свого дослідження ми з'ясували, що сучасна українська молодь обирає соціальні мережі у якості:

- Альтернативного каналу комунікації;
- Джерела інформації про події;
- Розвитку почуття стилю та життєвих пріоритетів.

Підкреслимо, що такий симбіоз, з якого формується власне мета

користування, несе й низку негативних наслідків. З приводу цього, влучно виразилася британська дослідниця Сьюзан Грінфілд, яка зазначила, що часте сидіння у соціальних мережах вбиває людську емпатію та здібності до реальної комунікації. Бо значну частину інформації про співрозмовника ми отримуємо через невербальні сигнали, а обмеження лише віртуальним простором не розвиває цих навичок. Більш того, соціальні мережі дозволяють індивіду відволіктися або втекти від реальних проблем й труднощів, занурившись у медійний простір. На думку С. Грінфілд, соціальні мережі роблять сучасне покоління емоційно незрілим, залежним від оновлення новинної стрічки, втрачають власну ідентичність та можливість сконцентруватися на якійсь справі. Як підкреслює дослідниця, проведення більшості часу у віртуальному просторі формує взагалі інший тип мислення – нелінійний, якому характерна фрагментарність запам'ятовування будь-якої інформації, розсіяність уваги, емоційна й психологічна вразливість, невпевненість у собі, зростання песимізму та агресивності тощо. Тобто, покоління, яке зловживає проведенням часу у соціальних мережах, ризикує отримати безліч комплексів, нав'язану красивими картинками потребу у матеріальних речах та духовну пустоту, як наслідок [188, с. 23].

З цього приводу влучно висловила професор Массачусетського технологічного університету та авторка бестселера «Самотні разом: чому ми очікуємо більшого від технологій, ніж один від одного» Шері Таркл. Вчена у своєму науковому дослідженні підтверджує ізоляцію та, одночасно, задоволеність молодого покоління віртуальним життям. В результаті маємо справу із переоцінкою цінностей у суспільній свідомості молоді: штучно створені образи у соціальних мережах «нібито успішного, багатого, красивого» продукують домінування матеріальних цінностей над духовними [202, с. 210].

Тренди та бренди. Сучасна молодь, проводячи безліч часу у

соціальних мережах й споживаючи ту інформацію, яку продукує віртуальність, формує свою унікальну культуру та спосіб життя. Відомий американський дослідник Е. Тоффлер у праці «Третя хвиля» назвав її «кліп-культурою», тобто спосіб сприйняття реальності через споживання різноманітної інформації дуже короткого змісту. Такий механізм унеможлиблює концентрацію уваги на чомусь одному та відключає рефлексійність сприйнятого контенту [161, с. 286].

Отже, молодь із зацікавленістю буде розглядати нові луки (від англ. «look» - зовнішній вигляд, образ), прагнути бути схожими на побачене, що як раз й пояснюється ефектом масовості, кліповим сприйняттям інформації, а також, «втомою» від політичного хаосу та дійсності. Виходячи з цього, соціальні мережі виступають ефективним комерційним інструментом для відомих (й не дуже) компаній через широке охоплення молодіжної аудиторії. Поширення гламуру, шику й блиску у вигляді штучно створеної популярності брендових речей є сучасним контентом, з яким стикається користувач. Особливо це стосується такої відомою соціальної мережі, як «Instagram», де за рекламу деяких речей або косметичних новинок платять чималі гроші в залежності від того, наскільки «розкрученим» є твій профіль. Таким чином, щоб підвищити рівень продаж того чи іншого товару, його необхідно лише зробити декілька гарних світлин, закинути до «Instagram» та поширити за допомогою тих користувачів, які мають якомога більше фолловерів [139, с. 90].

Аналізуючи вище наведене, підкреслимо, що Інтернет у сукупності із соціальними мережами створює тренди через використання брендів. Враховуючи те, що сучасна українська молодь проводить своє дозвілля саме у віртуальному просторі та є активним користувачем соціальних мереж, то саме ці перелічені інструменти можна вважати одним цілим дієвим інноваційним механізмом впливу на молоде покоління.

Отже, початок ХХІ століття можна розглядати як добу становлення

інформаційного суспільства, яке провідні вчені ототожнювали із різновидом постіндустріальної епохи. В даний час в науковій літературі є різні тлумачення інформаційного суспільства. В цілому, інформаційне суспільство розглядається в рамках основних концепцій як певний тип життєдіяльності, де наявний високий рівень розвитку комп'ютерної техніки, інформаційних і телекомунікаційних технологій. Звідси – така важлива риса інформаційного суспільства, як збільшення можливостей доступу до інформації для все більш широкого кола людей. Нарешті, практично всі концепції та програми розвитку інформаційного суспільства виходять з того, що інформація і знання стають в інформаційну епоху стратегічним ресурсом суспільства.

В суспільстві нового типу зміняться не тільки виробництво, але і весь уклад життя, система цінностей, зростає значимість дозвілля по відношенню до матеріальних цінностей. У порівнянні з індустріальним суспільством, де все направлено на виробництво і споживання товарів, в інформаційному суспільстві виробляються і споживаються інтелект, знання, що призводить до збільшення частки розумової праці. Від людини потребується здатність до творчості, а також зростає попит на знання.

Матеріальною і технологічною базою інформаційного суспільства стають різного роду системи на базі комп'ютерної техніки і комп'ютерних мереж, інформаційні технології тощо. Сучасний інформаційно-комунікаційний простір відіграє значну роль у становленні людини як особистості. Індивід засвоює певні шаблони поведінки, норми та цінності, які транслює всесвітня павутина. В цьому є позитивний аспект: можливість самовдосконалюватися, постійно навчатися новому та йти «в ногу» з часом. Саме таким чином відбувається входження молоді в тісний контакт з сучасними інформаційними технологіями – соціалізація в віртуальному середовищі, або кіберсоціалізація. За даними Державної служби статистики, отриманими у 2014 році, кількість Інтернет-користувачів неспинно зростає.

Лише серед вікової групи 15+ активними користувачами віртуального простору є понад 20 млн. українців. Це при тому, що загальна кількість населення становить близько 42 млн. осіб [2].

В такій ситуації маємо змогу констатувати, що інформаційні технології сьогодні – це серйозна зброя для того, хто вміє нею користуватися. Адже, окрім широкого обсягу аудиторії ми можемо маніпулювати свідомістю майже половини населення країни одночасно. Важко виділити якийсь подібний інструмент впливу за масштабом та ефектом.

Погоджуючись з таким твердженням, варто додати, що кіберсоціалізація є більш глибинним за проявом та наслідками процесом, який включає в себе мінливість світогляду саме на ціннісно-психологічному рівні. Це пов'язане через можливості віртуального простору створювати занадто яскраву, динамічну та ідеальну картинку, яка захоплює та, водночас, викликає постійне бажання залишатися у власному світі ілюзій. Проте, варто відзначити, що в вище описаній ситуації головним негативним наслідком можна назвати поступову маргіналізацію та відчуження молодого покоління від реального життя.

Інформатизація суспільства призводить до появи споживчого типу життя, де індивід не встигає обробляти величезний об'єм інформації, який отримує в результаті буденної діяльності. Це збіднює мислення загалом та зосереджує на пошуках більш легкого шляху вирішення поставлених задач за допомогою електронних пристроїв та різноманітних гаджетів. Чим розумніші технології - тим дурніше суспільство. Людина всю увагу зосереджує на штучному світі, який спонукає до пріоритету матеріального над духовним саморозвитком. Молоді люди бачать зовнішньо привабливих та популярних героїв, яких такими зробив певний стиль одягу та інші аксесуари, що стають синонімами престижу та сенсу життя.

Таким чином, вище зазначене підштовхує суспільство до деградації, де цінності стають публічними й поширюються на молоде покоління, яке

цікавиться усім новим та з легкістю переймає штучно створені шаблони поведінки. У подальшому, молоді стає складніше інтегруватися в соціальний простір реального життя. Особливого значення цей процес набуває на перехідних етапах країни, коли світогляд однієї частини суспільства сформувався за часи радянської системи соціалізації, а сучасне покоління виховується за відсутності державного контролю над інформаційним простором та домінуванням й набуттям популярності матеріальних цінностей. Підсумовуючи, відзначимо, що задля успішного демократичного транзиту велике значення має підтримка вектору розвитку держави населенням, яка може бути лише за умови гідної освіти громадян, тобто – наявності розвиненого та фільтрованого інформаційного простору. Враховуючи, що соціалізація відбувається протягом усього життя людини, й ми живемо в добу інформаційного суспільства, то першочерговим політичним кроком діючої влади має бути створення та своєчасне оновлення безкоштовного медіа-майданчику, де, починаючи з дитинства, майбутні громадяни мали б змогу отримувати якісну інформацію щодо особливостей діяльності органів влади всіх рівнів. Не менш важливий аспект – це політична онлайн-освіта, яка призведе до максимального розуміння подій, що відбуваються в країні та до мінімізації проявів гібридних війн та маніпуляцією свідомістю.

Дослідження ціннісних орієнтацій як доволі глибокого та цікавого психологічного феномену – це ключ до пізнання психіки особистості та передбачення її політичної поведінки. В умовах демократичного транзиту, який відбувається сьогодні в Україні й мінливості суспільної свідомості, як наслідок, вивчення аксіологічної проблематики у політичній науці набуває все більшої актуальності.

Виходячи з цього твердження та враховуючи пролонгованість й диференційність перехідного періоду, підкреслимо, що сьогодні значна увага науковців приділяється саме ролі особистості, її політичним

уподобанням та потребі виховання представників молодшої генерації, які будуть адаптовані до швидко змінюваного світу.

Варто відзначити, що ХХІ століття характеризується множинністю та гетерогенністю істин, мультикультурністю та еkleктикою, що проникають в усі сфери життєдіяльності суспільства. Новий тип мислення стає основою формування відкритої ідентичності, де провідну роль займають інформаційні технології. Вони створюють власні культурно-символічні продукти та цінності, які з часом перетворюються на стиль та спосіб життя. А враховуючи, що сучасна молодь більшість свого часу проводить у віртуальному просторі, то одним з найвпливовіших агентів соціалізації (як політичної, так й загальної) ми вважаємо саме віртуальну реальність та інформаційно-комунікаційні технології, які є провідником у кібернетичний світ, що заміщує собою існуючу об'єктивну дійсність.

Таким чином, на основі представленої інформації, маємо наступне ствердження. За сучасних умов в Україні сім'я залишається традиційним інститутом соціалізації молоді, який закладає фундаментальні цінності, уявлення та орієнтації, тоді як в західних суспільствах сім'я – це первинний інститут соціалізації, а головний вплив на ціннісну складову молодого покоління має інститут освіти та релігія.

Натомість, у нашій країні освітня сфера зазнає тотального реформування, а релігійний чинник серед молоді не є всеохоплюючим та інституціоналізованим. Описані нами політичні партії сьогодні виступають провладним інструментом корегування суспільної думки задля досягнення бажаного ефекту олігархічно-авторитарними структурами. Щодо громадських організацій, то вони, з одного боку повторюють долю політичних партій, а власне захист молодіжних інтересів та їх представлення залишається нерозвиненим через відсутність реально працюючого громадянського суспільства як основи будь-яких громадських формувань та ініціатив.

В такій ситуації, молодь зневірилася у політичній сфері та знаходить для себе альтернативний світ, де може почувати себе захищено та щасливо одночасно – це віртуальний простір з усіма його особливостями та напрямками (соціальні мережі тощо). Саме він стає ефективним неформальним інститутом соціалізації української молоді.

Висновки до розділу 2

Аналізуючи теоретичні наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, можна констатувати, що вектор системної трансформації України до стандарту західних демократій залишається сьогодні де-юре проєвропейським, а де-факто невизначеним. Так, наш сучасний уряд пропонує пройти шлях нових членів Європейського союзу (зокрема Польщі та Прибалтики), що дасть змогу побудувати нові політичні інституції, які б розповсюджували демократичні політичні цінності та втілювали реформи у усіх сферах життя.

При цьому, молодь є тим потенціалом, який повинен підтримувати процес переходу та сприяти всебічному розвитку нашої держави. Більш того, молоде покоління – це опора, двигун та цивілізаційна перспектива будь-якої країни. Від створених умов та можливостей самореалізації залежить майбутнє наступних поколінь та загальний рівень економічного розвитку. У свою чергу, державна молодіжна політика складається із певних інститутів соціалізації, головна задача яких – інтегрувати молодь до суспільно-політичного життя. Проте, якщо поглянути на стан системної трансформації нашої країни, то можна констатувати їх фрагментарність та відсутність у нормативно-правовій базі чіткого механізму молодіжного розвитку та участі у розбудові країни.

Головним виконавчим органом у контексті молодіжної сфери є Міністерство молоді та спорту України, яке розробляє стратегію та

напрямки молодіжної політики. На регіональному та локальному рівні ці питання знаходяться у компетенції департаментів та управлінь обласної адміністрації та виконкомів міських, селищних та сільських рад.

Проаналізувавши законодавчу базу з молодіжних питань, ми приходимо до висновку, що головний акцент робиться не на вирішенні нагальних проблем сучасної молоді, як: доступна та якісна освіта, забезпеченням першого робочого місця, вирішенням житлових питань та найпростіше – створення умов для всебічного розвитку та дозвілля. А на проведенні масових заходів спортивного характеру. У результаті молоде покоління залишається сам- на сам зі своїми реальними проблемами.

Вивчаючи зарубіжний досвід формування та реалізації молодіжної політики у країнах Європи, можна виділити декілька моделей, серед яких найбільш ефективною ми вважаємо німецьку модель молодіжної політики через розвинуту мережу громадських організації та рівня участі й членства молоді в них. Тобто, у молоді Німеччини є можливість бути почутими, бо більшість громадських організацій фінансуються та підтримуються за кошти державного бюджету.

Повертаємося до України. Що ми бачимо? Традиційні інститути соціалізації (сім'я, інститути освіти, громадські організації, політичні партії, релігія та ЗМІ) не мають ефективного впливу на українську молодь. Підтвердженням того є дані наступних індикаторів: рівень довіри молоді до суспільно-політичних інститутів, рівень участі молоді у політиці та рівень міграції молодого покоління.

Спираючись на низку проведених соціологічних досліджень (як самим Мінмолодьспорт та міжнародними неурядовими організаціями), маємо таку ситуацію:

- Сучасна молодь серед усіх перерахованих інститутів соціалізації не довіряє жодному. Через це й не приймає активної участі у суспільно-політичному житті та має еміграційні наміри, які зростають щорічно. Про

останнє свідчить статистика щодо кількості українських студентів у закордонних вишах за останні 2 роки. У зв'язку з чим виникає логічне питання: « А чим взагалі займається сучасне молоде покоління за відсутності державної допомоги та підтримки?». Відповідь: йде у віртуальний простір, який складається із різноманітних соціальних мереж, де молодь й проводить більшість свого дозвілля. Знову ж таки, підтвердженням цього є статистичні дані соціальних опитувань інститутом Горшеніна, НАН України та іншими.

Виходячи з цього, ми наголошуємо на значному впливі віртуального простору на сучасне молоде покоління українців та вводимо таку категорію як «кіберсоціалізація», під якою розуміємо процес формування цінностей та світогляду молоді за допомогою Інтернету загалом, та соціальних мереж зокрема.

- Молоді люди за останніми даними складають близько 11% від усієї чисельності населення України. Більша частина яких значно відрізняється за світоглядом та життєвими пріоритетами від своїх батьків та у науковому дискурсі визначаються як покоління «У» та «Z» або просто «Мілленіали» чи «Net-Generation» (N-Gen). Їм присутнє велике прагнення до самореалізації, самовираження як за допомогою власного унікального стилю й поведінки, так й через цілеспрямовану трудову, креативну діяльність. Саме цей процес дорослішання та становлення молодого індивіда як повноцінної частини суспільства з наданням всіх можливостей гармонійного розвитку контролює державна молодіжна політика. При цьому, інститути соціалізації є механізмом державної молодіжної політики, яка законодавчо почала розроблятися із набуттям незалежності та продовжується по сьогоднішній день.

- У низці нормативно-правових документів декларується забезпечення молоді доступною освітою й першим робочим місцем, державна допомога щодо придбання власного житла, захист прав та інтересів, залучення

існуючих та створення нових інститутів громадянського суспільства (молодіжних організацій), які мають мету – формування позиції активного громадянина з можливістю впливу на владні структури, що є одним з основних принципів демократичного, відкритого суспільства. Так, у Стратегії молодіжного розвитку, яка розрахована на період з 2013 по 2020 рр., виділено ряд молодіжних потреб та проблем, які потребують першочергової реакції зі сторони органів державної влади та їх підзвітних структур. На національному рівні формування та впровадження молодіжної політики знаходиться у компетенції Департаменту молодіжної політики Міністерства молоді та спорту. Але, що ми бачимо на практиці – ця адміністративна установа занадто зосереджується на спорті, тим самим, залишаючи без достатньої уваги реальні молодіжні проблеми.

І головне: в Україні є чимало законодавчих актів щодо розвитку тих чи інших молодіжних сфер, проте у влади немає чіткого розуміння як реформувати її, які інститути треба задіяти, як це контролювати та які механізми і інструменти впливу будуть дійсно ефективними у роботі з молодим поколінням.

На наш погляд у молодіжному законодавстві існує декілька великих «пробілів», які заважають її реалізації та оновленню згідно із викликами сучасності. А саме:

- Відсутність системи горизонтальної координації між відомствами та іншими структурами, до компетенції яких належить розвиток молодіжної сфери;
- Відсутність взагалі напрацьованої моделі реалізації молодіжної політики як такої. Її регулювання сьогодні – це прийняття окремих нормативно-правових актів та «латання дир», які раптом утворюються.
- Відсутність системи моніторингу за якістю тих послуг, що надаються молоді структурами різного рівня (національний, регіональний, локальний);
- Відсутність у законодавчій базі індикаторів ефективності державної

молодіжної політики.

Також, треба відзначити, що сучасна українська молодь насправді немає дієвих способів відстоювання власних позицій, а також - можливості підказувати владі на що звернути увагу. Так, в Україні існує багато молодіжних організацій, але чи дійсно вони займаються вирішенням молодіжних питань? От до поки у владних колах не буде чіткого розуміння, що молодь – це не стільки ресурс, скільки потенціал, до того часу ми будемо мати лише декларовану молодіжну політику, а не реально існуючу та ефективну.

Поглянемо на молодіжну сферу під іншим кутом – демографічну картину українського суспільства, яка дає сьогодні досить невтішні показники. З огляду на скороченість народжуваності, міграцію молоді до більш розвинених країн та помітне старіння нації (бо у соціальній структурі переважають особи пенсійного віку) можна спрогнозувати, що через 10-20 років Україну чекає не європейська якість життя, а регрес до соціально-економічного й політичного становища, яке було у 90-х рр. ХХ ст. А все чому – у нашій країні відсутня можливість нормального та щасливого життя через:

- Політичну нестабільність та тривале реформування, яке призводить до слабкості політичних та соціальних інститутів;
- Низький показник економічного росту та рівня ВВП на душу населення порівняно, навіть, із новими країнами-членами ЄС;
- Високий рівень корумпованості та вкрай несприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу;
- Відсутність у практичній площині демократії як такої.

Саме тому молодь, у пошуках кращого, мігрує за кордон. При цьому, значна частина виїжджаючих – це молоді юди з вищою освітою, або потенційні її володарі (абітурієнти та студенти). А та частина молоді, яка залишилася в Україні не є активними гравцями політики. Як показують

чисельні соціологічні дослідження з рівня абсентеїзму, то молоді люди до 35 років не вважають себе політично активними. За даними дослідження компанії GFK, яке проводилося у липні- серпні 2017 р. 65% молоді здебільшого не цікавляться політикою. Статистика з цього приводу приводить таку тенденцію: із віком політичний інтерес трохи зростає (14-17 років – 55% не цікавляться політичними подіями; 25-29 років – 36%), але це не мотивує молодь брати участь у реальній політиці.

Отже, можна констатувати, що за сучасних умов, в Україні зламуються ще не сформовані інститути соціально-політичної системи, а ті, що формуються – не можуть продемонструвати ефективність своєї роботи через брак громадської активності. Таким чином, в Україні зараз спостерігається вкрай складна ситуація: політичні інституції через відсутність створення, підтримки та розповсюдження системи цінностей, нездатні запровадити ефективний процес політичної соціалізації в сучасних умовах.

Молодь - це системоутворююча, соціально-демографічна група, яка є найбільш мобільною, креативною та, водночас, вразливою частиною населення. Тому головною стратегічною задачею державної молодіжної політики в Україні має бути України створенні умов для самореалізації та всебічного розвитку кожної молодої людини, реалізації її інноваційного потенціалу у всіх сферах суспільного життя, вихованні такого покоління, яке здатне ефективно працювати і навчатися протягом життя, зберігати й примножувати цінності народу України та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, демократичну, правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

На теперішній час, для України не є характерним формування такого ідеального образу політичними партіями та громадськими організаціями, як це практикується в розвинених країнах Єврозони. В реальності, можна говорити про використання партіями молоді як численого, морально незрілого електорату, який можна задіяти для досягнення своїх цілей.

Витрати на реалізацію проектів та заходів у рамках молодіжної політики є ініціативними, оскільки здійснюються за власним бажанням та на основі власної стратегії управління персоналом і плану його розвитку.

У суспільстві, що ґрунтується на принципах правової держави, державна молодіжна політика постає центральною ланкою суспільної регуляції процесів формування нових поколінь, тобто - соціалізації та самореалізації молоді. В межах такого підходу у держави є широкі можливості використовувати у реалізації молодіжної політики економічні, організаційні, кадрові та інші ресурси для досягнення суспільно значущих завдань.

Інституційно-функціональний блок, який для нашого дослідження є найцікавішим, являє собою багаторівневу сукупність інститутів, до яких належать органи державної влади (законодавчої, виконавчої та судової гілок влади), органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства (громадські організації, політичні партії) та безпосередньо молодь. Через функціонування суб'єктів реалізації державної молодіжної політики досягається головна мета, сформована нами на початку наукового дослідження щодо визначення особливостей формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні у контексті системної трансформації.

Отже, необхідно враховувати, що молодіжна політика є дуже динамічною системою, яка змінюється як під впливом зовнішніх чинників (соціально-економічні, політичні зміни тощо), так і внутрішніх (зміна цінностей, інтересів, орієнтирів самої молоді). Це, безперечно, має впливати на реалізацію державної молодіжної політики у напрямі самореалізації та розвитку сучасної української молоді. Замість цього, у суспільно-політичній сфері значно посилилось явище гібридності, яке активно досліджують сучасні науковці.

РОЗДІЛ 3

ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Інформаційні чинники і канали реалізації державної молодіжної політики в Україні в період 2014-2018 рр.

Інформаційне суспільство сьогодні - це суспільство, в якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою і реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань. А отже, виникає питання: «Хто є генератором нових знань?» Звісно – молодь. Її роль у суспільних змінах носить ключовий характер через природні інноваційні властивості молодості, як певного вікового проміжку життя.

Такі особливості пояснюються декількома обставинами: молодь, в силу своєї обмеженості соціальним досвідом, виступає в якості творця нових технологій, процесів, норм і соціально-політичних практик, що представляє собою проблему для стійкості політичних систем з одного боку, і відкриває для прогресу нові можливості з іншого. У виборі сучасного цивілізаційного орієнтиру важливу роль відіграють очікування змін, кращого життя, еволюції. Саме цього й прагне сучасна українська молодь.

Незважаючи на різноманітність підходів до визначення сучасного стану суспільного розвитку, дати чітке визначення трансформаційним подіям дуже складно. Особливості трактування залежать від домінуючого чинника, який береться за основу аналізу. На нашу думку, одне повинно залишатися незмінним – принципи гуманізму, відкритості, саморозвитку й самореалізації, які мають органічно поєднуватися із прагматичністю, раціональністю та ефективністю реформ, що запроваджуються. Більш того, розвиток та реалізацію молодіжного потенціалу повинна забезпечувати

державна молодіжна політика як специфічна комплексна діяльність владних структур, метою якої є підтримка, адаптація та інтеграція молодих індивідів до суспільно-політичної сфери.

Підкреслимо, що сукупність згадуваних владних структур є інститутами соціалізації молоді, тобто безпосередньо - реалізаторами молодіжної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях. Але, як ми бачимо на практиці, виокремлені нами традиційні інститути соціалізації не відповідають сучасним вимогам і тому, в умовах системної трансформації, не є ефективними, що пояснюється дослідженням стану трьох індикаторів:

- рівнем активності молоді у суспільно-політичних подіях;
- рівнем довіри до суспільно-політичних інститутів;
- рівнем міграції молоді.

Процес соціалізації включає формування ціннісно-сміслових орієнтацій та паттернів політичної поведінки. У молодому віці провідними компонентами психологічного розвитку є завершення формування ціннісно-сміслових орієнтацій і самореалізація молодої людини (вирішення задач життєвого вибору і досягнення поставлених цілей, побудова особистісних контактів зі значним соціальним оточенням), а також завершення формування психологічної бази соціальної відповідальності. Зазначені психологічні компоненти складають основу мотивації соціальної і політичної діяльності молодих людей в цьому віці. Одночасно можна говорити про відносну зрілість, сформованість емоційно-вольової та пізнавальної сфер особистості. При цьому даній групі в цілому властива порівняно висока включеність в інформаційні медіапотоки.

Медіапотоки здійснюють інформаційно-психологічний вплив на ціннісно-сміслові орієнтації особистості молодіжної аудиторії, що визначають рішення «завдань життєвого вибору». При цьому, чим вище рівень залученості у медіапотоки, тим сильніше виявляються труднощі або

відносна неефективність вирішення завдань життєвого вибору. Одночасно молоді люди переживають почуття і стан ціннісно-сміслової невизначеності (це може виражатися як байдужість до актуальних проблем, як переживання суперечливого ставлення до них) і ухиляються від прийняття на себе відповідальності за рішення життєвих проблем своїх і (або) своїх близьких.

Як правило, молоді люди виявляються недостатньо компетентними і проінформованими в рішенні наступних соціальних завдань:

- вміння планувати розвиток подій і свою поведінку;
- самостійно аналізувати життєві ситуації і вміти збирати необхідну для цього інформацію;
- формулювати, презентувати соціальному оточенню свою позицію і відстоювати її;
- бути соціально компетентним в побудові різних типів соціальних взаємин (партнерство, лідерство, індивідуальна соціальна активність, участь в спільнотах і рухах за інтересами).

Така психологічна особливість багатьох молодих людей, як готовність некритично сприймати пропоновані мас-медіа зразки поведінки і орієнтуватися на них в реальному житті, виступає в якості зворотного боку даної ситуації. Можна стверджувати, що основним механізмом інформаційно-психологічного впливу на цю аудиторію, є механізм моделювання поведінки: їм демонструють деякі норми поведінки та дають зрозуміти, що дотримання цієї норми зумовить позитивну реакцію у референтних (шанованих, які є значущими) особистостей або груп. Даний механізм можна розглядати як неконтрольований (а тому насильницький) спосіб маніпуляції молодим індивідом, у якого не сформовані механізми психологічного самозахисту.

Діагностика ситуації в області інформаційно-психологічної безпеки медіапотоків дозволяє оцінити її як недостатню. Значна частина масових медіапродуктів формується і випускається у віртуальний простір, де молодь

проводить більшість свого часу, без урахування вимог інформаційно-психологічної безпеки молодого покоління.

Виходячи з того, що державна молодіжна політика не в змозі забезпечити молоде покоління можливістю гідного саморозвитку та самореалізації, юні українці обирають відсторонення від суспільно - політичного життя за допомогою віртуального простору.

Кіберпростір стає альтернативним середовищем для життєдіяльності молоді, через що виникає принципово новий недосліджений в українському науковому просторі феномен «кіберсоціалізації». Він детермінується як процес засвоєння тих цінностей, моделей поведінки та способу життя, який пропагандуються соціальними мережами та Інтернетом зокрема. У цьому контексті кіберпростір має позитивні сторони в його використанні для задоволення людиною своїх актуальних потреб, перш за все, це мобільність і оперативність, відносна безпека і доступність, свобода самовираження поглядів, легкість знаходження однодумців і опонентів.

Особливості життєдіяльності (в тому числі, специфіка комунікації) в кіберпросторі впливають на реальну ідентичність користувачів на підставі того, що кіберпростір забезпечує відмінні від реального буття можливості комунікації, приналежності людини до певних соціальних прошарків та референтних груп і відносно безпечно експериментування з ідентичністю.

Підкреслимо, що в ході проведеного нами дослідження, було виявлено ряд функцій, які виконує віртуальний простір: інформаційна, комунікативна, рекреаційна, терапевтична, маніпуляційна. Відразу зазначимо, що під рекреаційною функцією мається на увазі можливість «відпочинку від реальності», тобто – своєрідний ескапізм від буденних труднощів. Під терапевтичною функцією ми розуміємо отримання індивідом бажаного, яке по будь-яким причинам неможливо отримати у реальності і це, у свою чергу, виступає «ліками» проти фрустрації. Маніпуляційна функція об'єднує у собі усе вище викладене та постає міцним інструментом впливу на масову

свідомість.

Кіберкомунікація надає користувачам можливість компенсації і нівелювання об'єктивних і суб'єктивних перешкод, які нерідко роблять затруднілими безпосередні (прямі) контакти через:

- дійсні, або уявні недоліки власної зовнішності;
- дефекти мови;
- деякі властивості характеру або інвалідність;
- психічні захворювання;
- наявні індивідуальні комплекси тощо.

Життєдіяльність у кіберпросторі особливо важлива для тих людей, чие реальне життя з тих чи інших (внутрішніх або зовнішніх, об'єктивних чи суб'єктивних) причин збіднене. У таких випадках кіберпростір фактично стає альтернативою безпосереднього (реального) оточення, а людина квазісоціалізується.

Проте, для досить великого числа сучасної української молоді подібна квазісоціалізація може розглядатися як, нажаль, мало не єдина альтернатива проведення дозвілля через неефективність традиційних інститутів соціалізації, що викликані відсутністю стратегічного бачення в молоді потенціалу країни. Останнє призводить до декларативного характеру державної молодіжної політики, а її реалізація відбувається здебільшого лише формально, що не спонукає молодь до активної громадянської позиції. Таким чином, необхідно прийняти кіберпростір як відносно незалежну від людини нову гіперреальність, що сьогодні динамічно розвивається та, в межах якої, особистість організує власну життєдіяльність і, як наслідок, кіберсоціалізується.

Також, варто зазначити, що у процесі кіберсоціалізації у молоді виникає цілий ряд нових очікувань і інтересів, мотивів і цілей, потреб і установок, а також форм психологічної і соціальної активності, безпосередньо пов'язаних з віртуальністю. Аналізуючи специфіку

використання молоддю кіберпростору, можна зробити висновок про їх домінуючі ціннісні орієнтації, а також дослідити особливості ціннісної мінливості сучасного покоління із попередниками.

Враховуючи вище наведені бачення представників наукової сфери, відзначимо зростаючий інтерес дослідників (особливо американських) до тематики «цифрового покоління» та впливу віртуального простору на спосіб мислення взагалі. Незважаючи на велику кількість критики у контексті соціальної відчуженості сучасної молоді, більшість авторів позитивно оцінюють теперішні зміни. Особливу увагу приділяють специфіці соціалізації молодого покоління, де інститут освіти втрачає одну із домінуючих позицій через неспроможність протистояти викликам та загрозам сьогодення. Традиційна модель передачі знань від вчителя до учня вже не відповідає сучасному темпу життя. Звідси, значна частина студентів або кидає навчання у вишах України (бо не бачить у ньому сенсу), або від'їжджає до Єврозони з надією на гідну оплату праці та самореалізацію.

Таким чином, відмітимо стрімку тенденцію до формування принципово нового суспільства, основою якого є постматеріальні цінності та провідна роль ІКТ у створенні ідентичності сучасного молодого покоління. Технічний розвиток призвів до зміни типу мислення й появи «цифрового покоління», яке соціалізується головною мірою у віртуальному просторі за допомогою соціальних мереж та Інтернет-серфінгу. У якості висновку можна констатувати наявний конфлікт поколінь на пострадянському просторі, де молодь у своїй діяльності прагне інновацій та в більшості випадків натикається на нерозуміння з боку більш зрілої частини населення, яка гальмує соціально-економічний, та зрештою політичний прогрес.

Отже, роль та функції інститутів соціалізації, які є складовими елементами державної молодіжної політики стають головними чинниками розвитку молодіжного середовища.

Спираючись на вище зазначене, маємо наступне ствердження: молодь

через свою специфіку є «опорою» та запорукою всебічного системного розвитку. Отже, основні зусилля владних структур мають бути спрямовані на розробку та впровадження такої моделі державної молодіжної політики, де головною метою є створення соціально-економічних, політичних та правових умов і гарантій для життєвого самовизначення. Де інтелектуальний й моральний розвиток молоді, а також реалізація її творчого потенціалу будуть інтересом представників політичної еліти. Адже ефективність державної молодіжної політики залежить від активності та готовності молоді до партнерства з державною владою, налагодження двостороннього зв'язку, визнання й підтримки діючого політичного курсу країни.

Аналізуючи соціально-політичні умови та тенденції розвитку сучасної української молоді, ми неодмінно перетинаємось із наступними характеристиками сьогодення, які є основою сталого економічного розвитку більшості європейських країн:

- стрімке поширення інформаційно-комунікаційних технологій;
- диверсифікація економічної сфери з масового виробництва на масове споживання та, як наслідок, підвищення ролі сфери послуг;
- науково-інноваційна діяльність стає запорукою економічного прогресу країни;
- інформація та управління нею набувають стратегічного значення [92, с. 27].

Отже, по вище наведеним ознакам можна стверджувати, що Україна сьогодні знаходиться на шляху перетворень до інформаційного суспільства, яке відрізняється досить глибокими змінами ідентичності у соціальній, політичній, економічній сферах. У разі вдалої трансформації, Україна може нарешті наздогнати розвинені країни світу та забезпечити гідний рівень життя населенню. Але підкреслимо, що досягнення цієї мети потребує якісної модернізації усіх сфер життєдіяльності. Задля цього розглянемо детально специфіку інформаційного суспільства в Україні та акцентуємо

увагу на досягненнях та зонах зростання.

На думку зарубіжних вчених (Д. Белл, Е. Тоффлер) інформаційне суспільство є окремою фазою постіндустріального суспільного розвитку, де пріоритет віддається інформаційним послугам і знанням як головним елементам комунікації та прогресу [10, с. 179–180].

Згідно із поглядами видатних науковців Д. Белла та Е. Тоффлера, узагальнимо та виокремимо наступні риси нового типу суспільства:

- наявність глобального інформаційного простору, що забезпечує якісно новий рівень життя;
- збільшення у ВВП країни послуг та продуктів, які відносяться до інформаційно-комунікативної сфери;
- рівний та необмежений доступ громадян до будь-якої інформації [10, с. 249].

Спираючись на це, можна констатувати, що мова йде про формування принципово нового типу людини та соціуму загалом, відмінності яких полягають у забезпеченні індивідів інформацією у будь-якому місці та часі.

Отже, ми маємо справу із появою т.з. «суспільства знань», де головною умовою ефективної трансформації та особистісного розвитку є якість отриманої інформації. Тому для України, враховуючи гучні популістські заяви політиків щодо необхідності розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), питання щодо побудови такого суспільного ладу з кожним роком набуває все більшої актуальності.

Охарактеризуємо ті суспільно-політичні й економічні зміни, які ми бачимо сьогодні в Україні:

- Комунікативна діяльність набуває транскордонного характеру через всеосяжність та доступність;
- Зростання можливостей збору, обробки та зберігання інформації;
- Збільшення кількості працюючих у сферах, пов'язаних із впливом та можливостями ІКТ.

- Трансформація суспільної свідомості у бік до постматеріалізму при все ще домінуючому матеріальному чиннику [102, с. 4].

Таким чином, можна стверджувати про започаткування руху до формування інформаційного суспільства в Україні.

Зауважимо, що у розвинених країнах Заходу вже у кінці ХХ ст. ця концепція почала реалізовуватися на практиці та вивела на новий рівень такі показники, як:

- загальна конкурентно спроможність держави на міжнародній арені завдяки розвитку сфери високих технологій та підвищенню цінності людського капіталу;
- покращення якості життя через економічне зростання як наслідок;
- подолання бюрократії та свавілля чиновників через переведення більшості соціальних та адміністративних послуг в режим «онлайн»;
- формування відкритого суспільства через створення віртуальних та реальних можливостей участі громадян у суспільно-політичному житті [173, с. 32].

Таким чином, сучасна система інформаційно-комунікаційних технологій постає чимось більшим, аніж просте програмне забезпечення та безліч різноманітних гаджетів. Враховуючи появу та поширення принципово нових способів соціальної інтеграції завдяки впровадженню технології Web 2.0, ми сьогодні маємо потужний чинник економічного зростання та засіб корегування або створення суспільної думки одночасно.

Саме тому, дуже актуальним питанням у даному контексті є нормативне затвердження принципів розвитку та реалізації концепцій інформаційного суспільства. Усі розвинені країни мають цей законодавчий фундамент, проте як решта «наздоганяючих» суспільств тільки починає стикатися із феноменом інформаційного суспільства в дії, не маючи для його сталого розвитку певних державних гарантій. Отже, сучасний світ можна розглядати за неомарксистським принципом розділяючи на тих, хто «йде в

ногу з часом» (т. зв. «країни Центру»), тих, хто наздоганяє («країни Напівпериферії») та на неминучих аусайдерів («країни Периферії»).

Відзначимо, що Україна сьогодні за показниками економічного зростання, темпами просування ІКТ відноситься до «Напівпериферії». Таке становище потребує постійної уваги з боку владних структур через можливість збільшення розриву й відкату до «Аутсайдерів».

Спираючись на дані щорічного дослідження Міжнародною організацією «World Economic Forum», Україна у 2016 р. посіла 64-те місце із можливих 139-ти за показниками індексу мережевої готовності («Networked Readiness Index»). Найнижчі бали отримали наступні позиції:

- інтеграція органів державної влади та бізнесу у розвиток ІКТ;
- рівень економічного та соціального розвитку (мається на увазі замученість суспільно-політичних й економічних інститутів у ІКТ);
- рівень обізнаності населення у сфері ІТ.

Порівнюючи ці дані із показниками дослідження у 2010 році (де Україна посідала 80-те місце), ми сьогодні впевнено рухаємося до інформаційного суспільства [190].

Іншим досить цікавим для нашого дослідження є Індекс розвитку ІКТ, визначення якого проводиться Міжнародним союзом телекомунікаційного зв'язку (International Telecommunication Union) з метою моніторингу рівня поширення та використання новітніх технологій серед найпопулярніших сфер життєдіяльності у різних країнах світу. Оцінювання проводиться за такими параметрами як рівень розвитку ІТ-інфраструктури, рівень користування мережею Інтернет та рівень ІТ-грамотності. Відповідно до цього, Україна займає 79-ту сходинку із 176-ти можливих. Зауважимо, що протягом останніх п'яти років наша країна знаходиться у «плаваючому» стані щодо цього Індексу. Це свідчить скоріше про інерційний розвиток із запізнюючим запозиченням вже створених технологій, а не про власне виробництво [193].

Якщо проаналізувати рівень готовності та залученості України до впровадження інструментів електронної демократії, то за даними Індексу розвитку е-врядування за 2018 р. наша країна посідає 82-е місце із 193-х учасників. Задля порівняння: у 2012 р. Україна займала 68-у позицію. Підкреслимо, що ключовими індикаторами у методології є кількість та якість онлайн-послуг, рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури та рівень розвитку людського капіталу. Таким чином, ми бачимо, що протягом останніх п'яти років Україна намагається утримувати середні позиції у рейтингу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, повільно наздоганяючи більш прогресивні країни.

Задля повного та об'єктивного розуміння специфіки становлення інформаційного суспільства в нашій державі, поглянемо на цей процес з іншої сторони, а саме: нормативно-правове регулювання. Вперше, орієнтація української влади до побудови нового суспільного ладу була представлена у Стратегії інтеграції України до ЄС 1998 р. Цей документ наголошував на модернізації українського інформаційного простору згідно з європейськими стандартами та перебудові політичної сфери з використанням сучасних електронних технологій.

Першочерговими напрямками розвитку були:

- встановлення двосторонніх зв'язків між владою та суспільством;
- створення інформаційно-аналітичних систем діяльності органів державної влади;
- посилення рівня кібербезпеки та захищеності інформаційно-комунікаційних мереж [162].

Сьогодні в Україні впровадження та розвиток інформаційного суспільства контролюється та регулюється наступними нормативно-правовими актами:

- Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. [46];
- Закон України «Про Національну програму інформатизації» від

04.02.1998 [48];

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 [44];
- Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» від 09.01.2007 р. [49];
- Постанова КМУ «Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства» від 28.11.2012 р. [120];
- Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. [133].

Таким чином, головним нормативним документом з регулювання та впровадження інформаційного суспільства в Україні є саме Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки» від 09.01.2007 р. На його базі приймалися інші згадувані нами Постанова та Розпорядження КМУ. З метою більш глибокого аналізу сучасності, розглянемо його детальніше.

Отже, у зазначеному нормативно-правовому акті висвітлюються пріоритетні напрямки розвитку українського інформаційного суспільства, серед яких згадуються:

- Активне поширення новітніх досягнень ІКТ у діяльності органів державної влади усіх рівнів та економічної сфери;
- Всебічна комп'ютеризація населення шляхом створення відповідних освітніх систем з використання ІКТ;
- Розвиток власної інформаційної інфраструктури та подальша інтеграція із глобальними мережами;
- Державна підтримка щодо впровадження електронних засобів надання адміністративних та соціальних послуг населенню;
- Створення та поширення національних інформаційно-комунікаційних систем насамперед у сфері охорони здоров'я, освіти й науки;
- Становлення й розвиток електронної форми двосторонньої комунікації

між владою та суспільством;

- Підтримка та практична реалізація процесу децентралізації влади з метою збільшення участі регіонів у державних справах;
- Подолання інформаційної нерівності серед громадян шляхом відкритої та прозорої діяльності та доступу до публічної інформації [50].

Представлені позиції дозволяють нам стверджувати, що питання переходу до інформаційного суспільства в Україні почало підійматися вже наприкінці ХХ ст., а особливої актуальності набуває сьогодні, у зв'язку із глобальним поширенням новітніх технологій, які стають невід'ємною частиною нашого життя.

У якості підтвердження ми маємо непогані напрацювання у законодавчій частині, але підкреслимо, що пік їх прийняття прийшовся на 2012-2013 рр. А починаючи з 2014 р. й до сьогодні акцент щодо оновлення нормативно-правової бази плавно змістився у бік загальних процесів децентралізації та інших соціально-економічних питань, не пов'язаних із розвитком інформаційного суспільства [8, с. 101]

Виходячи з вище наведеного, можна констатувати, що описані кроки хоча й наголошують на важливості та необхідності впровадження владою ІКТ, але все ж таки, наявна нормативно-правова база залишається фрагментарною, без якихось дієвих механізмів, які можна б було реалізувати на практиці. Понад усе, українське законодавство значно відстає від європейського простору, де цим питанням, по-перше, почали займатися ще у 1970-х рр. По-друге, рівень інвестування бізнесовими структурами і фінансування державою у інноваційний розвиток та становлення інформаційного суспільства значно вищий, аніж в Україні. Наприклад, у 2017 р. фінансування інноваційної діяльності за кошти державного бюджету складало 322,9 млн. грн., що у порівнянні із 2016 р. скоротилося майже удвічі [149, с. 47]. І при цьому, будь-яка суттєва модернізація (впровадження ІКТ) відбувається за власні кошти установи, підприємства тощо.

Підкреслимо також, що підтримка цих сфер інвесторами становить близько 5% від загальної суми, витраченої у 2017 р., коли країни-члени Євросоюзу витрачають сотні мільярдів євро на розвиток інформаційного суспільства. Таким чином, країни Євросоюзу формують та реалізують державну молодіжну політику за допомогою залучення молоді через розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, будівництва інформаційного суспільства та сприяння інноваційної діяльності.

У цьому контексті згадаємо досить непростий, але прогресивний шлях колишньої частини СРСР – Естонії, яка сьогодні на Європейському просторі вважається однією із передових країн, які активно впроваджують новітні технології та, як наслідок, розвивають систему електронної демократії.

Основою побудови інформаційного суспільства у Естонії є такий принцип: спочатку надання послуг населенню, потім бізнесу та, зрештою, розвиток інструментів електронної демократії. Сьогодні в Естонії близько 99% усіх адміністративних послуг надається в режимі «онлайн». ID-картка є одночасно внутрішнім та закордонним паспортом, посвідченням водія, ідентифікатором для отримання державних та медичних електронних послуг, а також, проїзним у транспорті. Такі можливості для громадян були створені та ініційовані владою на початку 2000-х рр. При чому у теперішній час вони активно розвиваються та доповнюються [80]. Наприклад, якщо зайти на портал державних адміністративних послуг, то громадянину Естонії доступно більше 4000 послуг із різноманітних сфер діяльності. Кожен бажаючий може зареєструвати власну компанію за 20 хвилин, а особи, які не є резидентами Естонії, можуть отримати електронне громадянство після подання заявки на певному сайті та проходження співбесіди у Посольстві. Ця можливість для іноземців була схвалена владою 21 жовтня 2014 року та надає країні, насамперед, економічні переваги у вигляді збільшення сплати податків.

Ситуація виглядає таким чином: особа, яка отримує статус е-резидента

має право відкривати в Естонії компанію, керувати усіма бюрократичними справами, пов'язаними із веденням бізнесу через Інтернет, проте не має права голосу на виборах, не може вільно пересуватися територією ЄС та не є громадянином Естонії [181].

По факту, це ще один шлях знаходження потенційних інвесторів та розвитку економіки даної Прибалтійської країни. Але цікавим є те, що влада Естонії зацікавлена у процесі інформатизації усіх сфер життєдіяльності та сприянні інноваціям, бо це супроводжується двома найголовнішими позитивними наслідками:

- 1) зростання загального рівня ВВП країни;
- 2) розвиток людського потенціалу (особливо молоді).

Приділимо увагу саме механізмам розвитку молоді, яка й стала катализатором на шляху непростого системного трансформування. З усіх соціально-політичних інститутів, які є складовими молодіжної політики, уряд Естонії зробив ставку на інституті освіти. Саме її реформування та оснащення новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями призвело до стрімкого відриву країни від радянського минулого та, одночасно, до реалізації потенціалу молодого покоління, що є прямим показником ефективності молодіжної політики.

Проаналізуємо більш детально ті нововведення, які, на нашу думку, можна вважати істотними, та які варто було б реалізувати в Україні з метою покращення державної молодіжної політики. Отже, рівень розвитку певної сфери залежить від рівня її фінансування. В Естонії все починається із децентралізації освітньої сфери. Так, заклади середньої освіти фінансуються із державного бюджету в залежності від кількості учнів та вчителів вищої категорії. Такий підхід створив середовище «здорової» конкуренції між школами за учнів, а учням між школами за кількість кращих вчителів.

Подібна фінансова схема запрацювала ще у 90-ті рр. ХХ ст., коли влада надала закладам середньої освіти значну свободу у методиці викладання, у

створенні навчальних планів тощо. При цьому, уся наявна спортивно-розважальна інфраструктура у школах доступна й для інших мешканців. Тобто, кожен бажаючий може відвідати басейн або спортзал придбавши абонемент. До речі, це дуже вигідно для обох сторін (школа-суспільство). Таким чином, освітні заклади отримують додаткове джерело надходження коштів.

Також, відзначимо, що усі естонські школи сьогодні знаходяться у підпорядкуванні громадам, які й вирішують питання дофінансування із коштів місцевого бюджету, спираючись на рейтинг школи у контексті якості та доступності освіти. Отже, якщо підсумувати, то можна констатувати, що середня школа в Естонії є вдалим прикладом становлення європейської моделі навчання, яка зацікавлює молоде покоління через використання новітніх технологій. Якість отриманої освіти зростає, і, в цей же час, раціонально використовуються фінансові надходження [160].

Щодо закладів вищої освіти, то тут картина ще цікавіша. Незважаючи на те, що принцип розподілення фінансування той самий, як і у закладів середньої освіти, проте сам процес освіти дуже відрізняється від української практики. На думку наших студентів, яким пощастило на власному досвіді відчувати різницю, виділяють міцний мотиваційний чинник отримання вищої освіти в Естонії. Він складається із таких частин :

- 1) Широкий вибір предметів;
- 2) Неформальна атмосфера проведення занять;
- 3) Готовність викладачів завжди прийти на допомогу (викладач в естонських вишах є для студента скоріше другом та коучем, аніж «найрозумнішим» серед усіх);
- 4) Практична значимість навчання (отримані знання не відриваються від повсякденного життя. Більш того, практичні заняття як раз і спрямовані на вирішення змодельованих життєвих ситуацій);
- 5) Рівень оснащення університетів (будь-який студент може абсолютно

безкоштовно отримати новий ноутбук чи планшет на весь термін навчання + наявність загальної розвиненої матеріально-технічної бази: бібліотеки нового типу, доступний Інтернет, оснащення аудиторій технічними пристроями тощо);

б) Відсутність бюрократії через активне використання інформаційно-комунікаційних технологій, а звідси – відсутність корупції;

7) Життєві пріоритети естонців (саморозвиток та можливість самореалізації з користю для себе й суспільства понад усе).

Зауважимо, що ця інформація є власною думкою українських студентів, які навчалися в Тартуському університеті певний час. На їх погляд, більшість сучасної молоді не відчуває цінності освіти в Україні як раз через пролонгованість процесу реформування освітньої сфери та застарілість інфраструктури закладів вищої освіти, яка не відповідає ані викликам сучасності, ані прагненням до отримання освіти загалом [18].

Отже, ми коротко розглянули естонський досвід у становленні інформаційного суспільства саме тому, щоб наглядно показати, як за допомогою інвестування у інтелект країни (мова йде про молоде покоління) досягти значних зрушень в економіці, політиці та підвищити рівень життя загалом. При чому, цей успіх є наслідком застосування принципово інших механізмів соціалізації молоді та реалізації молодіжної політики.

Створення умов самореалізації для молодих громадян та підвищення престижу освіти, зробило Естонію країною електронної демократії та лідером у втіленні концепцій інформаційного суспільства на європейському просторі.

Підкреслимо, що Естонія як і Україна одні з перших країн, хто вийшли зі складу Радянського Союзу та почати будувати власну історію за новими європейськими правилами. Таким чином, враховуючи катастрофічне відставання українських вищів від схожих пострадянських країн, які змогли модернізуватися та конкурувати з європейським простором, ми будемо

спостерігати постійне зростання міграційних настроїв у молоді через неактуальність отриманих знань у стрімко мінливому світі та неможливість їх застосування у повсякденному житті. Протягом останнього десятиріччя в Україні відбувається активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, який розширює соціалізаційний простір молодого покоління та змінює значення традиційних інститутів соціалізації. Сьогодні ми спостерігаємо новий етап становлення українського суспільства через появу та набуття провідного значення віртуального простору – Інтернету, який є впливовим інструментом формування ціннісної складової молоді. Такий процес становлення особистості за допомогою віртуального простору багатьма вченими трактується як “кіберсоціалізація”, тобто засвоєння індивідом тих цінностей, які пропагандують соціальні мережі, зокрема. Підкреслимо, що період незалежної України заклав поступову трансформацію ціннісних орієнтацій нової генерації до постматеріалізму. Зауважимо, що таке стрімке захоплення віртуальним простором створює загрозу регресу до матеріальних цінностей знову.

Відзначимо, що основним ядром суспільного розвитку є молодь, яка швидше за інші вікові категорії, поглинає та аналізує отриману інформацію. Отже, вона вважається потенційно вразливою й сприятливою до смислових змін у кіберпросторі, що неодмінно знаходить своє відображення у моделях поведінки та способі життя.

Слід наголосити, що специфіка соціалізації молоді у віртуальному просторі залишається недостатньо вивченою сьогодні через те, що ця проблематика є міждисциплінарною та привертає увагу науковців із різних сфер, зокрема й політології. Психологія вивчає особливості мінливості поведінки молоді під впливом віртуальності. Філософські науки зосереджуються на процесі мислення й аксіологічних чинниках буття. Соціологія поряд із культурологією обґрунтовують специфіку залучення молоді у кіберсвіт.

З цього можна зробити висновок, що такий базовий для формування та реалізації державної молодіжної політики інститут, як освіта, не виконує своїх функцій. Крім того, через його неефективність зростає кількість українських мігрантів, які представлені переважно молоддю, а вона – потенціал країни.

Отже, сьогодні ми стаємо свідками, як Україна втрачає цивілізаційну перспективу у вигляді песимістичності молодих людей, зростання рівня недовіри до влади та, взагалі, через незацікавленість молоді політикою, як наслідок. Ці показники свідчать про неефективність та неспроможність традиційних інститутів соціалізації (які є складовою молодіжної політики) підготувати та адаптувати нове покоління до сучасного світу.

У такий ситуації, коли молодь хоче, а не може; бажає зробити щось нове та змінити країну на краще, але не знає як; хоче бути почутою, а натомість залишається сам-на-сам із своїми проблемами, які у нормативно-правових документах є пріоритетними напрямками реалізації молодіжної політики, вона знаходить альтернативні засоби саморозвитку та інтеграції у соціум. Ними стають як раз активно поширені та вживані у добу становлення інформаційного суспільства – Інтернет та соціальні мережі.

Враховуючи те, що владні структури в Україні тільки починають освоювати навички ІТ-сфери задля виконання поставлених задач, а не для впливу на молодіжну аудиторію та завоювання їх прихильності, ми бачимо ціннісний зсув у свідомості молоді у бік матеріалізму. Підкреслимо, що європейський простір побудований на протилежному – на домінуванні постматеріальних цінностей, серед яких превалюють саморозвиток, самореалізація, активна громадянська позиція та свобода дій й мислення [157].

Сучасна українська молодь може й хоче бути активним учасником у суспільно-політичному житті, проте через неефективність інститутів соціалізації та реалізації молодіжної політики загалом, не знаходить

підтримки своїх ініціатив органами державної влади. І вихід в «онлайн» в умовах системної трансформації в Україні залишається єдиною ланкою, яка єднає із глобалізаційними процесами та допомагає бути завжди «в темі».

Спираючись на наші висновки, отримані в ході дослідження, ми перетинаємося із таким феноменом як «кіберсоціалізація». Вперше цей термін був введений у науковий простір дослідником В. Плешаковим у 2005 р., який характеризує ті якісні зміни у структурі свідомості індивіда, що відбуваються під впливом та у результаті активного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [109, с. 49].

Якщо перефразувати, то це процес засвоєння тих цінностей та моделей поведінки, які поширюються у віртуальному просторі за допомогою топових соціальних мереж, де сучасна українська молодь проводить більшість вільного часу.

Зауважимо, що дана тема на пострадянському просторі почала досліджуватися нещодавно (починаючи із 2010-х рр.) та лише у контексті становлення віртуального простору та мережі Інтернет. Питання щодо їх впливу на масову свідомість набуло актуальності протягом останніх 4-х років. При цьому, варто підкреслити, що інтенсивна розробка феномену кіберсоціалізації ведеться лише у науковому дискурсі, а у практичній площині усі наявні технології використовуються без раціонального усвідомлення. І саме це є загрозою, яка призводить до трансформації ціннісних орієнтацій, де немає місця політичній активності та формуванню громадянської позиції [56, с. 193].

Кіберсоціалізація особистості – це процес засвоєння домінуючих у віртуальному просторі норм, принципів та цінностей, які конструюють специфічний й відмінний від усталеного способу життя світогляд особистості. Така тенденція до деформації світосприйняття через віртуальне стосується більшою мірою молодого покоління віком від раннього дитинства (тобто, починаючи із першого контакту в мережі Інтернет) та до

35 років.

Обрана вікова група пояснюється активною діяльністю через набуття освіти, самореалізацію й трудові відносини, які змушують особистість стрімко змінюватися аби адаптуватися до сучасності. Також, представлена вікова категорія затверджена Стратегією розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р. Проте, цей документ містить пропозиції щодо зменшення вікових меж молоді з 35 до 28 років, що на наш погляд є не дуже доречним, бо приналежність до молодого покоління більше визначається світоглядом та ціннісними орієнтаціями [1]. Враховуючи, що ціннісний чинник є головним структурним елементом в процесі соціалізації, приділимо йому особливу увагу. Відзначимо, що при дослідженні впливу цінностей на процес соціалізації у контексті віртуального простору, доречно говорити саме про феномен публічних цінностей:

- надання політичними й соціальними інститутами якісних послуг населенню;
- досягнення очікуваних результатів (боротьба із бідністю, корупцією, покращення рівня життя загалом);
- підвищення рівня довіри й підтримки до діючої влади.

Загалом, віртуальний простір можна охарактеризувати як множинність культурних кодів, символів та ідеологій, що є складовими особливого комунікаційного середовища. Останнє, у свою чергу, формує «гіперреальність» або «симуляційну реальність», яка є продовженням існуючої реальності індивіда, але не є дійсністю. Тобто, індивід опиняється у штучно сконструйованому світі ідентичностей, які з однієї сторони нібито відтворюють його життя у віртуальному просторі, а з іншої – повністю заміщують реальні потреби нав'язаними трендами, брендами та іншою комерційною рекламою, головна мета якої – продати товар. І в такому випадку у хід йдуть усі засоби впливу на масову свідомість. Звідси, можна констатувати, що ми сьогодні живемо у епоху «гри у реальність».

Ми наголошуємо, що сучасність (XXI століття) постає як «соціальна гра», де сенсом життя індивідів стає масове споживання знакових продуктів, які засоби масової комунікації (ми у своєму дослідженні маємо на увазі саме Інтернет та віртуальний простір) роблять «необхідними» та символічними.

Повертаючись до віртуального простору та його впливу на ціннісні орієнтації, відмітимо, що саме соціальні мережі є інструментом конструювання світогляду, де індивід всю увагу зосереджує на штучному світі, який спонукає до пріоритету матеріального над духовним саморозвитком.

Молоді люди бачать зовнішньо привабливих та популярних героїв, яких такими зробив певний стиль одягу та інші аксесуари, що стають синонімами престижу та сенсу життя. Таким чином, можна зробити висновок: віртуальний простір (особливо соціальні мережі) виступають специфічним, впливовим агентом соціалізації молодого покоління, яке є стратегічним ресурсом соціально-економічного розвитку країни. Враховуючи поступовий перехід від цінностей матеріалізму до постматеріалізму, зауважимо, що саме соціальні мережі гальмують його прогрес через розповсюдження та насадження різноманітних матеріальних благ, які є синонімом вдалого життя й успіху. Проте, таке сліпе наслідування модним тенденціям веде до втрати власного «Я», розмиття важливих життєвих пріоритетів та до феномену «загубленого покоління» через відсутність можливості саморозвитку й самореалізації як наслідок.

В цьому контексті, виявлення та корегування публічних цінностей у віртуальному просторі повинно стати однією з найголовніших задач діючої влади як новий напрям публічного менеджменту. Дійсно, якщо проаналізувати той контент, який українська молодь споживає більш за все, то за даними міжнародної аналітичної компанії «Gemius Audience», Україна поряд із іншими пострадянськими країнами є світовими лідерами за темпами збільшення та використання аккаунтів у найпопулярніших соціальних

мережах. Щорічний приріст користувачів складає майже 30%, що створює підстави до активного вивчення впливу віртуального простору на молоде покоління [142, с. 334].

Продовжуючи аналізувати процес кіберсоціалізації сучасної української молоді, спробуємо відповісти на питання: «Чому наша молодь обирає самовираження у віртуальному просторі, на противагу участі у суспільно-політичному житті?». Саме ця відповідь й стане остаточним показником неефективності інститутів соціалізації молоді у контексті формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Розглянемо особливості впливу соціальних мереж на молодь з позиції зворотного ефекту. Численні зарубіжні та українські соціологічні дослідження вказують на такий перелік штучно створених ілюзій:

1) Відчуття НЕ самотності або власної потрібності, яка проявляється через велику кількість віртуальних друзів.

Пояснення. Насправді, на думку психологів, такий феномен «множинності друзів» допомагає розвинути лише слабкі (сліпі) стосунки з будь-ким, бо для формування дійсно міцних зв'язків з індивідом необхідно підключати невербальну складову, яка активізує емоційне сприйняття. Це твердження є одночасно і першим аргументом. По-друге, спілкування у реальному просторі виявляється складнішим, ніж просто «набор тексту». Тому, ця ілюзія посідає лідируючу позицію у нашому переліку.

2) Місце, де тебе розуміють.

Пояснення. Враховуючи досить юний вік початку користування Інтернетом та збільшення кількості осіб у соціальних мережах, яким ледве виповнилося 10 років, можна констатувати, що у віртуальному просторі значно простіше знайти однодумців або тих, хто тебе хоч словом, але підтримає. Бо, якщо поглянути на сучасне життя молоді людини (невизначеність майбутнього, навантаження у закладах освіти, відсутність гарантованого першого робочого місця і ще багато тих позицій, які знаходяться у напрямках

реалізації державної молодіжної політики), то стає зрозуміло, що молодь залишається наодинці із власними проблемами. Саме це й стає причиною втечі від реальності та проведення більшості часу «онлайн».

3) Це місце, де я такий, яким хочу бути.

Пояснення. Знову ж таки, відсутність можливості самореалізації та самовираження молоді, яка проявляється у обмеженій кількості тематичних молодіжних організацій, інших угруповань й об'єднань за інтересами (що особливо актуальне для маленьких міст), а також – у фінансовій спроможності забезпечити собі бажане дозвілля. Весь цей спектр соціально-економічних умов призводить до того, що молодь просто створює собі віртуальний імідж за допомогою фотографій, репостів, лайків тощо. Це значно дешевше та, на думку молоді, цікавіше, аніж відвідувати ті місця дозвілля, які не реформувалися з часів набуття незалежності.

4) Будь-які негаразди та конфлікти вирішуються за допомогою виходу із соціальної мережі.

Пояснення. Втовлені від постійної напруги у соціумі, економічного й політичного реформування, молодь прагне, навпаки, спрощувати й без того складне життя. І у віртуальному просторі незрозумілі ситуації вирішуються натисканням декількох кнопок, коли реальність вимагає наявності певних рис характеру та вмінь їх проявити [177, с. 41-42].

Отже, звернувши увагу на представлені молоддю ілюзії щодо важливості соціальних мереж у їх житті, можна зробити висновок, що через відсутність дієвих механізмів формування та реалізації молодіжної політики в Україні, юні громадяни обирають шлях найменшого супротиву. Це пов'язано, насамперед, із неможливістю позитивно вплинути на хід системного реформування через відсутність каналів двосторонньої комунікації «влада-суспільство». Такі обставини не дозволяють молоді бути почутою.

В українському суспільстві до молодого покоління ставляться з

обережністю, недовірою та небажанням зрозуміти їх інтереси. А прагнення до усього нового та інноваційного так й залишається прагненням у більшості випадків, через обмежене фінансування молодіжної сфери владними структурами, спрямовуючи кошти на вирішення «більш значимих» питань. Таким чином, феномен «кіберсоціалізації» за допомогою віртуального простору загалом та соціальних мереж зокрема, останнім часом набуває все більшої актуальності. Треба підкреслити, що специфіка розгортання цього процесу в Україні залишається й досі невивченою.

Особливо важко це усвідомлювати, коли у країнах розвиненої демократії (США, Скандинавські країни, Німеччина) створюються окремі науково-дослідні структури, які займаються спрямуванням впливу кіберпростору на такі позитивні моменти як мобілізація, інтеграція молоді коло важливих суспільно-політичних питань та підвищення рівня інформованості й освіти населення.

Досить влучним прикладом залучення молоді у політику та розвитку їх потенціалу можна вважати виборчу кампанію Б.Обами на пост Президента Сполучених Штатів у 2008 р. Уся робота з громадськістю відбувалася за допомогою популярних соціальних мереж та окремо створеною під самого кандидата – «My Bo» (www.my.barakobama.com). Цікаво, що над цією мережею працював 23-річний студент Гарварду, однокурсник Марка Цукерберга (засновника Facebook), який увійшов до діджитал-штабу Обами та координував просування Обами у віртуальному просторі [197]. Саме його виборча кампанія відкрила нові потужні можливості Youtube, відеоблогерів та Інтернет-реклами. Звісно, були й інші кандидати в Президенти, які намагалися використовувати потенціал кіберпростору, але з кардинально іншою метою – фандрайзинг. Згадуваний нами, Б. Обама пішов далі. Він зосередився на соціальних мережах як на одному з головних засобів комунікації з електоратом, який допоміг йому:

- 1) збільшити аудиторію прихильників за допомогою залучення молодого

покоління;

2) активізувати на свою підтримку волонтерський рух, який складався переважно із представників молоді N-Gen (Net-Generation);

3) зібрати значну частину коштів за допомогою Інтернет-реклами та рейтингу його соціальної мережі («MyBo») – понад 700 млн. доларів США.

Треба відзначити, що успіх його передвиборчої кампанії лише наполовину залежав від використання соціальних мереж. Іншими, досить впливовими засобами вважаються: direct-mail, SMS-розсилки, різноманітні іменні віджети, пости нових фотографій тощо. Таким чином, із невідомого кандидата зробили віртуальний бренд, який досить швидко набирив оберти серед молоді віком від 18 до 30 років. Показником ефективності його кампанії було збільшення явки молоді у день виборів на 25 % (порівняно із попереднім кандидатом на пост Президента). Важливо й те, що формована група прихильників Обама самостійно генерувала на його підтримку різноманітний контент (меми, постери, відеофайли), який потім «блукав» по соціальним мережам [136].

Отже, можна з впевненістю вважати, що Б. Обама – перший «цифровий» кандидат нового покоління. Саме завдяки урахуванню та вивченню особливостей впливу віртуального простору йому вдалося перемогти свого суперника та залучити молодь до суспільно-політичного життя, трансформувавши традиційний американський стереотип «Ми-нація» у «Ми – Президент». Ототожнення себе із владою стало сильним мотиваційним чинником для молодого покоління, яке із задоволенням знайомилося із новим обличчям на пост Президента саме там, де вони проводили більшість свого часу. Ця стратегія, що була спрямована на віртуальність, сформувала електорат, створила велике угруповання волонтерів, збільшила частку молоді, яка прийняла участь на виборах та довела усьому американському суспільству, що саме у молодому поколінні є потенціал, якій треба розвивати. До речі, на другий термін Обама обрався

так само, роблячи ставку на віртуальний простір, де формулою успіху була залученість Інтернет-користувачів. Його послідовник Д. Трамп дотримувався попереднього прикладу [136]. Таким чином, ми навели цей приклад для того, щоб показати наскільки ефективним механізмом інтеграції та маніпуляції масовою свідомістю може виступати віртуальний простір. А також, наскільки часто ним користується молодь й за допомогою якого можна спрямувати молодіжний потенціал на вирішення суспільно важливих питань.

В Україні Концепція та Стратегія розвитку молодіжної політики були затверджені, проте основного нормативно-правового акту, який би регулював процеси у молодіжному середовищі, немає. Є, також, прийняті владою основні засади формування інформаційного суспільства в Україні, проте термін дії комплексних заходів був розрахований на період до 2015 р. Більше жодних офіційних документів з приводу подальшого розвитку інформаційного суспільства (а тим паче - у контексті державної молодіжної політики) не було затверджено.

Отже, ми можемо констатувати про зміщення пріоритетів української влади з суспільно-політичних питань у бік військово-економічного чиннику, підтвердженням чого є сума виділених коштів на модернізацію та розвиток цих окремих галузей [94]. Звісно, економіка за головним принципом марксизму є базисом політики. Але чи є кому цю політику формувати та реалізовувати на локальному рівні? Це складне й актуальне питання, яке нажаль поки що не має відповіді.

Тому наша молодь повністю поринає у кіберпростір, де вона відчуває певну захищеність від тих проблем, що пов'язані із системним реформуванням та невизначеністю у житті як наслідок, де молода особа має можливість проявити себе (хоч і за допомогою власної сторінки у соціальних мережах).

Віртуальна реальність стає сьогодні одним із головних чинників

формування інформаційного суспільства в Україні. Логічно, що у період стрімкої трансформації життя держава повинна якомога більше уваги приділяти становленню молодого покоління, стимулюючи його всебічний та гармонійний розвиток. Але, як показує практика, традиційні інститути соціалізації молоді втратили свій вплив та актуальність через значну відсталість від сучасності й відсутність дієвих реформ. Тому, серед більшості української молоді спостерігаються спроби ескапізму (від англ. «escape» – втеча) від реальності за допомогою кіберпростору.

До речі, явище ескапізму набирає популярності у науковому дискурсі саме через появу та розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій, які стають першопричиною такої асоціальної поведінки молоді. Спробуємо з'ясувати, чому так відбувається.

Поглянемо на сучасне українське суспільство, яке настільки динамічно і різноманітно за своєю сутністю, що індивідуальний досвід молодої людини часто не дозволяє вибудувати свою поведінку так, щоб відносини із реальністю були такими, як бачилося. У цьому випадку особа відчуває соціальний або психологічний тиск, який збільшується в міру ускладнення життя людини. Результатом є виникнення психологічного стану, який можна визначити як фрустрацію, тобто – неможливістю реалізувати бажане через низку існуючих об'єктивних причин. Або інакшими словами: у молоді виникає почуття розчарованості, власного безсилля, коли індивід зустрічається із реальністю і розуміє складність буття [159, с. 96].

Звісно, подібна ситуація може бути викликана також індивідуальними особливостями людини: його темпераментом, здібностями, інтелектом. Проте, так чи інакше, потрапляючи у когнітивний дисонанс із реальністю, молодь здебільшого прагне знайти вихід із ситуації. І якщо ця ситуація, виявляється сильнішою (в Україні за умов системного реформування об'єктивність постає сильнішою), виходом стає «втеча» від реальності у світ віртуального.

Віртуальна реальність передбачає взаємодію людини з симуляціями (штучно створеними об'єктами та суб'єктами, які наділені сукупністю певних символів та ідей). Останнє є особливо небезпечним, тому що, проводячи вільний час у кіберпросторі, молодь перебуває у світі із безліччю смислів, фільтрувати які не має можливості через інформаційну перекрученість та необхідність швидко переорієнтовуватись у зв'язку із викликами часу. Отже, індивід, опиняючись у соціальній реальності неефективних інститутів соціалізації, занурюється у віртуальність. Розрізнення старого і нового типів соціальної організації за допомогою дихотомії «реальне - віртуальне» дозволяє нам ввести власне поняття віртуальної соціалізації («кіберсоціалізації») як процесу заміщення інституціолізованих практик залучення й адаптації молодого покоління до суспільно-політичного життя симуляціями. Таким чином, віртуальна реальність постає перед нами як організований простір симулякрів – особливої знакової системи, яка робить акцент на відмінності з реальним світом, повним невизначеності та фрагментарності. Безперечно, ці симулякри або віртуальні об'єкти в різних проявах завжди були присутні в нашому повсякденному житті. Але сьогодні вони стають невід'ємними характеристиками інформаційного суспільства, перехід до якого й створив низку технічних можливостей для активізації ресурсів, що до сих пір залишалися незадіяними в контексті попередньої соціокультурної парадигми.

В цьому криється і відповідь на поставлене нами питання щодо причин занурення молоді у віртуальність. Електронна форма буття людини збільшує його можливості, долає обмеження у просторі, часі, мові спілкування, соціально-рольових статусів тощо. Кіберпростір можна розглядати як нову форму свободи, яку сучасна молода людина знаходить без значних зусиль – треба лише натиснути відповідну клавішу. А реальність – вона інша. Це середовище, де необхідно постійно мислити, боротися, діяти, нести відповідальність за власні вчинки. Навіщо так напружуватися, якщо є

простіший вихід? Але чи ефективніший він і які наслідки принесе – ось у чому полягає наступне питання, над яким рідко замислюється сучасне молоде покоління.

Підсумовуючи, зазначимо, що у зв'язку із набуттям популярності інформаційно-комунікаційних технологій та поширенням соціальних мереж як наслідок, віртуальна реальність сьогодні створює унікальні можливості для нових форм активності особистості, зокрема таких, які дозволяють компенсувати неможливість самореалізації в умовах системної трансформації українського суспільства.

Підкреслимо також, що дане становище пояснюється відсутністю злагодженого механізму формування та реалізації держаної молодіжної політики в Україні. Ті класичні/традиційні інститути соціалізації молоді, на які покладені функції виховання, адаптації та інтеграції молоді людини у існуючий соціум, виконують лише інерційну або імітаційну діяльність. Останнє, у свою чергу, пояснюється зміною поколінь та їх життєвих цінностей внаслідок перебування у принципово інших соціально-економічних умовах, ніж попередники [152, с. 175].

Зосереджуючись на процесі трансформації сьогодення, українська влада не замислюється над його змістом та смисловим наповненням. Це призводить до вразливості молодіжного світогляду щодо зовнішніх загроз, які постають у вигляді неконтрольованого віртуального простору. Кожна година, що була проведена індивідом у соціальній мережі, де пропагандуються матеріальні цінності у вигляді люксових брендів, б'юті-трендів та іншої комерційної продукції, віддаляє молоде покоління від реалій життя та модифікує мислення й світосприйняття.

Кіберпростір у наші часи це не просто своєрідна психологічна ніша, в якій можна розслабитися, але це і світ, що має величезний творчий потенціал, використовуючи який, особистість «знаходить» себе, виявляючи все те, що не змогла розкрити у реальності. Через це «втеча» від реальності призводить

в дію приховані резерви особистості, особливо якщо мати на увазі соціальну активність, яка не проявляється у вирішення нагальних суспільно-політичних питань, а йде в «онлайн». Нова штучно створена реальність виконує компенсаторну функцію, заміщаючи справжнє буття і одночасно відводючи від світу реального.

Виходячи з цього, Україна сьогодні втрачає свій потенціал у вигляді молоді, яка усвідомлено відхиляється від політики через те, що останні (владні структури) не створили можливостей для розвитку та самореалізації молодого покоління, а лише «замаскували» цю сферу низкою нормативно-правових актів, більшість з яких не знайшли свого застосування на практиці. В умовах переходу до інформаційного суспільства, питання про залученість молоді стає вкрай актуальним, бо у такій принципово іншій системі координат змінюється все: починаючи від способу виробництва, і закінчуючи стилем життя загалом, сукупністю цінностей, зростанням значимості культурного дозвілля по відношенню до матеріальних цінностей [158, с. 105-106].

У порівнянні з індустріальним суспільством, де все направлено на виробництво і споживання товарів, в інформаційному суспільстві виробляються і споживаються інтелект, знання, вміння та навички, що призводить до збільшення частки розумової праці. В цьому контексті підвищується важливість молодіжної участі у розбудові держави нового типу. Можна навіть казати про те, що молоде покоління у процесі системної трансформації носить ключовий характер в силу природних інноваційних властивостей. Відзначимо, що представлене нами твердження пояснюється декількома обставинами: молодь через обмеженість соціально-політичним досвідом і знаннями, виступає в якості творця нових технологій, процесів, норм і практик. Це, з однієї сторони, представляє проблему для стійкості соціосистем, а з іншої – є генератором нових можливостей. У виборі сучасного цивілізаційного орієнтиру для розвитку важливу роль відіграє

очікування змін, кращого життя, еволюції. А звідси - висування певних вимог та очікувань від молоді у вигляді суспільного прогресу та інноваційної діяльності. Отже, єдиним шансом вплинути на процес соціалізації молодого покоління є використання тих самих інструментів комунікації, які є сьогодні популярними у молодіжному середовищі. Ефективна політика – це діюча політика. Тому приділимо нашу увагу вивченню специфіки інноваційних засобів формування та реалізації державної молодіжної політики в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні.

3.2. Інноваційні механізми реалізації державної молодіжної політики в Україні

Ефективна політика – це діюча політика. Тому приділимо нашу увагу вивченню специфіки інноваційних засобів формування та реалізації державної молодіжної політики в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні. У ході нашого дослідження, ми з'ясували, що сучасний стан системної трансформації в Україні можна охарактеризувати як перехід до інформаційного суспільства. Однією із особливостей цієї реальності є інтеграція в глобальне співтовариство на основі розвитку та поширення інформаційно-комунікаційних технологій і появи мережі Інтернет.

Специфіка становлення цієї глобальної реальності нового типу вже кілька десятиліть перебуває у центрі уваги світової та вітчизняної наукової політичної думки. Ще одним дуже актуальним аспектом, який потребує більш детального осмислення та вивчення на нашу думку, є особливості формування та реалізації молодіжної політики в Україні у контексті інформаційного суспільства. Така необхідність обумовлена існуванням безлічі неконтрольованих інформаційних потоків та перевантаженням

свідомості молодого покоління, як наслідок.

Отже, замість того, щоб сприяти стабільності і впорядкованості сучасного життя, інформаційні вулкани навпаки, спрямовують людське існування в хаос невизначеності. Крім великої кількості інформації сучасна людина стикається з ще однією проблемою - постійним прискоренням процесів, подій, змін. Швидкість інформаційних обмінів зросла в багато разів, що не може не впливати на сучасне суспільство [77, с. 35].

З урахуванням розглянутих тенденцій актуальним, також, стає питання управління у суспільстві інформації, комунікацій і знань. У зазначеній комунікативній динаміці предметом управління становиться рух, процес, сама нестійкість, неупорядкованість, «хаос» відносин [106, с. 59–60].

Проникаючи в усі сфери суспільного життя, інформатизація в тому вигляді, в якому ми її спостерігаємо сьогодні, не має аналогів. Сьогодні вже недостатньо міркувати про необхідність актуальної та достовірної інформації для реалізації управління. Ми живемо не у світі, про який у нас є будь-яка інформація, а у світі, створеному інформацією. У подібних умовах ефективність соціально-політичних інститутів починає визначатися якістю «виробництва» та поширення знань, а не лише традиційним набором функцій, що залишилися у спадщину від радянських часів.

В рамках становлення суспільства нового типу, знання розглядаються не просто як будь-яка інформація, а як активи, що беруть безпосередню участь у виробничому процесі матеріальних або нематеріальних благ.

Таким чином, організації та інститути з традиційним управлінням, для яких найважливішим ресурсом був капітал, перетворюються в організації з управління знаннями, для яких найважливішим ресурсом стає саме інтелектуальний капітал – інформація і знання, які здатні вільно конвертуватися в будь-яку валюту [156, с. 30–31].

Отже, молодіжна політика в інформаційному суспільстві сьогодні повинна будуватися на таких основних принципах, які є інноваційними:

- орієнтація на знання;
- цифрова форма представлення об'єктів;
- віртуальна природа інформаційного суспільства;
- інтегрованість у глобальний світ та мережева взаємодія акторів / об'єктів / суб'єктів;
- особлива мова кіберпростору;
- динамізм, глобальні масштаби, наявність протиріч.

Зауважимо, що представлена нами «інституціональна диверсифікація» сучасного українського суспільства відкриває можливості для інноваційної діяльності, яка залежить від ефективності інститутів соціалізації. А останні, у свою чергу є складовими державної молодіжної політики. Розглянемо більш детально ті традиційні інститути соціалізації молоді, які на нашу думку, потребують оновлення через використання інновацій.

Почнемо із розгляду шляхів покращення ефективності інституту освіти. Загалом, якість освіти залежить передусім від зацікавленості самого студента в отриманні гідної спеціалізації та кваліфікації. Дивлячись на рівень розвитку європейських вишів та на українські реалії, стає зрозуміло, чому кількість студентської міграції збільшується з кожним роком і чому наша українська молодь не вбачає у процесі отримання освіти життєвої цінності.

В цьому контексті варто відзначити, що головна відмінність полягає, по-перше, у методиці викладання та принципах підходу до студента. Це свого роду базис, який буде фундаментом – довіру студента та бажання вчитися. Інший важливий чинник, який спонукає студента до плідної наукової діяльності – наявна матеріально-технічна база та рівень її розвитку. І якщо перший, виокремлений нами базис (педагогічний підхід), простіше модернізувати, то з останнім в Україні проблема, яка криється у недостатньому фінансуванні освітньої сфери загалом. Тому, єдиним виходом з такої ситуації є надання автономії закладам вищої освіти у контексті

реформи децентралізації влади в Україні.

Відзначимо, що низка українських вчених, провідних аналітиків та політологів вже неодноразово акцентувала увагу на необхідності такого кроку. Як показує практика європейських університетів, то як раз автономія вищого навчального закладу допомогла багатьом вишам розв'язати руки у контексті оновлення матеріально-технічної бази, покращення інфраструктури, зростання наукової діяльності та підвищення статусу університету в очах майбутніх студентів та їх батьків [159, с. 92–93].

Підкреслимо, що у 2014 р. Верховна Рада все-таки затвердила Закон України «Про вищу освіту» у новій редакції, де є пункт щодо отримання вишами академічної та фінансової автономії [42]. Проте на практиці автономія українських освітніх закладів потребує збільшення відповідальності від них самим. Та чи готові наші вищі на інституціональному рівні до таких радикальних змін? Це риторичне питання, відповідь на яке розбивається через все ще пануючий «ментальний совок» у суспільній свідомості.

Але ми зосередимося більше на тих позиціях, які на наш погляд потребують доопрацювання у контексті запущеного процесу децентралізації влади в Україні. Він передбачає розширення повноважень органів місцевого самоврядування, які будуть розробляти на локальному рівні власну методичку з фінансування існуючих на підлеглий території вишів. Але що ми будемо мати в результаті? Насамперед, це оновлений механізм функціонування владних структур.

Освітня сфера де-факто залишиться із невирішеними питаннями та ще більше втратить престиж у очах молодого покоління через відсталість й невідповідність вимогам сучасності.

Що ми пропонуємо? Розробити загальнодержавний рейтинг закладів вищої освіти за такими критеріями:

- Доступність освіти (співвідношення бюджетної та контрактної форм навчання);

- Якість освіти (кількість працевлаштованих випускників за спеціальністю, кількість студентів, які пройшли стажування у міжнародних організаціях або приймали участь у міжнародному обміні). В цьому пункті потрібно робити акцент на студентській мобільності та активності, а не на кількості тих, хто отримав вищі бали.
- Наукова робота університету (яку необхідно зв'язати із реальними потребами суспільства);
- Взаємозв'язок із потенційними роботодавцями (як гарантія працевлаштування випускників та практичність отриманих знань).

Окреслені вище пункти відображають те реформування, яке повинно ініціюватися, проводитися та контролюватися «зверху» (владою). Задля більш повного розуміння слабких сторін української системи освіти загалом проаналізуємо деякі аспекти функціонування інституту освіти, спираючись на новітні світові тенденції та успішні практики.

У сучасних умовах глобалізації та поширення інформаційних технологій відбуваються істотні зміни в області соціальної взаємодії в сфері освіти. Останнім часом це питання активно вивчають дослідники із найрізноманітніших сфер: соціальної психології, соціології, філософії, педагогіки й політології зокрема. Більшість науковців схильні до думки, що у нашому повсякденному житті відбувається кардинальна зміна соціокультурних умов, під впливом яких бурхливо розвиваються технології. Вони, через деякий час з моменту появи, активно знаходять своє застосування в системі освіти. В результаті, ми можемо виділити такі тенденції:

- перехід на багаторівневу освіту, який призвів до необхідності перегляду організації управління системою освіти як такої;
- розуміння освіти не тільки як «суспільного блага», а й як «товару особистого споживання», як одну із необхідних умов соціалізації;
- незворотній процес масовості вищої освіти;

- поширення інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності, в тому числі у процесі отримання освіти;
- перехід до «суспільства знань», яке потребує більш просунутого навчання та підвищення мобільності професіоналів високого рівня;
- зміна життєвих пріоритетів, які визначають характер навчального процесу (Було: «здібності + зусилля = досягнення». Стало: «ресурси + переваги = вибір»);
- безперервна освіта, відповідно до вимог сучасності, які сформували питання щодо інтеграції формальної та неформальної освіти.

В даний час загальновизнаною потребою суспільства є необхідність безперервної або неформальної освіти, при тому, що в Європейському Союзі вона розглядається як один з головних елементів соціальної взаємодії та соціалізації індивідів. На офіційному рівні поняття «неформальна освіта» було затверджено міжнародною організацією «ЮНЕСКО», за даними якої у більшості успішних країни європейського простору неформальної освітою охоплено майже 30-40% населення [91].

Головними відмінностями, що вигідно відрізняють неформальну освіту від формальної (інституціоналізованої) є:

- тривалість протягом усього життя;
- робиться акцент на активній участі у навчанні самих учнів і прийнятті ними рішень;
- підкреслюється велике значення проблем і потреб людей як основних мотивів для організації навчання;
- підкреслюється процес змін, а також досягнення науково-технічного прогресу;
- в більшій мірі використовується вплив безпосереднього життєвого досвіду і включення корпоративного взаємодії [15, с. 35-36].

Таким чином, під неформальною освітою ми розуміємо комплекс організованих заходів з надання актуальних на сьогодні знань, вмінь та

навичок в залежності від особистих потреб індивіда. Підкреслимо, що методика та засоби викладання у такій ситуації можуть значно відрізнятися від усталених традиційних розумінь освітнього процесу. І це є норма для постіндустріальних, інформаційних суспільств.

Специфіка такого типу навчання полягає у тому, що саме неформальна освіта першою апробує різноманітні новинки науково-технічного прогресу, які потім знаходять своє застосування у формальній (інституціоналізованій) освіті. Враховуючи той аспект, що сучасна молодь проводить більшість свого часу у віртуальному просторі, то було би дуже корисно розвивати неформальну освіту за допомогою онлайн-курсів, (що розроблені певним закладом вищої освіти), інтегруючи її поступово у формальну.

Компетенція безперервного навчання є фундаментом розвитку команд, які називають «студіюючою організацією». Їх яскравими прикладами виступають такі відомі компанії та, одночасно іміджеві бренди як, наприклад, Google, Apple та інші, що працюють у сфері інформаційних технологій.

Ми вже наголошували, що в даний час відбуваються безпрецедентні зміни в області інформаційних і комунікаційних технологій. Інновації приходять в усі сфери життєдіяльності людини і суспільства. Під їх впливом змінюються характер і методи діяльності. Це не може не позначитися на освіті. Йде активний пошук інноваційних підходів, методів освітньої діяльності, причому як на офіційному науково-педагогічному рівні, що в більшій мірі зачіпає формальну освіту, так і на соціально-політичному просторі, де в більшій мірі розвивається неформальна освіта.

Зауважимо, що у контексті Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» урядом нашої країни був прийнятий курс на повне реформування освітньої сфери. Проте, основна увага буде приділена саме реалізації Концепції «Нової української школи», а не закладам вищої освіти [130].

Питання щодо необхідності впровадження неформальної освіти як

одного із інноваційних механізмів соціалізації молоді підіймається у запропонованій структурно-функціональній моделі реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Головною її метою є перехід від принципу «робота з молоддю» на принцип «активізація участі молоді». Звучить красиво, проте розглянемо, як ця модель має працювати на практиці.

Згідно із ухваленою Програмою, формування та реалізація молодіжної політики відбувається на трьох рівнях:

- Національний (керує Міністерство молоді та спорту, яке відповідає за нормативно-правове забезпечення, стратегічні й методологічні доробки);
- Регіональний (керує структурний підрозділ з питань молоді при ОДА, що відповідає за реалізацію затверджених заходів на національному рівні);
- Місцевий (згідно із базовим принципом реформи децентралізації, органи місцевого самоврядування повинні на власний розсуд запроваджувати низку заходів із залучення молодого покоління у суспільно-політичне життя) [84].

Таким чином, органи місцевого самоврядування отримують значні переваги та можливості щодо розвитку молодіжного потенціалу. Для впровадження нововведень передбачається створення молодіжних центрів, на базі яких можна поширювати й неформальну освіту шляхом проведення різноманітних тематичних семінарів, тренінгів, курсів з підвищення кваліфікації тощо.

Виглядає досить непогано, навіть по-європейськи модернізованим. Проте, головною умовою реформування молодіжної політики є створення та об'єднання громад. Поглянемо на статистику ОТГ сьогодні: за даними офіційного сайту «Децентралізація» в Україні сьогодні існує 3702 громади із запланованих 10147. Тобто, за три роки з моменту затвердження курсу на структурно-функціональне оновлення нашої держави, процес зрушився лише на третину [124].

Найактивніше даний процес проходить у Дніпропетровській, Житомирській та Запорізькій області. Аутсайдерами за даними 2018 р.

залишаються: Донецька, Луганська, Київська та Закарпатська області. Але якщо поглянути на темпи створення ОТГ, то сьогодні вони уповільнюються. Тому очікувати на оновлення державної молодіжної політики, а тим паче - на якісне реформування освітньої сфери не варто, особливо у контексті здобуття вищої освіти.

Отже, якщо проаналізувати існуючі можливості для інноваційної діяльності молоді в Україні, то у цьому контексті варто відзначити, що нормативно-правова база створює такі умови, а інституційна складова залишається не реформованою. При чому ті нові структури по роботі з молоддю, які сьогодні з'являються, насправді є продовженням старих інститутів, маючи лише іншу назву. На практиці вони все одно не спонукають молодь до активної участі. Виходячи з цього, українським науковцям та суспільству потрібно вивчати досвід більш успішних країн у контексті молодіжної політики та намагатися реалізувати окремі аспекти у себе на Батьківщині.

Підсумовуючи вище викладену інформацію та спираючись на вдалий, відпрацьований механізм здобуття освіти у провідних вишах Євразії, підкреслимо ті моменти, які на наш погляд можна було б екстраполювати на сучасний український освітній простір. З огляду на життєві цінності сучасної української молоді, було би доречним задіяти у лекційних та семінарських заняттях новинки науково-технічного прогресу. Проте, враховуючи скрутне фінансове становище наших університетів та застарілість інфраструктури, треба зробити акцент на використанні програмних комплексів, доступ до яких студент буде мати з будь-якого пристрою. Це вже робить навчальний процес більш цікавим, різноманітним та менш затратним, бо не треба вкладати значні кошти в технічне обладнання, треба лише одноразово придбати програмне забезпечення).

Яскравим прикладом може бути використання вже створеної єдиної науково-освітньої української платформи «УРАН», де є окремий портал для

проведення відеоконференцій, яку у своєму дослідженні проаналізував В. Андрущенко [3, с. 5-6]. Такий інструментарій дозволить перевести семінарські заняття у віртуальний простір, де кожен студент зможе прийняти участь у дискусії незалежно від місця знаходження. У контексті становлення інформаційного суспільства було би доречним також, якби кожна кафедра або, навіть викладач, запустили стрім лекційних занять у Youtube.

Такий інноваційний підхід, по-перше, зробить навчальний процес більш цікавим, а науку більш популярною, й по-друге, така модернізація дозволить збільшити студентську аудиторію й мотивацію молоді отримувати нові знання. Бо застаріла традиційна система «лекція-семінар не дає тих результатів, які можна отримати використовуючи інформаційно-комунікаційні технології. Таким чином, підсумовуючи ті нововведення, які можна реалізувати у освітній сфері, зазначимо, що якщо ми ставимо за мету – вплинути на молодь та зробити її активним учасником подій, треба говорити з нею на тій мові, яку вона розуміє й використовувати ті засоби, яким молоде покоління віддає перевагу у реальному житті. А ним стає віртуальний простір та соціальні мережі. Останні, у свою чергу, можна замінити різноманітними освітніми порталами задля виховання власне «науковості».

До інших інститутів соціалізації й складової молодіжної політики, які потребують переосмислення та «осучаснення», варто віднести громадські організації (ГО), потенціал яких в Україні залишається нерозкритим й досі. Мова йде не про звичайне створення нових ГО, а про їх реорганізацію, яка повинна відбуватися, насамперед, на локальному рівні. Відкриття молодіжних центрів, ініціаторами яких є органи місцевого самоврядування дозволить вирішити одразу найголовніші питання:

1. Політична соціалізація молоді (через ознайомлення з особливостями роботи органів влади та популяризацію посади держслужбовця) -> кадровий резерв для органів місцевого самоврядування, як наслідок;

2. Сприяння молодіжній активності та ініціативності у контексті розвитку інфраструктури міста (передбачити фінансування молодіжних проектів, які буде представляти та захищати молодь із місцевого бюджету).

При цьому підкреслимо, що робота ГО із молоддю повинна відбуватися здебільшого у віртуальному просторі за допомогою створення офіційних сторінок у соціальних мережах. Використання соціальних мереж дозволяє у короткі терміни оповістити необхідне число користувачів і при необхідності, в подальшому, вести роз'яснювальну роботу з кожним хто зацікавився.

Також, соціальні мережі дозволяють створювати інформаційні групи, в яких можливо централізовано і своєчасно розміщувати актуальну інформацію про всі заходи, пов'язані із інноваційною сферою. Навколо такої групи з часом сформується активне співтовариство, яке буде самостійно займатися популяризацією цього напрямку. Крім того, подібна група може стати точкою зосередження найбільш активних і успішних молодих людей, які зможуть своїм прикладом зацікавити і, головне, надати допомогу в здійсненні перших кроків молодим інноваторам.

Основною перевагою використання віртуального простору є можливість особистого звернення до людини і, як наслідок, відсутність психологічних «бар'єрів», які зазвичай виникають при отриманні інформації з інших засобів масової інформації. Тобто при такій ситуації вже можна розраховувати на більший ступінь зацікавленості молодого покоління. Подібні практики реалізуються у багатьох містах України, де вже створені об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Ще одним інноваційним механізмом державної молодіжної політики можна вважати спроби місцевої влади м. Кропивницького започаткувати проект «Молодіжний парламент» за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, а також Республіки Молдови та Румунії. Метою даного заходу є ознайомлення сучасної молоді із політичною сферою, специфікою

підготовки нормативно-правових документів та практичною площиною роботи представницьких органів в ладі в Україні. Так, діяльність цього «парламенту» копіює діяльність Верховної Ради із збереженням процедури обрання «депутатів», їх радників, створення фракцій, проведення пленарних засідань тощо. Але зауважимо, що даний проект розрахований на період з 2016 по 2018 рр. та сьогодні про його реальну діяльність вже нічого не відомо [86]. Це приклад одного із вдалих інноваційних, інтерактивних інструментів залучення молоді до суспільно-політичного життя.

Загалом, в Україні сьогодні, існує багато новостворених молодіжних організацій. Питання лише в тому, чи ефективна їх діяльність, чи є молодь активним учасником громади? Як показує реальність – ні. Бо для більшості цих організацій мета проведення якогось заходу – піар або «відмивання грошей» відомих олігархів та бізнесменів, а не сприяння молодіжного розвитку.

Розглядаючи інноваційні механізми формування та реалізації державної молодіжної політики, варто додати пункт щодо сприяння розвитку підприємництва серед молоді. Цей механізм є дочасно й інститутом соціалізації молоді, й стимулятором економічного зростання. Наукові дослідження становлення молодіжного підприємництва в Україні підкреслюють важливість цього напрямку такими аргументами:

- 1) молодіжне підприємництво - це один з ефективних механізмів саморозвитку та самореалізації молоді, який ще й позитивно впливає на економічні показники країни в цілому;
- 2) державна підтримка молодіжного підприємництва – це своєрідний фундамент та протекціонізм, який надає стартові можливості для подальшого розвитку;
- 3) жорстка конкуренція та адміністративні бар'єри – найголовніші «вороги» становлення молодіжного підприємництва [71 с. 238-239].

Відзначимо, що сьогодні більшість молодих українців віддає перевагу

як раз веденню власного бізнесу, аніж роботі на когось. Такий ціннісний зсув пояснюється тим, що сучасне покоління зростало за часи лібералізації економіки та розвитку бізнесових структур, тому світогляд нашої молоді якнайкраще підходить до підприємницької діяльності.

Проте в Україні процес розгортання молодіжного бізнесу просувається досить повільно. А все через те, що існує низка об'єктивних проблем, з якими стикається молодь при відкритті власної справи: підвищені ризики банкрутства, відсутність стартового капіталу, жорстокі засоби просування нової продукції на ринках, пошук зацікавлених партнерів тощо.

Отже, ставлячись підприємцем, молодий індивід повинен орієнтуватися у особливостях ведення бізнесу, у тому, як будувати ефективні відносини з потенційними інвесторами, займатися маркетингом і рекламою. У цій частині можуть бути корисними різні тренінги, участь в програмах підтримки молодіжного підприємництва, фінансування яких повинно відбуватися і за бюджетні кошти також, проте владні структури до сих пір не розробили дієвої програми підтримки молодіжних бізнес-ініціатив на державному рівні. Зустрічаються лише регіональні або локальні заходи щодо сприяння активності молоді у бізнес-діяльності.

У якості прикладу розглянемо грантову програму Донецької обласної адміністрації «Український донецький куркуль», яка була започаткована у 2017 р. з метою сприяння інноваційного розвитку молоді через публічний конкурс та підтримку цікавих бізнес-проектів. Проте щоб отримати фінансування свого проекту необхідно виконати ряд умов. Наведемо найголовніші з них:

- 1) Зареєструватися як підприємець;
- 2) Мати чіткий план розвитку власної справи з описом термінів окупності витрачених коштів;
- 3) Мати стартовий капітал у розмірі 20-30% від загального бюджету проекту (в залежності від рівня адміністративно-територіальної одиниці

території, де планується реалізація проекту).

І ось тут виникає логічне питання: «Як молодому індивіду, маючи гідний стартап, отримати грант на свій проект, якщо в нього немає цих 20-30%, необхідних для співфінансування?». В умовах конкурсу є уточнення, що від обов'язкового фінансового внеску звільняються учасники АТО, ВПО та ті підприємці, які розпочали свою діяльність не раніше 2015 р. Але, незважаючи на це, ми бачимо, що дана програма вже не розрахована на молоде покоління, яке априорі не має вказаного стартового капіталу через відсутність можливості його заробити, по-перше. А по-друге, якщо ти реєструєшся як фізична особа-підприємець, то вже повинен сплачувати податок. В результаті - отримуємо замкнуте коло [125].

Виходячи з вище сказаного, можна констатувати, що розвиток молодіжного підприємництва за умови державної підтримки є каталізатором економічного зростання країни та підвищення рівня зайнятості молоді як наслідок. Але, звертаючи увагу на мінливість податкового законодавства, яке останніми роками майже вбило малий бізнес через підвищення проценту оподаткування, відсутність простих й прозорих правил ведення бізнесу в українських реаліях та зростання адміністративних (бюрократичних) бар'єрів у процесі відкриття власної справи унеможлиблює розвиток молодіжної бізнес-сфери як такої. Таким чином, поки у нашій державі на вищому владному рівні відсутнє розуміння необхідності сприяння молодіжному підприємництву, усі затверджені нормативно-правові документи не будуть мати ані своєї сили, ані прикладів застосування на практиці.

Натомість, якщо поглянути на теоретичну складову молодіжного підприємництва, то тут є певні позитивні зрушення. Наприклад, при декількох відомих українських закладах вищої освіти вже створені бізнес-інкубатори, де можна отримати необхідні базові знання щодо специфіки ведення бізнесу в Україні та навчитися писати й представляти власний

проект.

Це дуже вдалі приклади інноваційного механізму державної молодіжної політики, які дозволяють випускати не просто спеціалістів, а вже індивідів, які мають певний досвід інтеграції у сучасний соціально-економічний та політичний світ. Зауважимо, що для поширення подібних практик знову ж таки, необхідно переглянути механізми фінансування інституту освіти, а це вже питання до оновлення законодавства у контексті процесу децентралізації.

Яскравим зарубіжним прикладом з розвитку молодіжного підприємництва є досвід Естонії, державна політика якої спрямована на стимулювання й поширення малого та середнього бізнесу за допомогою створення державної організації «Startup Estonia». Ця інституція покликана бути інкубатором для тієї молоді, яка відчуває у собі підприємницький дух або тяготеє до інформаційних технологій та інноваційної діяльності загалом за допомогою організаційної та фінансової підтримки найуспішніших стартапів з державного бюджету через спеціально створений фонд «Estonian Development Fund» [160; 183]. Відзначимо, що сьогодні у Естонії працює більше 450 підтриманих владою молодіжних стартапів. При цьому, керівництво країни має намір збільшити їх кількість до 1000 за допомогою підтримки талановитої молоді та інвестування у науково-дослідну частину, що є головними напрямками державної молодіжної політики. Естонський досвід доводить, що взаєморозуміння влади і громадянського суспільства у контексті молодіжної політики - це запорука гармонійного системного розвитку.

В рамках аналізу та інтерпретації досвіду зарубіжних країн у сфері розвитку інноваційних якостей молоді зосередимо увагу на трьох критеріях:

- характер реалізованої державної молодіжної політики;
- ступеня залученості молоді у функціонування структур громадянського суспільства;

- особливості взаємодії науки, освіти, технологій та бізнесу.

Вибір цих критеріїв обумовлений тим, що в рамках сучасної державної політики молоде покоління все більше перестає бути виключно об'єктом управлінського впливу. Воно на практиці розкривається в якості нового суб'єкта політики.

Однак, у країнах сталої демократії, для розвитку інноваційних властивостей молоді, простого декларування органами влади політичної суб'єктності молоді недостатньо. Необхідно, щоб ця суб'єктність практично реалізовувалася в діяльності інститутів громадянського суспільства, а молодь мала реальні можливості брати участь в розробці, прийнятті та реалізації політичних рішень.

Крім того, розвиток інноваційних якостей у представників молодіжної когорти неможливий без відповідної інфраструктури (інноваційні інкубатори, наукові центри, технопарки тощо), а також впровадження та реалізації якісно нових технологій освіти, заснованих на широкому залученні представників реального сектора економіки до підготовки молодих кадрів, фахівців-практиків та дослідників [38, с. 131].

С точки зору зазначених вище критеріїв кожна країна групи G-8 володіє власними національними особливостями і унікальним досвідом при формуванні інноваційного типу особистості. Так, в США широко використовується сформована система соціально-політичних технологій зі специфіки формування та стимулювання інноваційного потенціалу молоді. Інноваційна молодь в даній країні немислима без якісного виховання і освіти. Особливу увагу у цьому контексті приділяється управлінню процесом політичної соціалізації особистості: молодих громадян цілеспрямовано долучають до демократичних цінностей, починаючи з самого раннього віку [186, с. 113].

В даний час США відносяться до категорії країн-лідерів в області розробки інновацій. На їх території розташовані потужні науково-виробничі

бази і технопарки, що дозволяють залучати обдаровану молодь до впровадження великомасштабних інвестиційних проектів з капіталізацією близько 300-500 млн. дол. США [53, с .27].

Отже, національна політика в цій країні вибудовується в такий спосіб, що молоді люди самі прагнуть потрапити в такі інноваційні центри і реалізувати себе в них. Крім того, у Сполучених Штатах Америки сформована система довгострокового партнерства вузів і національних інноваційних компаній у формі різних інкубаторів та «кластерів», в яких досвідчені професіонали допомагають початківцям-інноваторам знайти і реалізувати свої ідеї. Багато компаній самостійно пропонують студентам пройти практику на власній виробничій базі, займаються пошуком талановитих дослідників, організовують практичні наукові семінари та школи. В результаті подібного приватно-державного партнерства в США готуються першокласні фахівці у сферах бізнесу, менеджменту, соціально-гуманітарних та інженерно-технічних наук. Не менш примітний досвід напрацьований у Канаді, в основі якого лежать як різнопланові вектори соціального розвитку, так і наслідки реалізації в країні практики мультикультуралізму. В рамках державної молодіжної політики уряд під патронажем Міністерства канадської спадщини створює програми, спрямовані на реалізацію мультикультурної освіти і розвитку людського капіталу, головною метою яких є: виховання власних талантів, удосконалювання механізмів залучення обдарованої молоді, будування імміграційної політики відповідно до вимог на ринку праці [90, с. 46].

Основними принципами даних напрямків діяльності є розвиток у молодих людей самоповаги, національної єдності, толерантного ставлення до інших культур, а також посилення національного науково-дослідного потенціалу канадських молодих вчених. В рамках реалізації даного напрямку урядом Канади була висунута ініціатива по створенню близько 2 тис. науково-дослідних кафедр на базі вищих навчальних закладів. Держава надає

цим кафедрам інфраструктурну підтримку, а також забезпечує доступ до необхідного сучасного обладнання [62, с. 53].

Примітний той факт, що країни групи G-8 – це основа європейської інтеграції (Німеччина, Франція, Італія і Великобританія), які прагнуть сформувати єдиний міждержавний підхід в питаннях інноваційного розвитку та підготовки молодих кадрів, розповсюджуваний на всі країни Європейського Союзу. В цих країнах ведеться активна робота по залученню студентів на наукові факультети університетів і їх інтеграція в дослідницькі проекти з подальшим захистом дисертаційних робіт; підтримка молодіжних науково-дослідницьких агентств, розвиток відповідної інноваційної інфраструктури.

У Німеччині велике значення в процесі формування інноваційного покоління відводиться реалізації державних молодіжних програм, таких як: «Come in Contact» («Контактуймо»); «YOU rope -YOU vote» («Ти - Європа, ти - голосуєш») та інші. Німецьке науково-дослідне наукове співтовариство (DFG) активно консулює законодавчі та виконавчі органи влади.

У Франції діє Асоціація RETIS - член Всесвітньої мережі наукових парків, метою якої є підтримка і впровадження молодіжних інноваційних проектів на території країни. Базові ціннісні орієнтації молоді в цій країні закладаються в рамках обов'язкового шкільного курсу «Громадянське виховання». В рамках цього курсу школярі мають можливість ознайомитися з такими темами, як «Солідарність», «Безпека», «Свобода і права», «Судова система Франції», «Права людини та Європи» тощо [7, с. 46]. Тим самим французька система освіти прагне реалізувати три завдання: формування патріотизму, розвиток критичного мислення та здатності адаптації особистості до різних соціально- політичних умов протягом усього життя.

В Італії в рамках національної системи освіти активно пропагується політична грамотність, розвиваються ініціатива і лідерські якості молоді. Наприклад, за програмою «Навчальні дні» студенти мають реальну

можливість ознайомитися з поточною роботою Палати депутатів Італії, а також зустрітися з чиновниками уряду і обговорити з ними актуальні проблеми країни та світу. В Італії також діють 23 технопарки і 26 бізнес-інкубаторів. Бізнес-інкубатори Італії своїм пріоритетним завданням визначають не розробку інноваційних технологій, а надання молоді якісних послуг в сфері освіти (підвищення кваліфікації, навчальні курси для молодих підприємців тощо).

У Великобританії молодь реалізує свій інноваційний потенціал, перш за все, через численні національні волонтерські асоціації. Крім того, для розвитку інноваційного потенціалу молоді активно створюються наукові і технологічні парки навколо вузів. Слід особливо відзначити проект «UKSPA» - «Асоціація наукових парків Великобританії», в рамках якого функціонує трикутник «Лондон - Оксфорд - Кембридж», який грає роль, ідентичну «Силіконовій долині» у США [169; 197].

Підкреслимо, що порівняльний аналіз країн G-8 з проблеми стимулювання інноваційного потенціалу особистості показав, що у своїй більшості уряд цих країн має певний перелік ефективних механізмів, спрямованих на соціально-політичну роботу з молоддю. У США, Канаді та країнах Європи включення молодих людей в суспільно-політичне життя є пріоритетним напрямком формування та реалізації державної молодіжної політики. Активно ведеться робота з розвитку й виховання громадянської позиції, толерантності, мобільності, волонтерства, інформованості підростаючого покоління, в результаті чого молодий індивід має можливість чітко проектувати свої цілі в житті, бути самостійним і нести відповідальність за прийняті рішення.

Повертаючись до України та аналізуючи ті перешкоди, що стають на шляху молодих українців, підкреслимо, що сьогодні, у практичній площині, розвитком молодіжного потенціалу займаються неурядові організації, існування та діяльність яких фінансується або міжнародними «третім

сектором», або відомими українськими бізнес-структурами. Останній випадок найчастіше стає частиною піар-компанії якихось олігархів, аніж реальною благодійністю чи інвестуванням у розвиток молодого покоління. В цьому й полягає проблема української економіки та молодіжної політики: є потенціал – немає підтримки, і навпаки.

У той час, коли країни Європейського Союзу розширюють можливості щодо самореалізації молоді та розвивають їх потенціал на благо країни, молоде покоління сучасної України буде намагатися усіма силами емігрувати туди, де їх більше розуміють та де вони будуть мати можливість проявити себе.

Така ситуація, що склалася, є цілком логічною, бо рівень життя нашої країни залишається низьким, навіть у порівнянні із тими пострадянськими країнами, які сьогодні є членами Євросоюзу. Наприклад, вже згадувана нами Естонія проводить державну кампанію під назвою «Work in Estonia», діяльність якої спрямована на пошук молодих іноземних спеціалістів, що розуміються на інноваціях та сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Україна поряд із Фінляндією є пріоритетною середою для «переманювання» інтелектуалів. А молоде покоління із вищою освітою – це стратегічний потенціал будь-якої країни. Проблема молодіжної міграції (а з часом й еміграції) є загальнодержавною проблемою та своєрідним «дзвіночком» у бік формування та реалізації державної молодіжної політики. Збільшення кількості молоді, яка не задоволена своїм життям на Батьківщині та має намір виїхати закордон найближчим часом, вказують на неефективність як інститутів соціалізації молоді окремо, так й на відсутність дієвих механізмів реалізації молодіжної політики взагалі.

3.3. Шляхи вдосконалення державної молодіжної політики на сучасному етапі українського державотворення

В ході нашого дослідження було виявлено, що державна молодіжна політика являє собою певну системну діяльність інститутів соціалізації головною метою яких є гармонійний всебічний розвиток молодого покоління. Враховуючи це, молодіжну політику варто розглядати як один із провідних аспектів трансформації нашої країни до європейського способу життя. Бо через інертність, мобільність, креативність та схильність до інноваційної діяльності молодь вважається найціннішим людським капіталом, а також потенціалом нашої країни. Саме тому необхідно провести об'єктивний аналіз суспільно-політичних процесів, що відбуваються у сучасному молодіжному середовищі і виділити ті інструменти, які мають вплив на українську молодь.

Як ми вже з'ясували, практичний вимір потребує подальших допрацювань. Особливо це стосується ухвалення програм з молодіжного розвитку, де було би дуже доречним співпрацювати з науковцями, які б одразу вказали на ті моменти, які можуть стати на заваді поставленим цілям та задачам.

Натомість, що ми бачимо: наукова сфера живе своїм життям, практична – своїм. І те, що вченими визначається як сутність, принципи, моделі молодіжної політики, не укладається із баченням влади щодо єдиного розуміння та, тим паче, формулювання завдань і функцій державної молодіжної політики. Таким чином, поки українських науковців не «почують», неможливо розробити ефективні механізми реалізації державної молодіжної політики.

Підкреслимо, що важливість державної молодіжної політики обумовлена тим, що молодь становить третину населення України і за своєю природою покликана внести вагомий внесок у здійснення соціальних змін. Проте в нашій державі молодіжний ресурс залишається недооціненим та нереалізованим повною мірою, що призводить до гальмування перехідних процесів України загалом та до підвищення рівня абсентеїзму, аполітичності серед сучасної молоді. Останнє пояснюється неефективністю інститутів

соціалізації як складової державної молодіжної політики. Причинами цього є:

- відсутність чітко позначених критеріїв оцінки ефективності молодіжної політики на державному рівні;
- відсутність бачення в молоді стратегічного чинника системного розвитку;
- відсутність необхідного рівня фінансування базових інститутів соціалізації молоді (насамперед, інституту освіти), що сприяє зростанню міграційних настроїв [66, с. 390].

Отже, ми перерахували головні, на нашу думку, причини, які призводять до того, що українське суспільство втрачає молодіжний потенціал та залишається із невизначеною цивілізаційною перспективою. В такій ситуації виникає логічне питання: «Яким чином влада може вплинути на молодь та як допомогти останній стати активним учасником й творцем власного життя?».

Відповідь на нього може дати розроблена система оцінки ефективності державної молодіжної політики, яка створить можливості щодо прогнозування її розвитку на короткострокову та середньострокову перспективу.

Варто підкреслити, що ефективність будь-якої політики залежить від якості політичних рішень, що приймаються у цьому контексті та, взагалі, визначення критеріїв оцінки молодіжної політики. Причиною цього є цілком поширена практика впровадження відразу декількох політичних рішень, інколи маючих діаметрально протилежних як виконавців, так й суб'єктів виконання, що веде до політико-правової колізії й відсутності очікуваних політичних результатів. Зокрема, це стосується державної молодіжної політики, де передбачено відразу декілька структур на локальному рівні: органи місцевого самоврядування та їх структурні одиниці, які займаються питаннями розвитку молоді у сферах освіти, спорту та культури; органи виконавчої влади, яким підпорядковані ці структури та які декларують розвиток молоді [182].

У даному випадку саме відсутність комплексної системи оцінки якості державної молодіжної політики призводить до важких як політичних, так й соціальних наслідків. Наприклад, саме в Україні серед молоді найбільша частка страйкових настроїв, рівня політичного абсентеїзму та невдоволення рівнем життя загалом.

Сучасне відродження та розвиток української нації неможливо уявити без ефективної державної молодіжної політики, яка являє собою сукупність двох складових. По-перше, вона забезпечує фізичний й духовний розвиток молоді (молодіжні ініціативи, проекти), а по-друге – виступає як галузь державної політики, що утворює інфраструктуру політичного розвитку (інтеграція громадських й молодіжних інституцій в інструмент публічної та державної влади).

Одним з провідних критеріїв реалізації молодіжної політики є її багатопрофільна природа прояву. Так, виступаючи за своїм характером інтегрованою політикою держави, вона розповсюджується на різноманітне коло суб'єктів політики й включає в себе галузевий підхід: від економіки до суспільної сфери.

З наукової точки зору це означає, що аналіз ефективності молодіжної політики стає центральним елементом впровадження, ніж її реалізація. У контексті цього дослідниця О. Пастухова запропонувала кластерну модель оцінювання ефективності впровадження молодіжної політики, де:

- головним елементом виступає економіка як інструмент оцінювання користі тих чи інших рішень (наприклад, з'ясування розриву між очікуваними результатами й наслідками сьогодення);
- другим елементом є технічно-інтелектуальний, який вивчає причини розбіжності між поставленими задачами й досягнутими результатами;
- третім елементом є соціальна сфера, де визначається критерій успішності індивіда та його роль і статус у суспільстві;
- четвертим, заключними є педагогічна сфера, яка займається підвищенням

рівня компетентності та фаховості кадрів, які формують й реалізують молодіжну політику [103, с. 203].

У нашому науковому дослідженні ми підкресливали, що ключовим елементом реалізації молодіжної політики є координуюча та стратегічна роль молодіжних інституцій, оскільки вони у своєму розвитку фактично координують шляхи й засоби вдосконалення комунікації між владними інституціями, що багато в чому підвищує наукову цінність пошуку критеріїв ефективності молодіжної політики. На прикладі України така комунікація має істотне обмеження на рівні нормативно-правового та термінологічного висвітлення.

Так, міжгалузєва взаємодія між молоддю та владою в умовах українських ринкових реформ йде не шляхом кооперації, а шляхом коли одні (молодь) радикалізуються, вимагаючи «все й зараз», а держава апелює до «незрілості управління й низький фах чиновників», через що у класичному вимірі, ефективність державної молодіжної політики є вкрай низькою. Ще одним аспектом низького рівня державної молодіжної політики в Україні можна назвати відсутність ґрунтовних державних програм та умов самореалізації молоді як рушійної сили змін. Замість створення економічних важелів розвитку молоді та її підтримці, держава у свої політиці бере роль «соціального агенту» та намагається вирішувати саме соціальний аспект її життєдіяльності. Наприклад, замість створення нових робочих місць, інноваційної економіки розвитку та залучення молоді у державне управління – держава бере на себе соціальний важіль й подає його як соціально-економічний розвиток молоді.

Для того, щоб покращити соціально-політичний та економічний стан сучасної української молоді, необхідно вести мову про секторальну модель молодіжної політики, яка активно використовується науковцями для вивчення ефективності впровадження будь-якої політики. Причому, зауважимо, що ця модель має реалізуватися на трьох рівнях державної

молодіжної політики, надуючи їй завершений, а не фрагментарний вигляд. На нашу думки, щоб позбавити державну молодіжну політику фрагментарного вигляду, ми пропонуємо доповнити її категоріями авторськими каналами комунікації та механізмами реалізації державної молодіжної політики, як ми це показали у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 Секторальна модель молодіжної політики

Держава влада	Публічний сектор	Місьцеве самоврядування
(затвердження Програм, Стратегій молодіжного розвитку)	(інформаційний вплив на молодь за допомогою тих каналів комунікації, якими вона користується – здебільшого віртуальний простір)	(реалізація затверджених нормативно-правових документів на локальному рівні, враховуючи специфіку кожного регіону)
Громадський сектор	Аналітичний сектор	Бізнес-сектор
(підтримка утворених громадських організацій насамперед фінансово)	(використання на практиці напрацювань науково-дослідних структур з питань молодіжного розвитку)	(залучення малого та середнього бізнесу задля підвищення рівня фінансування та сприяння молодіжному підприємству)

Зауважимо, також, що ми створили власну систему оцінки ефективності державної молодіжної політики на базі Індексу розвитку молоді, який використовується ЮНЕСКО задля розуміння тих змін, які відбуваються у життєдіяльності сучасного молодого покоління. Ця організація є одним з найбільших спеціалізованих інститутів системи Організації Об'єднаних Націй (ООН), яка виконує багатогранну діяльність. ЮНЕСКО є перш за все міжнародною платформою для співробітництва урядів, держав-членів, діяльність яких спрямована на вирішення проблем освіти, науки, культури, комунікації тощо. Сьогодні значення місії та роль даної організації в сучасному суспільстві збільшується [93].

Запропонований Індекс розвитку молоді – це комплексний показник, що оцінює рівень розвитку людського потенціалу молодого покоління за

трьома основними напрямками: тривалість життя і здоров'я, освіта, рівень життя. Цей показник, що розраховується за методологією ЮНЕСКО, дозволяє виокремлювати загальні тенденції розвитку молоді в суспільстві та прогнозувати ймовірні зміни в її положенні, що формуються в результаті реалізації заходів політики, як це показано на рис.3.1. Одночасно даний Індекс дозволяє оцінювати міжрегіональну диференціацію та становище молоді в будь-якій країні [194].

Рисунок 3.1 Методологія ЮНЕСКО щодо вимірювання Індексу розвитку молоді (Джерело: [194])

Таким чином, ми бачимо, що ця провідна міжнародна організація використовує три змінні: знання, здоров'я та рівень життя, які складають, відповідно, індекс освіти, індекс здоров'я та індекс матеріального добробуту. Але з метою оцінки ефективності саме державної молодіжної політики в Україні, ми пропонуємо застосовувати індекс соціальної згуртованості, індекс активності молоді у соціально-політичному житті та індекс зайнятості. Відповідно до нашої методології виокремимо ті змінні, які складають кожен із вказаних індексів:

- індекс соціальної згуртованості (рівень міграції серед молоді, рівень підтримки діючого зовнішньополітичного курсу та рівень довіри до соціально-політичних інститутів);
- індекс активності молоді у суспільно-політичному житті (членство молоді

у громадських організаціях та політичних партіях, рівень електоральної та протестної активності.

- індекс зайнятості (рівень працевлаштування випускників вищів за фахом, рівень безробіття серед молоді та рівень задоволення від способу проведення дозвілля).

Виходячи з цього, для оцінки результативності (соціально - економічної ефективності) досягнення мети і пріоритетів державної молодіжної політики, ми пропонуємо використовувати наступну систему показників, які характеризують діяльну участь молоді в соціально- політичному та економічному житті країни:

Показник №1. Підвищення активності молоді в організації власного життя (Співвідношення чисельності молодих людей, які активно шукають роботу, які пройшли курси перепідготовки та підвищення кваліфікації, які отримали другу вищу освіту до загальної чисельності безробітних у віці 18-25 років; частка молодих людей, залучених в різні форми діяльності самоорганізованих спільнот);

Показник №2. Підвищення активності молоді в науково-технічній, підприємницькій, творчій та інших видах діяльності (частка молодих людей у науково-технічній сфері, частка науково-технічної продукції, створеної молодими людьми, частка молодих людей серед підприємців і т.д.);

Показник №3. Підвищення політичної активності молоді (частка молодих людей, що беруть участь у виборах органів представницької влади різних рівнів);

Показник №4. Підвищення активності молоді у вирішенні проблем різних спільнот (частка молодих людей в громадських організаціях і структурах, які надають підтримку різним групам населення та які потребують соціальної підтримки);

Показник №5. Відсоток реалізованих загальнонаціональних проектів, передбачених Стратегією молодіжної політики, які складаються із

представлених показників, що характеризують отримання конкретних результатів у реалізації Стратегії. В тому числі й рівень інформованості молодих людей про потенційні можливості самореалізації в Україні.

Показник №6. Динаміка інноваційної та підприємницької діяльності молоді;
Показник №7. Моніторинг соціально-психологічного настрою молоді в його основі вимірювання сприйняття молодими людьми своїх можливостей для самореалізації в Україні, ціннісні орієнтації тощо. Отже, аналізуючи вище наведену інформацію, можна констатувати, що сьогодні державна влада постає механізмом, який виробляє та впроваджує молодіжну політику на всіх її рівнях за принципом протекціонізму, який спрямований лише на деякі соціальні верстви молоді. Втім, ця схема є застарілою й не може ефективно працювати в умовах ринкових відносин. Пояснень тому є декілька:

- По-перше, молодь за настроями й соціальними орієнтаціями різнопланова, розвивається не лінійно, швидкоплинно, на що держава через складність бюрократичних процедур не здатна реагувати;
- По-друге, молодь виступає також носієм різних культурних, соціальних та політичних цінностей, а також соціальних ролей. Тому, у виробленні державної політики необхідно враховувати також елемент інновацій й втілення накопиченого потенціалу;
- По-третє, за умов системної трансформації країни, до процесів саме реалізації молодіжної політики необхідно залучити бізнес- сектор, а також розвивати й підтримувати громадські організації.

Ми у нашому дослідженні вже підкреслювали, що в умовах сучасності, молодіжна політика здійснюється на певних рівнях: міжнародному, національному, регіональному та місцевому. При цьому, провідним є той факт, що молодь є локалізованим явищем й діє переважно на місцевому рівні. Саме ця особливість і має бути покладена за основу у процесах нормотворчості з питань державної молодіжної політики.

Системоутворюючу роль у побудові роботи з молоддю в умовах

децентралізації відіграє державна молодіжна політика, зокрема Концепція державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки, що має на меті створення сприятливих умов для розвитку та самореалізації української молоді, визначає загальнодержавні пріоритети та напрямки молодіжної політики, ґрунтуючись на найактуальніших проблемах молоді:

- високий рівень захворюваності та смертності, слабка мотивація до дотримання здорового і безпечного способу життя;
- низький рівень зайнятості на ринку праці за обраною професією;
- повільні темпи розвитку молодіжного підприємництва;
- недостатнє використання інноваційного потенціалу молоді;
- низька якість загальної освіти, недостатнє застосування потенціалу неформальної освіти з метою підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці;
- низький рівень забезпечення молодих сімей власним і соціальним житлом;
- несистемний характер формування у молодих людей громадянської позиції та патріотизму;
- відсутність сталої тенденції зниження рівня злочинності у молодіжному середовищі, насильства та системної роботи у сфері її профілактики;
- низький рівень організації та культури молодіжного дозвілля;
- слабка інтегрованість української молоді у європейське та світове молодіжне співтовариство [128; 129].

Але зауважимо, що впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики в умовах децентралізації на різних рівнях можливе тільки за умови об'єднання спільних зусиль і координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування й молодіжного представництва. Саме тому при Мінрегіоні діє Рада донорів з питань впровадження реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, до складу якої входять представники

центральных органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування та близько 20 міжнародних донорських проектів і організацій [126].

Сьогодні триває процес розроблення та впровадження типових моделей організації єдиного соціально-гуманітарного простору в різних типах адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, в яких розвиток молодіжної політики повинен займати пріоритетні позиції. Проаналізуємо згадуванні нами рівні формування та реалізації молодіжної політики в Україні з позиції їх ефективності.

Так, на першому, міжнародному рівні питання щодо результативності впровадження молодіжної політики має декларативно-нормативний характер, метою якого є визначення засобів спонукання молоді до активності та готовності щодо вироблення форми партнерської взаємодії з державою та її інститутами. Національний рівень включає в себе будування системи двостороннього зв'язку та узгодження форми підтримки владою молодіжних ініціатив. У цьому аспекті відбувається формування законодавчої бази щодо врегулювання відносин між владою та молоддю. Але, самостійно молодь не є суб'єктом політики, її активність відбувається виключно через формування молодіжних рухів. У цьому полягає її одночасно сильна та слабка сторона, бо, як ми вже зазначали у нашому дослідженні, де-юре Україні існує безліч молодіжних громадських організацій. Проте реально працюючих дуже мало, особливо у маленьких містечках.

Виходячи з цього, молодь за допомогою віртуального простору створює власну систему взаємодії та участі, яка дуже часто йде у супереч з державою.

Отже, на національному рівні центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування молодіжної політики та її реалізацію, є Мінмолодьспорт, який в умовах децентралізації має виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;

- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики, зокрема виховання свідомої та відповідальної молоді (формування національної ідеї);
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка, зокрема з урахуванням міжнародного досвіду та найкращих практик;
- фінансування або сприяння у залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проектів, конкурсів тощо.

Мінмолодьспорт взаємодіє з молодіжними громадськими консультативно–дорадчими органами, залучає інші зацікавлені сторони через Громадську раду при Міністерстві молоді та спорту України. Чи є такі дії ефективними? З ієрархічного погляду – так. З реального – ні. І пояснення цьому одне: занадто велика увага приділяється саме розвитку спорту, а не інтелекту. Підтвердженням того є постійно поновлювана стрічка новин на офіційному веб-сайті Міністерства молоді та спорту України, де більшість проведених заходів стосується спортивної сфери [83].

З метою підвищення ефективності цієї владної структури у контексті молодіжного розвитку, необхідно відокремити «молодь» та «спорт». Тобто, створити два Міністерства: одне з питань молодіжного розвитку, інше – зі спортивного. Тільки так можна буде побачити й оцінити результати роботи. Й, нарешті на регіональному й місцевому рівні відбувається безпосередньо практична реалізація молодіжних ініціатив. На цьому рівні також можуть бути розроблені та прийняті регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Головними інструментами реалізації молодіжної політики на регіональному рівні в умовах децентралізації може виступати громадська рада як консультативно-дорадчий орган при обласній державній адміністрації, де може працювати комітет з питань молоді та яку представники місцевих громад використовуватимуть як платформу для

обміну думок, напрацювань і досвіду, у тому числі й для вироблення стратегії розвитку молодіжної політики на регіональному рівні.

Але як можна затверджувати будь-яку стратегію не враховуючи позиції самої молоді? Отже, наша пропозиція – створення Молодіжних громадських рад при ОДА, які будуть складатися із молоді, що у свою чергу повинна бути членами певних громадських організацій. Таким чином, ми одночасно створюємо умови для участі молоді у суспільно-політичному житті через два задіяних інститути соціалізації – громадські організації та органи державної влади. Молодіжна політика в Україні до останнього часу регулювалася та керувалася державними органами, де напрямки, завдання молодіжної політики, форми роботи, обсяги та фінансування формувались адміністративним шляхом. Натомість європейська практика показує, що основне фінансування (до 85%) роботи з молоддю припадає саме на муніципальні (місцеві) бюджети.

Процес децентралізації влади в Україні переміщує акцент з централізованого управління на місцеве самоврядування, визначає пріоритет громадського залучення та соціальної активності молоді, формує новий підхід організації діяльності – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі». Організаціями та установами, які можуть залучатися до реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівні є центри зайнятості, заклади освіти, культури, спорту, дозвілля, державні, комунальні установи та центри надання адміністративних послуг, громадські об'єднання, міжнародні фонди та бізнес.

Учасники всеукраїнської конференції «Молодіжна політика в умовах децентралізації» (складом якої були представники центральних і місцевих органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад, міжнародних донорських проектів і організацій, молодіжні лідери з різних регіонів України), що відбулася 04.09.2017 р. в Києві, відмітили, що незалежно від рівня – національного,

регіонального або місцевого, важливою є роль міжсекторального координаційного механізму між всіма зацікавленими сторонами, які покликані реалізовувати молодіжну політику.

Головне – молодь має бути у фокусі діяльності держави, громадського сектору та бізнесу, особливо це потрібно враховувати при визначенні стратегічних напрямів розвитку ОТГ [2]. Місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно до функцій основних гравців. При цьому, з урахуванням того, що ОТГ мають різні можливості, реалізація державної молодіжної політики не буде однорідною. Наприклад, якщо порівняти ОТГ із переважним складом селищ, то ключовим аспектом ефективності молодіжної політики буде рівень розвитку інфраструктури.

Таким чином, перед громадою першочерговим завданням буде нарощування необхідної інфраструктури, аніж проведення молодіжних заходів. Вирішенням цієї проблеми є створення молодіжних центрів та запровадження діяльності висококваліфікованих молодіжних працівників на рівні ОТГ. Вказаний шлях стане у нагоді маленьким містам України, де мають бути створені своєрідні молодіжні «хаби» (з англ. «hub» - концентратор), де юні індивіди зможуть з користю проводити дозвілля [85].

Важливим моментом у відкритті молодіжних центрів є питання щодо їх фінансування. Відповідно до Постанови КМУ №1014 від 20.12.2017 р. молодіжний центр є самостійною юридичною одиницею із власним поточним банківським рахунком. Таким чином, новостворені молодіжні центри самі повинні шукати собі донора. Це і є великою перепорою щодо підвищення ефективності молодіжної політики, бо стаття витрат із місцевого та обласного бюджету зазвичай не покриває базових потреб молодіжного осередку [121]. Таким чином, у більшості ОТГ, особливо сільських, молодіжна політика як окремий напрям розвитку громади не реалізується. У

цьому контексті успіхи децентралізації стають дедалі помітнішими лише у тих ОТГ, де керівниками стали молоді люди, а молодь у цілому з її творчою енергією та інноваційним потенціалом є підтримкою й рушійною силою реформи децентралізації.

За даними соціологічного дослідження Мінмолодьспорту «Молодь – 2017» , для підвищення ефективності державної молодіжної політики респонденти вважають за необхідне забезпечення доступності мінімуму соціальних послуг для молоді (39%) та забезпечення державою можливості реалізувати молоддю свої конституційні права. Підвищення ефективності діяльності державних органів неможливе без належного вдосконалення чинного законодавства (35,5%). Основними його елементами є:

- конституційне законодавство:
- спеціальне молодіжне законодавство,
- галузеве законодавство (житлове, трудове, кримінальне, адміністративне тощо).

У законодавстві повинні бути закріплені специфічні громадянські соціальні права молоді (праця, пільги, допомоги, кредити, компенсації) та інші. Мусить існувати також юридична відповідальність за порушення будь-ким молодіжного законодавства. Пріоритетною справою є концентрування уваги на таких інструментах стратегічного управління, як розроблення і впровадження державних довгострокових й короткострокових комплексних молодіжних програм (32%), стратегій, генеральних планів розвитку різних напрямів молодіжної політики, оскільки сучасна молодіжна політика позначена нерівномірністю та непослідовністю [88].

Сучасні фахові та суспільно-політичні виклики висувають великі вимоги до управлінських структур та інститутів, працюючих з молоддю. Система управління державною молодіжною політикою в Україні ще не дістала певного рівня зрілості. Відсутність державних стандартів здійснення молодіжної політики, превалювання неефективних заходів у практичній

сфері реалізації державної молодіжної політики, низька правова культура та недостатній професіоналізм працівників державних органів молодіжної політики, відсутність нових методів в управлінні (стратегічним плануванням, програмно-цільовими методами тощо) вимагають кардинального переосмислення та реформування державної молодіжної політики. Тому, на нашу думку, важливими аспектами у створенні ефективної системи державної молодіжної політики мають бути:

- 1) оновлення системи управління згідно із викликами часу;
- 2) покращення наукового та інформаційного забезпечення державної молодіжної політики;
- 3) створення сучасної інфраструктури молодіжної політики;
- 4) удосконалення кадрової структури.

Суттєвим інструментом державного управління у сфері молодіжної політики є система підвищення кваліфікації кадрів. Для того щоб працівники державних органів володіли інструментами ефективного управління сферою державної молодіжної і використовували їх у своїй діяльності, необхідно вдосконалювати механізми підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для роботи з молоддю. Важливо, щоб працівники обов'язково освоювали такі науки, як державне управління, місцеве самоврядування, основи інноваційної діяльності, інформаційні технології, а також атестувалися з цих дисциплін.

Вкрай необхідно проводити семінари за участі більш успішних ОТГ у сфері розвитку молодіжної політики, де працівники могли б знайомитись з новими досягненнями у сфері державного управління, обмінюватись досвідом, ділитись отриманими здобутками. Можливо, це звучить трохи примітивно, але більш успішні мотивують.

Розпорошеність між міністерствами та відомствами й неузгодженість з іншими сферами державної політики призводить до певної штучної замкнутості молодіжної проблематики щодо інших напрямків діяльності

держави. Принципове значення під час розробки і реалізації державної молодіжної політики в Україні має диференційований підхід до молоді за соціальними та віковими групами.

При цьому маємо враховувати, що молодь ніколи не була, не є і не може бути однорідною. Вона різниться за рівнем освіти та професійної підготовки, ціннісними орієнтаціями, рівнем соціальної та політичної активності тощо.

Державна молодіжна політика у демократичній державі, якою прагне стати Україна, повинна розроблятися та реалізовуватися в тісному поєднанні наведених складових. Звичайно, пошук шляхів підвищення ефективної діяльності державних органів молодіжної політики не обмежується вище наведеними заходами. Але зазначеного достатньо, щоб зрозуміти, наскільки це актуальне і важливе завдання в наш час як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Ефективність подальшого розвитку державної молодіжної політики залежить від пошуку шляхів її вдосконалення, від інтенсивності впровадження нових форм, методів і принципів функціонування системи управління державною молодіжною політикою, та від діяльності органів державної влади й бажання влади розвивати сучасну молодь на благо країни.

Пошук шляхів підвищення ефективності діяльності органів державної молодіжної політики повинен здійснюватися в рамках кожної науки, що вивчає державне управління під тим чи іншим кутом (спеціалізовані пошуки), на стику різних наук, що вивчають проблеми молоді (міждисциплінарні пошуки). Впровадження нових методів управління державною молодіжною політикою вимагає нових комплексних досліджень, апробації практикою, запозичення досвіду розвинених демократичних суспільств. А це – питання співпраці влади та науки, яке в Україні є невирішеним.

Отже, можна зробити деякі узагальнення та висновки щодо підвищення ефективності формування та провадження державної молодіжної політики в

Україні, а саме:

- проблеми молоді – це проблеми всього українського суспільства. Держава, здійснюючи послідовну молодіжну політику, здатна сформувати демократичні цінності в суспільстві та утвердити державність у цивілізованому світі. Державна молодіжна політика неодмінно повинна залишатися одним з найважливіших, напрямків діяльності держави, постійно вдосконалюватись і здійснюватись з урахуванням її можливостей на політичному, соціальному, економічному, законодавчому та організаційному рівнях із залученням до її здійснення на всіх рівнях як державних органів, так і широкого загалу громадськості;
- на сучасному етапі розвитку України, державна молодіжна політика має базуватися на таких принципах: стратегічної спрямованості, відкритості щодо участі в її формуванні усіх представників громадянського суспільства, соціального партнерства, наявності чітких критеріїв ефективності, адміністративної та політичної здійсненності;
- оновлення стратегії відносин між державою й молоддю та створення моделі побудови ефективної державної молодіжної політики: держава повинна відійти від застосування політики стримування або протекціонізму та чітко стати на платформу політики участі, яка базується на залученні молоді на паритетних засадах до участі в усіх сферах суспільного життя. Мова повинна йти не про політику держави по відношенню до молоді, а швидше про сприяння її соціальному становленню в умовах ринкової економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла забезпечити і відтворити себе;
- необхідність забезпечення активної й безпосередньої участі молоді у формуванні, прийнятті та реалізації молодіжної політики, включення молоді в управління державною молодіжною політикою та реалізацію програм діяльності уряду, підтримка молодіжних ініціатив державними структурами. Державна молодіжна політика має будуватися також з урахуванням

специфіки, потреб окремих категорій молоді, її вікових груп, регіональних умов і особливостей, з урахуванням не лише характеру взаємин між молоддю та іншими соціальними групами, але й між групами молоді зокрема.

Українська система управління в галузі державної молодіжної політики виявилася неефективною й громіздкою, невідповідною європейським стандартам управління, до того ж корумпованою і залежною від владної вертикалі. Треба поступово переходити до інтегрованої моделі управління державною молодіжною політикою, тобто автономне вироблення політики через різноманітні урядові структури, які мають власну молодіжну політику, чітка координація дій цілої низки органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підвищення міжсекторального партнерства. При цьому Міністерство України у справах молоді та спорту повинно виконувати функцію адміністрування та координацію щодо запровадження загальнодержавної молодіжної політики.

Інше важливе завдання – це відпрацювання місця та ролі державних установ (парламенту, уряду, місцевої влади) та представників громадянського суспільства в зазначеній моделі. Необхідне якісне реформування галузі, основним моментом якого має стати адекватне посилення впливу громадської складової молодіжної політики, відпрацювання механізму делегування прав на здійснення роботи з молоддю недержавним організаціям, передача частини повноважень від органів влади неурядовим організаціям шляхом збільшення фінансування, розробки конкурсних положень за вибраними й затвердженими пріоритетами.

Також, варто підкреслити, що молодіжний простір громади повинен стати не тільки місцем надання певного набору послуг, але й первинним осередком громадянської активності молоді, наприклад, через механізм створення молодіжного консультативно-дорадчого органу (наприклад, молодіжна рада) ОТГ серед громадських активістів, представників

молодіжних громадських об'єднань. Переглянутою Європейською хартією участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях звертається увага на те, що для активізації участі молодих людей мають бути створені певні структури, яким має надаватись підтримка, – це молодіжні парламенти, ради, форуми тощо. Вони можуть мати різні форми, залежно від потреб молодих людей і зацікавленості влади.

У цьому контексті важливо, щоб ці структури були гнучкими та могли змінюватися залежно від потреб і уявлень залучених до їх діяльності молодих людей. До усіх структур необхідно включити представників молоді, що мають різні походження та життєву ситуацію. Йдеться про більш активне залучення молоді до прийняття рішень, процесу формування та реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ. Молодіжна робота у громаді повинна враховувати інтереси та потреби молоді і, насамперед, формувати не споживацькі настрої в молодіжному середовищі, а активну громадянську позицію молоді та задіяти усі потенційні ресурси.

Важливим аспектом у процесі запровадження нової моделі реалізації молодіжної політики на рівні громад є створення дієвої системи збору, обробки й реагування на запити та місцеві молодіжні ініціативи. Запити формуються на рівні виконавчих органів ОТГ спільно з громадськістю (молодіжною радою ОТГ). Залежно від типу громади, частина запитів та ініціатив реалізується за рахунок наявних ресурсів ОТГ, інші ж потребують перенаправлення на регіональний рівень. При цьому процес перенаправлення на регіональний рівень має бути формалізованим. Функції інформаційно-комунікаційного центру такої системи повинен виконувати структурний підрозділ ОДА (збір інформації від центрів зайнятості, закладів освіти і культури регіону, отримання та розподіл інформації від профільного міністерства тощо, яка необхідна для роботи з молоддю на місцевому рівні). Слід зауважити, що найбільшої підтримки з боку структур регіонального рівня потребують саме малі громади зі слабо розвиненою соціальною

інфраструктурою, тоді як міські ОТГ мають достатньо власних ресурсів для ефективної реалізації молодіжної політики.

Малі ОТГ, де переважає сільське населення, досить обмежені у своїх можливостях. Необхідно також враховувати інтенсивний характер міграції сільської молоді до міст. Їх перевагою є набагато ширші можливості по роботі з молоддю, відповідно до оцінки потреб цільової групи, особливостей та інтересів розвитку громади.

На цей час формування державної молодіжної політики з боку центральних органів влади базується на розумінні важливості того, що молодь становить майже половину населення працездатного віку і являє собою найбільш перспективний ресурс подальшого соціально-економічного розвитку і взагалі збереження, відтворення й накопичення людського капіталу України; визнанні тих принципових положень, що реалізація ефективної молодіжної політики на усіх рівнях (від національного до місцевого) є актуальним завданням суспільства й держави, яке має вирішуватися на принципах відкритості, рівності, демократичності, солідарності, міжсекторальної та міжгалузевої співпраці та координації дій усіх зацікавлених сторін за обов'язкової участі самої молоді з урахуванням національних завдань та передового європейського законодавства.

Сьогодні реалізація ефективної молодіжної політики відбувається в складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах буття держави в цілому, що, відповідно, обтяжує соціальне становище молоді, у значної частини якої посилилися проблеми в основних аспектах свого життя: матеріальний стан (прояви бідності спостерігаються навіть серед працюючих); стан здоров'я (поширеність хронічних неінфекційних та неінфекційних захворювань, травматизму, куріння, зловживання алкоголем, ризикованої статевої поведінки, вживання наркотиків; вищий порівняно з розвиненими країнами рівень смертності від причин, яких можна запобігти),

забезпечення житлом, працевлаштування, доступу до якісних послуг медицини й освіти. Все це сприяє виникненню почуттів розгубленості, невпевненість у своїх силах, незадоволеності життям тощо.

Реальним шляхом розв'язання основних життєвих проблем молоді в нинішніх умовах стає її залучення до процесу реформування соціально - економічної та політичної сфер буття країни, децентралізація відкриває нові можливості для цього. Про це свідчить вже існуючий позитивний регіональний та місцевий досвід залучення молоді до процесів децентралізації. Хоча залишається чимало громад, які поки не можуть достатньою мірою забезпечити належні умови для участі молоді у місцевому та регіональному житті та процесах прийняття рішень. Зрозуміло, що інформування молоді стає ключовим інструментом забезпечення її участі в суспільно-політичному житті. В кінцевому рахунку саме інформування визначає можливість і ступінь участі молодих громадян у всіх найважливіших починаннях країни та становленні інститутів громадянського суспільства.

Розвиток інформаційних ресурсів (перш за все молодіжних Інтернет-порталів) має стати однією із головних задач сучасної практики роботи державних і громадських структур з молоддю. Такі ресурси дозволять соціалізувати молодь на благо країни та сформувати правильне ціннісне бачення дійсності. Зрозуміло, що вирішення питань цивільного та патріотичного виховання, міжнародні молодіжні обміни, реалізація програм підтримки молодіжної наукової і художньої творчості, проведення різноманітних моніторингів та досліджень неможливе без сучасного інформаційно-ресурсного забезпечення. Тобто, ми наголошуємо на створенні державних порталів, що будуть виконувати інформаційні, консультативні, просвітницькі, освітні функції.

На відміну від звичайних ЗМІ, орієнтованих на молодіжну аудиторію, інформаційні ресурси, як правило, носять інтерактивний характер, коли

відгуки та коментарі і кількість відвідувань більш інформативні, ніж основні повідомлення. Саме на такому принципі й будується сучасна молодіжна комунікація без значного усвідомлення, а здебільшого на показники популярності та тренду.

Отже, в таких умовах, як сьогодні, індивід не засвоює цінності через критичне усвідомлення реальності, а навпаки – їх накопичує, що формує в нього абстрактний світогляд. Це відкриває значні можливості до зовнішнього впливу, одним з яких є віртуальний соціальний простір.

Якщо в сталих демократіях процес соціалізації здійснюється, насамперед, молодіжними програмами центрального уряду, який для цього має політичні інструменти, то в Україні через системне реформування інститути соціалізації програють сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям.

Наведемо у якості прикладу робочий механізм, який дає непогані результати у країнах сталої демократії. Спочатку індивід у сім'ї отримує базові знання, досвід та цінності свого суспільства. Далі – через систему освіти вчиться критичному усвідомленню майбутнього та отримує професійні навички.

Й нарешті, на третьому етапі – професійна діяльність та формування елементів активного громадянина. Але, тут необхідно зробити уточнення, що мова не йде про марксистське уявлення, що саме праця є джерелом світогляду, а про інше: вдосконалюючи професійні навички, у західній версії соціалізації, молодь стає зацікавленою в отриманні певних соціальних благ.

Так, у період модерну (XIX ст.) – матеріальний прибуток та збільшення доходів. У добу постмодерну (сьогодні) – отримання соціального престижу, статусу та тяжіння до збільшення вільного часу для самореалізації в інших як професійних, так й соціальних сферах.

В Україні ситуація дещо інша. Так в умовах перехідного стану політичної системи та гібридної війни стимулювати економічний розвиток

країни достатньо проблематично. В цих обставинах формування інститутів соціалізації молоді реалізується переважно через управлінські адміністративні системи, які пропонують слідування жорсткій дисципліні та ієрархії. Така система потребує суттєвого реформування відповідно до ухваленої концепції децентралізації в Україні.

У практиці європейських держав вже накопичений значний досвід створення та функціонування інститутів як загальної соціалізації молоді, так й політичної соціалізації.

У низці країн, які з 1 травня 2004 р. набули членства у ЄС (зокрема, в Польщі, Угорщині, Республіці Чехії), створені Міністерства з молодіжної політики, а при них – Агентства молодіжно-інноваційного розвитку, які координують розвиток всіх сфер життя суспільства. Найбільш поширеною є інвестиційна кооперація. В основу її діяльності була покладена політика концентрації державних інвестицій, які спрямовуються на розвиток міст, а останні, своєю чергою, здійснюють позитивний економічний вплив на відсталу економічну периферію.

Згодом від політики домінування державних інвестицій поступово перейшли до дольового фінансування регіональних проєктів з центру, регіону і місцевих громад, що мотивувало молодь до активної інтеграції у світ перспектив та саморозвитку.

В Україні тільки формується інноваційний інститут молодіжного державного управління, про що свідчить, реалізація ряд ініціатив у вигляді такої програми як «Український Донецький куркуль» або Концепції децентралізації інститутів влади. Однак проблемою, яка ускладнює цей розвиток є незавершеність реформи децентралізації та застарілість й невмотивованість існуючого адміністративного апарату до змін й збільшення функцій громадських інституцій. Навіть утворення територіальних громад не забезпечує вдалого розвитку, оскільки на рівні прийняття рішень, зберігається вплив існуючих адміністративних

чиновників, які продовжують виконувати владні функції на місцях.

В Україні слабкість державних та громадських інституцій, які б впливали або мають можливість впливати на процеси політичної соціалізації з точки зору ресурсів публічної політики надзвичайно слабкі по причині вкрай низького рівня їх репрезентативності, навіть в межах однієї громади:

- у місцевих органах державної виконавчої влади (виконкоми);
- територіальних органах центральної виконавчої влади;
- органах місцевого самоврядування (але зауважимо, що поки не існує механізмів законодавчої кооперації між суб'єктами підприємництва, об'єднанням громадян, які б відповідно до своєї компетенції втілювали б аспекти як реформи децентралізації, так й створювали ефективні громадські інституції з молодіжного розвитку.

Замість цього, влада пропонує у публічному секторі політики здійснювати моніторинг дій і рішень місцевої влади у системі «Прозоро» та скаржитися на порушення цієї самої влади. На наш погляд, намагання будувати інститут соціалізації з функцією «жандармерії», яка б реалізовувалася тільки у медійному просторі, не є ефективним шляхом як реформування, так й будівництва громадянського суспільства. Незважаючи на те, що названі інституції спрямовують свою діяльність на ефективний розвиток всієї держави, з точки зору аспектів публічності – цей імпульс жодним чином не координується.

Під необхідною координацією, на наш погляд, варто розуміти здатність інституцій держави як на містах, так й на державному рівні, створювати умови й надавати законодавчі інструменти у вирішенні питання громадської участі не через структури виконавчої влади чи місцевого самоврядування, а за допомогою громадських об'єднань чи підтримки бізнесовими структурами. Саме такий механізм допоможе засвоювати демократичні політичні цінності у суспільній свідомості.

Для цього необхідно виконати ряд як нормативно-процесуальних так й

політичних умов. Так, утворення форм міжвідомчих координаційних рад розвитку, які б залучали громадян до активної участі, мають бути економічно обґрунтованими. А це вимагає від держави змінити порядок дії фінансової системи, на що потрібен час.

Як зазначають з цього приводу ряд громадських активістів, економістів, політологів, в українських умовах утворення фінансово здатних органів громадського управління поки що не є актуальною задачею як для держави загалом, так й для громадськості окремо. Це можна досить просто пояснити: формування політичних інституцій новітньої генерації затягується як у часі, так й розбивається через абсентеїзм молодого покоління.

Зауважимо, що будь-яка нова управлінська структура, створена на регіональному рівні, буде ефективною лише в тому випадку, коли вона не буде дублювати існуючих інституцій, насамперед – місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, але при цьому буде вписуватися у контекст Концепції реформи децентралізації та зможе успішно координувати діяльність усіх суб'єктів регіонального розвитку й отримувати результат, спрямований на сталий розвиток регіонів України.

Для подолання деструктивних явищ у розвитку регіонів необхідно залучати загальні та специфічні, відповідно до особливостей окремого регіону, шляхи адаптації політичних інституцій до нових механізмів соціалізації молоді. Першим кроком у впровадженні зазначеного є ініціатива окремих громадських інституцій, фахівців НАНУ та урядовців у застосуванні пільгового кредитування окремих економічних зон у сфері туризму й охорони культурної спадщини.

Як показав досвід Донецької області, у цьому відношенні названі новації спрацювали. У таких містах Донецької області як Краматорськ, Маріуполь, Покровськ, Слов'янськ та Дружківка створили інноваційні інститути як політичної соціалізації молоді, так й її активної інтеграції в процес реформування держави.

За таких умов, на наш погляд, в процесі дослідження інститутів соціалізації молоді, необхідно виділити наступну внутрішню специфіку, аналогів якої немає в країнах Європейського союзу.

Так, традиційні політичні інститути такі, як сім'я, школа, університет – продовжують залишати свій монопольний вплив, але вироблені ними цінності зазнають сьогодні значної кризи. По-перше, вони продовжують будувати моральні аспекти на уламках радянської системи без формування критичного світогляду навколо процесів, які відбуваються у суспільстві. По-друге, інститути освіти не дозволяють індивіду отримати той рівень фаховості, який б дозволив стимулювання розвитку дрібного підприємництва через заохочення приватного бізнесу, що створює нові робочі місця. Це, на наш погляд й є першопричиною існуючого високого рівня абсентеїзму, й через це молодь починає продовжувати соціалізацію альтернативним шляхом (зокрема, соціальні мережі), а в державну систему лише інтегруються з метою перетворення сфери політики в засіб реалізації певних економічних благ, що має сприяти реальному підвищенню добробуту населення.

Останнім часом, рядом соціологів, зокрема Аналітичним центром ім. О. Разумкова наводиться приклад ветеранів АТО. Так, державою для підвищення рівня обороноздатності країни започатковано стратегію мотивування населення служити за контрактом, передбачаючи отримання матеріального прибутку не менше, ніж 2 середні зарплати.

Для цього підвищено соціальну роль армії, що перетворює її на один з важливих інститутів соціалізації. Але, у той самий час, за 4 роки проведення антитерористичної операції, доля тих, хто після закінчення служби не зміг влаштувати своє життя перевищує більше ніж 80%, що веде до зростання числа самогубств серед військових, так й підвищує рівень абсентеїзму в суспільстві. Саме це й у свою чергу й зумовило необхідність переорієнтації АТО на Операцію Об'єднаних Сил. Отже, питання щодо формування та

реалізації ефективної молодіжної політики у контексті децентралізації потребує подальшої науково - дослідницької та практичної розробки.

Висновки до розділу 3

Підсумуємо, що молодіжна політика - це комплексне явище, яка є результатом практичної, наукової, ідеологічної та іншої діяльності соціально-політичних інституцій стосовно молоді. На нашу думку, цю сферу можна розглядати як інтегральну функцію багатьох суб'єктів діяльності: держави, політичних партій, громадських організацій, релігійних об'єднань тощо. Молодіжна політика включає в себе багато елементів і має складну структуру. Сьогодні українське суспільство починає усвідомлювати, що задля повноцінної європейської інтеграції нашої країни необхідно корегування не стільки політичної складової державної молодіжної політики, скільки ціннісно-ментальної. Саме останнє виявляється ключовим двигуном прогресу.

Враховуючи вище наведене, зазначимо, що за відсутності державного механізму цілеспрямованої соціалізації молоді, канали молодіжної комунікації будуть заповнені зовсім іншими цінностями та механізмами. Якщо поглянути на сучасне дозвілля молодого покоління, то значну частину їхнього часу займає віртуальний простір та, особливо соціальні мережі, які стають основним засобом комунікації.

На сучасному етапі розвитку України державна молодіжна політика має представляти собою ефективну екосистему, яка базується на таких принципах: стратегічної спрямованості, відкритості щодо участі в її формуванні усіх представників громадянського суспільства, соціального партнерства, наявності чітких критеріїв ефективності, адміністративної та політичної здійсненності; оновлення стратегії відносин між державою й молоддю та створення моделі побудови ефективної державної молодіжної

політики. Держава повинна відійти від застосування політики стримування або протекціонізму та чітко стати на платформу політики участі, яка базується на залученні молоді на паритетних засадах до участі в усіх сферах суспільного життя.

Мова повинна йти не про політику держави по відношенню до молоді, а швидше про сприяння її соціальному становленню в умовах ринкової економіки, про створення такої соціальної системи, яка б могла забезпечити і відтворити себе; необхідність забезпечення активної й безпосередньої участі молоді у формуванні, прийнятті та реалізації молодіжної політики, включення молоді в управління державною молодіжною політикою та реалізацію програм діяльності уряду, підтримка молодіжних ініціатив державними структурами.

Ще одним важливим компонентом державної молодіжної політики є економічний фактор. На наш погляд, на сучасному етапі свого розвитку, новостворені громадські об'єднання як інститут соціалізації повинен поєднувати у собі методи прямого і опосередкованого впливу на соціально-економічні процеси й залишатися при цьому інститутом громадянського суспільства. Ми вважаємо, що за для цього треба застосовувати такі методи прямого економічного регулювання як: цільове фінансування, пряма фінансова допомога, надання субсидій та субвенцій тощо. З огляду на це необхідно законодавчо закріпити чіткі правила взаємин між центром та регіонами, припинити зростання споживацьких настроїв у регіонах, уникати суб'єктивізму при перерозподілі бюджетних коштів, забезпечити прозорість та підзвітність діяльності владних структур.

З метою стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, більшістю науковців запропоновано, навіть, створити контрактну систему відносин між центральним Урядом та обласними радами (як органами самоврядування регіонального рівня). Контракт передбачає визначення заходів, які мають державний пріоритет і фінансуються із

державного бюджету. Органи самоврядування визначають свої зобов'язання щодо участі у цих заходах.

Те ж саме стосується і заходів регіонального розвитку, що формуються регіональною владою. Контрактна система вводиться одночасно із запровадженням стратегічного планування просторового розвитку як на державному, так і на регіональному рівнях. Стратегічне планування, укладання контракту на період 4–5 років повинно забезпечити стабільність відносин між центральною і регіональною владою. Але, у той самий час, дерегуляція не може бути міцним фундаментом формування та впровадження молодіжної політики, свідками чого ми сьогодні стаємо.

Особливу роль в процесі формування суб'єктності молоді відіграє процес соціалізації. Слід зазначити, що формування інститутів соціалізації в Україні не сприяє зміцненню засад громадянського суспільства, розвитку регіональної демократії та молодіжних ініціатив. Такі інститути як сім'я, освіта, хоча й виробляють певні цінності, але вони залишаються вкрай неефективними.

Інститути подальшої соціалізації, такі як: політичні партії, громадські об'єднання, ЗМІ, релігійні організації, ще не пройшли стадію свого становлення в умовах незалежної Української держави. Тому, молодь змушена соціалізуватися завдяки альтернативним шляхам – зокрема, кіберпростір стає платформою цього складного процесу.

Молодь в силу своєї мобільності і сприйнятливості до всього нового є основним суб'єктом розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, активніше інших вікових груп бере участь в їх формуванні та відчуває на собі як їх позитивні аспекти, так і негативні.

Прагнучи підвищити ефективність комунікативних повідомлень, кіберпростір та соціальні мережі зокрема, створюють і постійно вдосконалюють набір технічних прийомів, символів та інших способів організації повідомлення, причому відбір цих інструментів відповідає

принципу посилення впливу: підвищуються темп комунікації, виразність образів, інформаційна щільність, завдяки чому досягається висока емоційна реакція на повідомлення. Тобто, кіберпростором закладається значний «емоціогенний ефект», розрахований на отримання високої психоемоційної реакції.

На цьому тлі можна говорити про слабку захищеність представників молодіжної аудиторії від несприятливого інформаційного впливу медіапотоків, причому як в соціальному, так і в психологічному аспектах. У соціальному аспекті - це незабезпечення суспільством і державою відповідності медіапродуктів вимогам інформаційно-психологічної безпеки та принципам державної молодіжної політики. У психологічному аспекті - неготовність (нездатність) молодіжної аудиторії реалізувати механізми психологічного захисту від негативного інформаційного впливу. У такому випадку можливо «перенесення» негативних оцінок, сформованих віртуальним інформаційним контентом, на питання індивідуальної та групової поведінки.

Таким чином, основні проблеми в області поширення інформаційних технологій в молодіжному середовищі полягають у наступному:

- розрізненість і відсутність системи в поширенні соціально значимої інформації в молодіжному середовищі, що не дозволяє молодим людям консолідовано і системно сприймати і формувати інформацію, що у свою чергу визначає неадекватну реакцію суспільно-політичні події і що заважає молоді в повній мірі використовувати свій потенціал;
- нерівність доступу до інформації, яка визначається географічними, економічними та соціальними факторами, залишає значну частину молодих людей в стороні від процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві;
- низький рівень інформаційної культури молоді породжує спотворені уявлення про постматеріальні цінності і невміння користуватися в реальному житті знаннями і навичками, отриманими в інформаційному

середовищі.

Інформаційний уклад серйозно впливає на всю систему соціальних зв'язків у суспільстві. Значимість і важливість молодого покоління полягає в тому, що вона є не стільки об'єктом виховання, освіти, соціалізації, скільки активним суб'єктом суспільного відтворення, інноваційним потенціалом суспільства, суттєвим гарантом його розвитку. Саме молодь виступає як важливий фактор соціально-економічних змін.

Найважливішою умовою успішного переходу до інформаційного суспільства, тобто до такого суспільства, в якому якість життя, а також перспективи соціальних, економічних і політичних змін залежать все більше від інформації і її використання, а ключовою фігурою, яка визначає спрямованість і особливості розвитку сучасного суспільства, стає інформована, свідома молодь, яка активно бере участь в процесі перетворення своєї країни.

У новому інформаційному суспільстві джерело продуктивності полягає в технології генерування знань, обробки інформації та символічної комунікації. Молодіжне середовище в сучасному суспільстві досить динамічне, воно постійно перебуває під впливом численних каналів ЗМК, які формують її ціннісні установки і образи поведінки.

Сучасне молоде покоління скоро увійде в інші вікові категорії, привносячи в суспільство свою систему цінностей, свої погляди і установки, які і будуть домінувати в суспільстві. Змінити парадигму розвитку людини неможливо, якщо не зміниться сама людина. Визначення нових способів розвитку має здійснюватися на основі зміненої і знову встановленої ієрархії і гармонії цінностей. Щоб сучасне українське суспільство пододало перехідний стан, молодь повинна «знати», навчитися впізнавати і засвоювати постматеріальні цінності і орієнтуватися на них у своїй діяльності. І саме це повинно бути головною метою формування та реалізації молодіжної політики в Україні.

ВИСНОВКИ

У результаті полідисциплінарного комплексного дослідження формування та чинників реалізації державної молодіжної політики України у період 2014-2018 рр. автор дійшов наступних висновків.

1. Теоретико-методологічні основи наукового дослідження державної молодіжної політики формуються дослідниками навколо трьох підходів: соціологічного напрямку, який розглядає державну молодіжну політику як механізм, що забезпечує спадкоємність поколінь; як простір соціального проектування та як чинник соціального розвитку молоді. Географічно-демографічного підходу, який виокремлює структурні елементи державної молодіжної політики та вивчає їх як набір цінностей, цілей і знарядь, пов'язаних із визначенням суспільних проблем. Політологічного підходу, який фокусує свою увагу на призначенні і завданнях державної молодіжної політики які спрямовані на сприяння цінностей і досягненню цілей, які визнаються суспільством або урядом, розробку програми політичних дій, орієнтованих на їх реалізацію.

2. Доведено, що в міждисциплінарному науковому дискурсі концепт «молодь» перманентно змінюється під впливом соціальних, демографічних, інформаційних і політичних детермінаційних факторів, та має відмінні змістовні інтерпретації. Через призму соціально-психологічного, субкультурного, стратифікаційного, конфліктологічного та біхевіорального підходів, категорія «молодь» розуміється як історично окреслена соціально-демографічна група, яка виокремлюється з поміж інших певною сукупністю психофізичних та вікових характеристик, специфіка поведінки якої залежить від умов й середовища перебування та дорослішання.

3. Визначено, що молодіжна політика як частина загальної державної політики має 3 ступеня своєї концептуалізації. Перший, характеризує її залежність від рівня розвитку соціально-економічної сфери на усіх рівнях

влади: державному, регіональному та локальному (місцевому). Другий, виходить з вікових меж молоді, цілеспрямованої діяльності спеціалізованих установ, які вирішують соціально значимі для молоді питання як безробіття, забезпечення житлом, державна захищеність, підтримка та мотивація народжуваності тощо. Третій – це визначення державної молодіжної політики, як механізму соціалізації та адаптації молоді до умов сьогодення. Доведено, що державна молодіжна політика – це цілеспрямована, злагоджена діяльність структурних підрозділів усіх рівнів державної влади, головною метою яких є гармонійний всебічний розвиток молодого покоління згідно із викликами та потребами сучасності.

4. Встановлено, що реалізація молодіжної політики залежить від сформованої в державі політичної системи. Так, в країнах Північної Європи переважає універсалізм та опора на інститути громадянського суспільства. На Британському півострові домінує підхід з децентралізації молодіжної сфери з метою більш прагматичного вирішення складних ситуацій. Країни Центральної Європи акцентують увагу на державному протекціонізмі та боротьбі з безробіттям, враховуючи усі категорії молоді. Влада Середземноморських країн лише напрацьовує механізм впливу на молодь. Найефективнішою моделлю формування та реалізації молодіжної політики вважається німецька з її принципами соціальної відповідальності.

Формування національної моделі молодіжної політики в Україні має базуватися на синергії усіх представлених моделей вище. Така синтетична модель має враховувати всі молодіжні категорії, мати державну правову та соціальну підтримку і захист, налагоджені та зрозумілі механізми співпраці з владою, сучасне нормативне підґрунтя, змішане (державне, міжнародне, міське) фінансування, інноваційні механізми реалізації, самостійність молоді (молодіжних груп, організацій) у вирішенні питань.

5. З'ясовано, що з початку існування України як незалежної, суверенної держави державна молодіжна політика як окремий напрямок політики

поступово змінювався під впливом внутрішньосистемних і глобальних чинників, як в нормативному сенсі, так і в практичній площині. Особливості молодіжної політики в Україні в період 2014-2018 рр. визначаються значною мірою сутністю процесів трансформації політичної та економічної систем.

Доведено, що молодь тяжіє до постматеріальних цінностей, але за несприятливої економічної ситуації в державі, спостерігається регрес ціннісних орієнтацій молоді на матеріальний чинник, який залишається головною умовою успішного розвитку та реалізації особистості. Отже, держава сьогодні продемонструвала неспроможність сформувати та реалізувати напрямки своєї роботи в сфері молодіжної політики, щодо соціального захисту молоді.

Лімінальний стан політичної системи суттєво вплинув на якісні характеристики молоді: зміна ціннісних орієнтацій; векторність молодіжних ініціатив, ступінь радикалізму молоді; кількість молодіжних організацій та їх політизованість; поширення неформальних рухів і субкультур та рівень девіації у молодіжному середовищі.

Процес, що характеризується інтеграцією нового покоління до суспільно-політичної сфери шляхом засвоєння домінуючих норм, моделей поведінки та цінностей, у політичній науці детермінується як «соціалізація». Соціалізація є одним з пріоритетних напрямків державної молодіжної політики, від якого залежить майбутнє політичної системи держави. В процесі дослідження інститутів соціалізації української молоді, необхідно виділити наступну внутрішню специфіку. За сучасних умов в Україні сім'я залишається традиційним інститутом соціалізації молоді, який закладає фундаментальні цінності, уявлення та орієнтації. Інші інститути фактично перестали бути впливовими по різних причинах. Так, освітня сфера зазнає тотального реформування, релігійний чинник серед молоді не є всеохоплюючим та інституціоналізованим, політичні партії сьогодні виступають провладним інструментом корегування суспільної думки задля

досягнення бажаного ефекту олігархічно-авторитарними структурами. Щодо громадських організацій, то вони багато в чому повторюють долю політичних партій, а власне захист молодіжних інтересів та їх представлення залишається нерозвиненим через відсутність реально працюючого громадянського суспільства як основи будь-яких громадських формувань та ініціатив.

6. Визначено, що незважаючи на суттєву фрагментарність інформаційного чинника в нормативному полі, фактичний його вплив є одним з найвагоміших. До позитивних аспектів впровадження державної молодіжної політики в Україні в період, що розглядається, слід віднести застосування інноваційних механізмів різними державними інституціями національного та місцевого рівнів: орієнтація на знання; цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація взаємодії в інформаційному суспільстві; інтегрованість у глобальний світ та мережева взаємодія акторів / об'єктів / суб'єктів; особлива мова кіберпростору; динамізм, глобальні масштаби, наявність протиріч. Саме впровадження неформальної освіти як одного із інноваційних механізмів соціалізації молоді та моделі реалізації державної молодіжної політики є одним з алгоритмів успішного здійснення реформи децентралізації в Україні.

7. Доведено, що неефективність традиційних політичних інститутів соціалізації молоді, які є складовою державної молодіжної політики, призвели до появи альтернативних засобів адаптації молоді до сучасного мінливого світу, яким є кіберпростір.

Ефективність розвитку державної молодіжної політики залежить від пошуку шляхів її вдосконалення, від інтенсивності впровадження нових форм, методів і принципів функціонування системи управління державною молодіжною політикою, та від діяльності органів державної влади й бажання влади розвивати сучасну молодь на користь країни. Пошук шляхів підвищення ефективності діяльності органів державної молодіжної політики

повинен здійснюватися в рамках кожної науки, що вивчає державне управління під тим чи іншим кутом (спеціалізовані пошуки), на стику різних наук, що вивчають проблеми молоді (міждисциплінарні пошуки). Впровадження нових методів управління державною молодіжною політикою вимагає нових комплексних досліджень, апробації практикою, запозичення досвіду розвинених демократичних суспільств.

Шляхами підвищення ефективності формування та провадження державної молодіжної політики в Україні є наступні: держава, здійснюючи послідовну молодіжну політику, здатна сформувати демократичні цінності в суспільстві та утвердити державність у цивілізованому світі. Державна молодіжна політика неодмінно повинна залишатися одним з найважливіших, напрямків діяльності держави, постійно вдосконалюватись і здійснюватися з урахуванням її можливостей на політичному, соціальному, економічному, законодавчому та організаційному рівнях із залученням до її здійснення на всіх рівнях як державних органів, так і широкого загалу громадськості.

Таким чином, у ході нашого наукового дослідження були виявлені та проаналізовані чинники формування і реалізації державної молодіжної політики України в умовах перехідного стану політичної системи, проаналізовано соціально-політичні умови та тенденції розвитку сучасної української молоді. У контексті вивчення чинників державної молодіжної політики досліджено такі індикатори як: комунікативна діяльність, суспільно-політичні й економічні зміни, інформаційні канали, віртуальний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алещенок С. Мировой опыт разработки и осуществления государственной молодежной политики. Материалы по проблемам организации государственной молодежной политики на республиканском и региональном уровнях. Киев, 1991. 450 с.
2. АМУ взяла участь у Всеукраїнській конференції «Молодіжна політика в умовах децентралізації» / Асоціація міст України веб-сайт. URL : <https://www.auc.org.ua/novyna/amu-vzyala-uchast-u-vseukrayinskiy-konferenciyi-molodizhna-polityka-v-umovah-decentralizaciyi> (дата звернення: 10.01.2019)
3. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2013. Вип.4. С. 5–9.
4. Артеменко І. В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні : вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. Київ, 2017. Том 5. № 1–2. С. 19–25.
5. Артеменко І. Суб'єктні моделі взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у процесі формування і реалізації молодіжної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. Київ, 2017. Вип. 1. С. 43–47.
6. Баглик В.С. Підходи до формулювання поняття державної молодіжної політики як особливого напрямку діяльності Української держави. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 1 (48). С. 20–24.
7. Баглик В.С. Специфіка та механізми формування молодіжної політичної субкультури в сучасному українському суспільстві. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Державне управління. 2015. Т. 263, Вип. 252. С. 11–16.
8. Баєв О.О. Доступ до електронно-інформаційної інфраструктури та

- технологій в Україні. *Інформація і право*. 2011. № 2. С. 98–102.
9. Бакаєв О. Деякі концептуальні проблеми молодіжної політики в Україні. *Розбудова держави*. 1996. № 1. С.13–20.
10. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / пер. с англ. В.Л. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. 956 с.
11. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. М. : Республика: Культурная революция, 2006. 269 с.
12. Борінштейн Є. Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2015. Вип. 1(15). С. 78–92.
13. Бородин Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.) : монографія. Д. : Герда, 2006. 387 с.
14. Бюджет освіти та науки 2018: що прийняв парламент. URL : <https://cedos.org.ua/uk/articles/biudzhet-osvity-ta-nauky-2018-shcho-pryiniav-parlament> (дата звернення: 14.02.2019)
15. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 35–44.
16. Васильєв А. Конвергенція моделей реалізації державної політики, спрямованої на молодь. *Публічне управління : теорія та практика*. 2013. Вип. 3. С. 205–209.
17. Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 18 січня 2017 року. URL : http://ddr.minjust.gov.ua/uk/ca9c78cf6b6ee6db5c05f0604acdbdec/politychni_partiyi/ (дата звернення: 04.03.2019)
18. Вісім особливостей навчання в Естонії: освіта очима українців / СвітUA. URL : <http://svitua.com.ua/article/201611/1264-8-osoblyvostey-navchannya-estoniyi-osvita-ochyma> (дата звернення: 14.03.2019)
19. Гаврілова Н.С. Релігійність сучасного українського студентства в

- соціологічному вимірі. *Науковий вісник Чернівецького університету* : Зб. наук. пр. Серія : Філософія. Чернівці, 2006. Вип. 301–302. С. 211–217.
20. Гаджієнко Ю. Проблеми політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. *Вісник НАДУ*, 2005. С. 417–418.
21. Гайдаєнко І. Державна молодіжна політика в Україні (друга половина 90-х років ХХ ст.). *Гуманітарний вісник. Серія : Філософія*. 2014. Вип. 34. С. 241–250.
22. Гедікова Н. Особливості сучасного процесу системної трансформації українського суспільства. *Перспективи*, 2014. № 1(59). С. 44–48.
23. Германия: дать молодежи «право на самоопределение». URL : <https://www.dw.com/ru/германия-дать-молодежи-право-на-самоопределение/a-4219386> (дата звернення: 12.06.2019)
24. Гикава Г. Особливості соціального становлення молоді. *Соціальний педагог*. 2008. № 12. С. 58–60.
25. Гиренко Л. Реалізація елітогенезної місії молодіжної політики в діяльності органів місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 4 (52). С. 213–216.
26. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ: Наукова Думка. 1993. 325 с.
27. Головенько В. Молоде покоління України в алгоритмі суспільних процесів. *Український соціум*. 2006. № 2. С. 20–34.
28. Головенько В. Ставлення молоді до громадського життя. *Молодь України у дзеркалі соціології*. Заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка. К. : УІСД, 2001. С. 125–133.
29. Головенько В. Український молодіжний рух у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз основних періодів. К. : АЛД, 1997. 160 с.
30. Горбатенко В. Постмодерн і трансформація ціннісної основи людського буття. *Політичний менеджмент*, 2005. №1. С.3–13.
31. Грасс Т.П Из опыта экономической социализации подрастающих

поколень в Великобританії і Новій Зеландії. *Сибирський педагогічний журнал*, 2008. №3. С. 266–274.

32. Е-резидентство. Естонський державний інфопортал. URL : <https://www.eesti.ee/ru/predprinimatel/erezidentstvo/> (дата звернення: 17.06.2019)

33. Дацій О. Адаптація функцій державного управління до інноваційного розвитку. *Вісник НАДУ при ПУ*. 2004. № 3. С. 50–54.

34. Декларація про розповсюдженні середі молодіжї ідеалів міра, взаїмного уваженія і взаїмопонїманія міжду народами. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/youth_peace_ideals.shtml 1 (дата звернення: 23.01.2019)

35. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. № 2859. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12> (дата звернення: 24.01.2019)

36. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». № 2859-ХІІ. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2859-12> (дата звернення: 24.01.2019)

37. Димитров М. Пріоритетні напрями молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій / гол. ред. В. Кремень. Проблеми освіти : наук.-метод. зб., 2006. Вип. 44. С. 63–66.

38. Донченко Т. Основні моделі державної молодіжної політики: закордонний та вітчизняний досвід. *Ефективність державного управління* : Зб. наук. праць, 2009. Вип. 18/19. С. 126–133.

39. Донченко Т. Формування державної молодіжної політики в Україні: історико-правовий аспект. *Наукові праці*, 2009. Вип. 112. Т. 125. С. 141–143.

40. Дроздова Т. Модель молодіжної політики як умова формування методів залучення молоді до державно-управлінської діяльності. *Теорія та практика*

державного управління, 2008. Вип. 4 (23). С. 286–291.

41. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо включення до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, видатків на підтримку діяльності молодіжних центрів) від 07.12.2017 р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2233-viii> (дата звернення: 24.07.2019)

42. Закон України «Про вищу освіту». База даних «Законодавство України». База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.01.2019)

43. Закон України «Про громадські об'єднання». База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 14.01.2019)

44. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 14.11.2019)

45. Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю». База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2150-15> (дата звернення: 24.01.2019)

46. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.05.2019)

47. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/281-14> (дата звернення: 01.05.2019)

48. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.04.2019)

49. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки». База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 14.04.2019)

50. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» від 09.01.2007 р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 14.04.2019)

51. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення: 14.11.2019)

52. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення: 14.04.2019)

53. Иванов О. Е. Обобщение зарубежного опыта развития кластеров и технопарков как фактор активизации инновационной деятельности. *Наука и экономика*. 2012. № 6. С. 20–28.

54. Ильинский И. Молодежь и молодежная политика. Философия. История. Теория. Москва : Голос, 2001. 696 с.

55. Источники информации в жизни // URL : <http://rb.com.ua/blog/istochniki-informacii-v-zhizni-ukraincev/> (дата звернення: 16.01.2019)

56. Івушкіна О. В. Особистість у кіберкультурі (до питання про кіберсоціалізацію людини) *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 259. С. 192–195.

57. Канавець М.В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з

- держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія держ. упр.». Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2009. 20 с.
- 58.Канавець М. Потреби молоді в умовах соціально-економічних та ринкових трансформацій. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. ХарРІДУ. 2009. Вип. 2 (25). С. 308–315.
- 59.Кармазіна М. Партії в Україні: власні/привласнені, іменні, «використані» URL : https://dt.ua/internal/partiyi-v-ukrayini-vlasni-privlasneni-imenni-vikoristani-274508_.html (дата звернення: 16.01.2019)
- 60.Карнаух А.А. Молодь і молодіжна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2014. Спецвипуск. С. 310–316.
- 61.Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. №4. С. 63-69.
- 62.Киселев В.Н. Инновационная политика и национальные инновационные системы Канады, Великобритании, Италии, Германии и Японии. *Информационно-аналитический бюллетень*. 2009. № 6. С. 4–71.
- 63.Коваль Г.В. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації: монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра могили. 2013. 432 с.
- 64.Кожушко Н. Державна молодіжна політика як об'єкт наукового дослідження. Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. праць Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. 2014. Вип. 3(22). С. 80–88.
- 65.Кожушко Н. Інноваційні перспективи розвитку молодіжного ресурсу України. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України: мат. 10 регіон. наук-практ. конф. 16 трав. 2013 р., м. Дніпропетровськ: за заг. ред. Л. Прокопенка. Д. : ДРІДУ НАДУ. 2013. С.

235–237.

66.Кожушко Н. Обґрунтування моделі державної молодіжної політики в умовах розширення транскордонного співробітництва України. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2015. № 1 (47). С. 387–393.

67.Кожушко Н. Теоретико-методологічні засади формування моделей державної молодіжної політики (державно-управлінський аспект). Ефективність державного управління. 2014. Вип. 41. С. 97–104.

68.Комяков С. Потерянные поколения. История детских и молодежных организаций СССР. Екатеринбург : Издательские решения «Ridero». 2017. 290 с.

69.Коцур В. Державна молодіжна політика в Україні та механізми її реалізації на початку 90-х років ХХ ст. *Гуманітарний вісник. Серія : Філософія*. 2014. Вип. 33. С. 240–250.

70.Криворученко В. К вопросу о законодательстве субъектов Федерации в сфере молодежной политики. *Молодежная политика* : Информ. бюл. М. : Комитет РФ по делам молодежи; Ин-т молодежи, 1995. № 92. С. 55–62.

71.Куцоконь М.П. Молодіжне підприємництво та активізація суб'єктивного підприємницького потенціалу молоді : навч.-метод. посіб. Донецьк: Юго-Восток. 2006. 252 с.

72.Кучер Т. Молодіжна культура і проблема ідентичності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія «Культурологія». 2010. Вип. 5. С. 56–60.

73.Лазуренко Ю.М. Молодіжні субкультури як агент політичної соціалізації сучасної молоді. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 89. С. 383–385.

74.Лисовский В.Т. Социология молодёжи. СПб. : Санкт-Петербургский университет. 1996. 361 с.

75.Литвиненко, С. Я. Дитина і середовище: проблеми взаємодії. Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць.

Рівне : РДГУ. 2002. Вип. 22. С. 216–219.

76. Логунова М., Шахов В., Шевченко М. Концептуальні засади теорії політики: навч. посібник. К. : вид-во УАДУ. 1999. 159 с.

77. Лукашевич М. П. Особливості соціалізації української молоді в сучасних умовах. *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2009. №4. С. 34–36

78. Мангейм К. Избранное: Диагноз нашего времени. М. : Изд-во «РАО Говорящая книга». 2010. 744 с.

79. Мангейм К. Проблема поколений: очерки социологии знания. М. : ИНИОН РАН. 2000. 164 с.

80. Мелков Ю. Виртуальное гражданство и электронные паспорта: Эстония, далее везде? URL : <https://itc.ua/articles/virtualnoe-grazhdanstvo-i-elektronnyie-pasporta-estoniya-dalee-vezde/> (дата звернення: 17.01.2019)

81. Мельников Д.О. Діяльність управлінських органів по реалізації державної молодіжної політики в Україні в 90-х рр. ХХ ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Історія. 2003. Вип. 5. С. 154–157.

82. Метьолкіна Н.Б. Механізми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Х., 2009. 18 с.

83. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний сайт. URL : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua> (дата звернення: 18.01.2019)

84. Модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації. Децентралізація. URL : <https://decentralization.gov.ua/youth/molod-v-oth> (дата звернення: 18.01.2019)

85. Молодіжні центри. Децентралізація. URL : <https://decentralization.gov.ua/youth/molodizhni-tsentry-v-hromadakh> (дата звернення: 18.01.2019)

- 86.«Молодіжний парламент» в Кіровограді. URL : <https://www.ugorod.kr.ua/news/2016-06-03-52458.html> (дата звернення: 14.11.2019)
- 87.Молодь України–2017. Результати репрезентативного соціологічного дослідження. URL : http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf (дата звернення: 11.01.2019)
- 88.Молодь України – 2017: результати соціологічного дослідження. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
- 89.Наконечна О.В., Рудень Д.М., Сопівник Р.В. Регіональні та вікові особливості самооцінки сучасної української молоді. *Наука і освіта*. 2017. № 6. С. 172–180.
- 90.Немова Л.Л., Хорошилов Е.Е. Антикризисная программа правительства. *США и Канада : экономика, политика, культура*. 2009. № 5. С. 43–58.
- 91.Непрерывное и качественное неформальное образование – ключ к развитию. UNESCO. URL : http://www.unesco.org/new/ru/tashkent/about-this-office/single-view/news/continuous_and_quality_non_formal_education_key_for_deve/ (дата звернення: 29.01.2019)
- 92.Новицький А. М. Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 25–29.
93. О Молодежной программе / ЮНЕСКО. URL : <http://www.unesco.org/new/ru/social-and-human-sciences/themes/youth/about-youth/> (дата звернення: 30.01.2019)
- 94.Олексієнко О. Бюджетні пріоритети–2018. URL : <https://tyzhden.ua/Economics/200811> (дата звернення: 14.08.2019)
- 95.Орленко М. В. Інституціоналізація молодіжних громадських організацій у сучасному політичному процесі України : автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02, Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв. 2016. 19 с.

96. Орлов В.В. Шляхи удосконалення регіональної молодіжної політики. *Економіка та держава*. 2008. № 6. С. 102–104.
97. Орлов В.В. Формування державної молодіжної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Запоріжжя. 2009. 23 с.
98. Освіта по-українськи : 129 мільярдів - марнотратство чи інвестиція? URL : www.epravda.com.ua/publications/2017/02/15/620955/. (дата звернення: 14.08.2019)
99. Павленко Ю.І. Трансформація суспільства і проблеми соціальної політики. К. : Ера, 2015. 162 с.
100. Панасюк В. Державна молодіжна політика : поняття та структура. *Актуальні проблеми політики*. 2006. Вип. 29. С. 383–387.
101. Парсонс Т. Система современных обществ. М. : Аспект Пресс. 1998. 270 с.
102. Пархоменко О. В. Інформаційно-знаннєве суспільство: проблеми, особливості. *Науково-технічна інформація*. 2010. № 1. С. 3–6.
103. Пастухова О.В. Критерії підвищення кваліфікації органів державного управління. *Теорія та практика державного управління*. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2005. Вип. 2 (11). С.201–204
104. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник. К. : КНУБА. 2012. – 140 с.
105. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). К. : Укр. Інститут соціальних досліджень. Укр. центр політ. менеджменту. 2001. 242 с.
106. Петрова Г.И. Современная философия управления: становление и поиск объекта управленческой деятельности в условиях коммуникативной онтологии социальности. *Проблемы управления в социальных системах*. 2009. № 1. С. 56–65.
107. Письменний І. В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою

та суспільством. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 5-11.

108. План розвитку мережі центрів соціальних служб для молоді на 1995–1997 рр. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/839-95-%D0%BF> (дата звернення: 25.01.2019)

109. Плешаков В.А. Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности / под ред. В.А. Слостёнина, Е.А. Левановой. М. : *Проблемы педагогического образования: сборник научных статей*. 2005. Вып. 21. С. 48–53.

110. Плоский К.В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія держ. упр.». К. 2009. 20 с.

111. Подобєд Н.В. Молодіжний досвід реалізації молодіжної політики та можливості його застосування в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 9. С. 125–127.

112. Погоріла Л. П. Принципи діяльності недержавних ЗМІ як основоположні засади демократичних перетворень в інформаційному просторі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18 : Економіка і право. 2013. Вип. 22. С. 157–163.

113. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 р. Офіційний сайт URL : http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_bmvo_ndu_26102014.pdf (дата звернення: 19.08.2019)

114. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. №1444 і від 16 листопада 2005 р. №1095. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/813-2009-%D0%BF> (дата звернення: 23.08.2019)

115. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» від 12.11.2014 р. База даних «Законодавство України». КМ України. URL :

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/602-2014-%D0%BF/paran10#n10> (дата звернення: 02.03.2019)

116. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми підтримки молодіжного підприємництва на 2002-2005 роки». База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/536-2002-%D0%BF> (дата звернення: 09.03.2019)

117. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді». База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/573-2013-%D0%BF> (дата звернення: 10.04.2019)

118. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання». База даних «Законодавство України». КМ України. URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1444-2003-%D0%BF> (дата звернення: 19.05.2019)

119. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України». База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/951-2000-%D0%BF> (дата звернення: 05.01.2019)

120. Постанова КМУ «Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства» від 28.11.2012 р. База даних «Законодавство України»/КМ України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2012-%D0%BF> (дата звернення: 04.04.2019)

121. Постанова КМУ «Про затвердження типових положень про

молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі», №1014 від 20.12.2017 р. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-tipovih-polozhen-pro-molodizhnij> (дата звернення: 04.01.2019)

122. Постанова КМУ Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. База даних «Законодавство України»/КМ України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF> (дата звернення: 04.01.2019)

123. Постанова КМУ «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» від 18.02.2016 р. База даних «Законодавство України»/КМ України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-tipovih-polozhen-pro-molodizhnij> (дата звернення: 06.07.2019)

124. Про об'єднання громад. Децентралізація. База даних «Законодавство України» ВР України. URL : <https://decentralization.gov.ua/gromadas/> (дата звернення: 08.01.2019)

125. Про реалізацію програми підтримки підприємництва у 2017 році. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://dn.gov.ua/30839-2/> (дата звернення: 14.03.2019)

126. Рада донорів з питань децентралізації. Децентралізація. URL : https://donors.decentralization.gov.ua/donor_board (дата звернення: 08.08.2019)

127. Радченко О., Крюков О. Державна молодіжна політика: основні поняття та принципи як архетипи формування та реалізації в публічному просторі. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 2 (спецвип.) (18). С. 142–147.

128. Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1992-2016. URL : <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/dodatki2016.pdf> (дата звернення: 01.05.2019)

129. Результати дослідження: українським студентам не вистачає мотивації для навчання URL : <http://vnz.org.ua/statti/9945-rezultaty-doslidzhennja-ukrayinskym-studentam-ne-vystachae-motyvatsiyi-dlja-navchannja> (дата звернення: 02.06.2019)

130. Реформа освіти та науки. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti> (дата звернення: 02.06.2019)

131. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про залучення представників молодіжних громадських організацій до робіт на громадських засадах в центральних органах виконавчої влади». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/48-2002-%D1%80> (дата звернення: 07.07.2019)

132. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016—2020 роки від 30.09.2015 р. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF> (дата звернення: 13.06.2019)

133. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. База даних «Законодавство України». КМ України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення: 18.07.2019)

134. Рокич М. Природа человеческих ценностей. *Свободная пресса*. 1973. №5. С. 20–28.

135. Руденко О. Теоретичні пошуки альтернативних моделей взаємодії держави та громадянського суспільства. Розвиток громадянського суспільства в Україні: минуле, сучасність, перспективи : колективна монографія. За заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького. Острог : ІГСУ, Вид-во Національного університету «Острозька академія». 2014. 328 с.

136. Саваневський М. Як Обама зробив це: Вступ. / URL : <http://watcher.com.ua/2009/05/25/yak-obama-zrobyv-tse-vstup/> (дата звернення: 21.01.2019)
137. Савченко Б. Особливості державного управління молодіжною політикою в Україні. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. 2007. Вип. 1(29). С. 99–106.
138. Свиридов К.О. Основи державної молодіжної політики: компаративний аналіз (Україна і світ). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2014. Спецвипуск. С. 332–338.
139. Смокова Г.І. Віртуальна реальність як альтернативний механізм соціалізації молоді в Україні. *Вісник Дніпровського національного університету. Серія: філософія, соціологія, політологія: збірник наукових праць* / Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро : Вид-во Дніпровського національного університету. 2017. №3 (37). С.88–92.
140. Смокова Г.І. Інститути соціалізації як механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні. *Політичне життя* / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця : Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. №2. С.69–73.
141. Смокова Г.І. Інформаційне суспільство на пострадянському просторі: перспективи та виклики. Ідентичності та політичні інститути: влада в добу «пост-правди». Збірник тез III Всеукраїнської наукової конференції / За заг. ред. В.М. Циби. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2018. С.43–45.
142. Смокова Г.І. Концептуалізація ціннісних засад політичної діяльності. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Видавництво «Гілея». 2016. Вип. 114 (№11). С.331–335.
143. Смокова Г.І. Освіта як провідний механізм політичної соціалізації молоді в Україні. *Гілея : науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Вид-

во «Гілея». 2017. Вип. 122 (№7). С.420–423.

144. Смокова Г.І. Особливості вироблення політичних цінностей в Україні в умовах «модерної соціалізації»: теоретично-практичний аспект. Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: *матеріали III Всеукраїнської наукової конференції (присвяченої 100-річчю Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара)*, 30-31 березня 2018 р. Дніпро, 2018. Ч.1. С.29–30.

145. Смокова Г.І. Особливості формування публічних цінностей молоді у кіберпросторі: досвід України. *Політичне життя / Донецький національний університет імені Василя Стуса*. Вінниця : Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. №1. С.108–112.

146. Смокова Г.І. Сучасна молодь в Україні: політична соціалізація та життєві цінності. Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: *матеріали II Всеукраїнської наукової конференції*, 26-27 травня 2017 р. Дніпро. 2017. Ч.1. С.21–22.

147. Смокова Г.І. Теоретичний вимір ціннісних засад сучасної політичної сфери України. *Мислити з Олексою Тихим: гідність, виховання, ідентичність: збірник наукових праць*. Вінниця – Дружківка : ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. С.70–74.

148. Смокова Г.І. Українська молодь в умовах інформаційно-мережевого суспільства. *Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій»*, 24-25 листопада 2017 р. м. Дніпро. 2017. Ч.2. С. 34–35.

149. Смокова Г.І. Цифрове покоління: механізми соціалізації та життєві цінності. Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: *матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 17 квітня 2018 р. Чернівці : Букрек, 2018. С. 45–48.

150. Смокова Г.І. Ціннісний аспект політичної соціалізації молоді в Україні. *Virtus: scientific Journal*. Монреаль : СРМ «ASF», 2018. Vol. 20. Iss. 2. P. 32–

33.

151. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналітична довідка. К. : УкрІНТЕІ. 2018. 98 с.

152. Сторожук Р. П. Молодіжна політика в Україні на шляху до євроінтеграції. Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. Одеса : ОРІДУ. 2005. Вип. 4 (24). С. 170–178.

153. Сторожук Р. Соціалізація молоді як завдання реалізації молодіжної політики. Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : Мат. щоріч. міжнар. наук.-практ. конф., 31 жовтня 2007 р. у 2-х тт. Одеса : ОРІДУ НАДУ. 2007. С. 274–276.

154. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 14.11.2019)

155. Сурвілайте Д.В. Молодіжні субкультури: сутність та особливості функціонування. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 50. С. 287-292, с. 289

156. Сурма И.В. Современное информационное общество и актуальные вопросы управления знаниями. *Кибернетика и программирование*. 2015. № 3. С. 30–46.

157. Тараненко С. Електронні державні послуги замість радянської моделі держави – успішні приклади е-Естонія URL : <http://www.slideshare.net/svetonline/mou-29427332> (дата звернення: 04.08.2019)

158. Тарасенко Т. Шляхи модернізації державної молодіжної політики в Україні: загальні підходи та освітній напрями. *Актуальні проблеми державного управління*. 2007. Вип. 3 (31). С. 100–106.

159. Тащенко А. К. Моделі соціалізації молоді в сучасному суспільстві / А. К. Тащенко. Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць. К. 2007. Вип.12. С. 88–99.

160. Титиш Г. Як це у них. Естонський досвід реформи середньої освіти. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2016/06/13/213508/> (дата звернення: 28.08.2019)
161. Тоффлер Е. Третя хвиля. К. : Вид. дім "Всесвіт". 2000. 480 с.
162. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». База даних «Законодавство України». АП України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 27.08.2019)
163. Указ Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року». База даних «Законодавство України». АП України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>. (дата звернення: 26.08.2019)
164. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді» від 6 жовтня 1999 р. № 1285/99. База даних «Законодавство України». АП України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285/99> (дата звернення: 28.08.2019)
165. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій» від 6 жовтня 1999 р. № 1284/99. База даних «Законодавство України». АП України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1284/99> (дата звернення: 22.08.2019)
166. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» від 24 квітня 2000 р. № 612/2000. База даних «Законодавство України». АП України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612/2000> (дата звернення: 26.08.2019)
167. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики» від 29 березня 2001 р. № 221/2001. База даних «Законодавство України».

АП України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221/2001> (дата звернення: 21.07.2019)

168. Українське покоління «Z»: цінності та орієнтири. Результати загальнонаціонального опитування GfK Ukraine. URL : <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/news/ukrajinske-pokolinnja-z-cinnosti-ta-orijentiri/> (дата звернення: 09.08.2019)

169. Українське покоління «Z»: цінності та орієнтири». Результати загальнонаціонального опитування. Центр «Нова Європа». URL : https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/02-News-2017/GfK-Ukr_Generation_ukr_inet-1.pdf (дата звернення: 13.08.2019)

170. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? URL : <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu> (дата звернення: 12.06.2019)

171. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри: щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 року). К. : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державна служба молоді та спорту України. 2012. 222 с.

172. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства. UR : <http://old.minjust.gov.ua/33565> (дата звернення: 19.03.2019)

173. Цимбалюк В. С. Мас-медіа в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 30–33.

174. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Центр незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА». URL: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit-doslidjennya_2016.pdf (дата звернення: 24.03.2019)

175. Чернов Г.Ю. Социально-массовые явления: исследовательские подходы : монографія / Дубна : Феникс+, 2002. 207 с.

176. Четвертухина Л. Современная молодежь Украины: свободное время // Л. Четвертухина. URL : <http://gorshenin.ua/publication/sovremennaya-molodezh-ukrainy-svobodnoe-vremya/> (дата звернення: 27.01.2019)
177. Чуприна Л. Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки. Інформаційно-аналітичний бюлетень. Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі». К. 2015. №17. 84 с.
178. Шайгородський Ю. Аксіометрія державної молодіжної політики. *Політичний менеджмент*. 2011. № 2. С. 54–61.
179. Штанська О.В. Зарубіжний досвід взаємодії молодіжної політики та політики зайнятості. *Теорія та практика державного управління*. 2010. №4. С.82–91.
180. Штомпка П. Культурная травма в посткоммунистическом обществе. *Социс*. 2001. №2. С.3–12
181. Э-резидентство. Эстонский государственный инфопортал. URL : <https://www.eesti.ee/ru/predprinimatel/erezidentstvo/> (дата звернення: 14.06.2019)
182. Ярема О. Молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на розвиток молоді в своїх територіальних громадах URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250243760> (дата звернення: 19.06.2019)
183. About Startup Estonia / Startup Estonia. URL : <http://www.startupestonia.ee/about> (дата звернення: 14.06.2019)
184. About the Youth Programme. URL: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/about-youth/>
185. Beck U. *The Reinvention of Politics. Rethinking Modernity in the Global Social Order*. Cambridge : Polity Press, 1997. 206 p.
186. Cambell D. E. *Why we vote: how schools and communities shape our civic life*. Princetion : Princeton University Press, 2008. 280 p.
187. EU Strategy for Youth: Investing and Empowering URL : <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009SC0548&from=EN> (дата

звернення: 24.08.2019)

188. Frith S. *The Sociology of Youth*. London : Open University Press, 1984. 124 p.
189. Freedom House. *Nations in Transit*. 2018. URL : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2018> (дата звернення: 14.07.2019)
190. Global Information Technology Report. URL : <http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2016/economies/#indexId=NRI&economy=UKR> (дата звернення: 14.05.2019)
191. Howe N., Strauss W. *Millennials rising: the next generations*. NY : Vintage Books. 2000. 287 p.
192. Howe N., Strauss W. *The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*. NY : Broadway Books, 1997. 367 p.
193. ICT Development Index 2017. URL : [https://www.itu.int/net4/ITU - D/idi/2017/index.html](https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html)
194. *Operational Strategy on Youth 2014–2021*. UNESCO. URL : <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002271/227150e.pdf> (дата звернення: 30.07.2019)
195. *Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life «Have Your Say!»* URL : <https://rm.coe.int/1680702379> (дата звернення: 24.05.2019)
196. Smokova H. State youth policy in Ukraine: concepts and essence. *European political and law discourse*. Praha: Berostav družstvo. 2019. Vol. 6. Iss. 5. S.137–143.
197. Social media is making children regress to mentality of three-year-olds, says top brain scientist. URL : [https://www.telegraph.co.uk/news/2018/08/05/social-media-regressing- children-mentality-three-year-olds-says/](https://www.telegraph.co.uk/news/2018/08/05/social-media-regressing-children-mentality-three-year-olds-says/) (дата звернення: 24.07.2019)
198. Strauss W. *Generations : The History Of America's Future, 1584 to 2069*. W.

Strauss, N. Howe. 1sted. 538 p.

199. Tapscott D. Grown up Digital: How the Net Generations Changing Your World. The McGraw-Hill. New York. 2009. 368 p.

200. Tapscott D. Grown up Digital: The Rise of Net Generations. The McGraw-Hill. New York. 1998. 336 p.

201. The World Programme of Action for Youth. United Nations. NY. 2010. 75 p.

202. Turkle S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. Basic Books. NY. 2012. 360 p.

203. What is Erasmus+? URL : https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_en (дата звернення: 14.03.2019).

ДОДАТКИ

Додаток 1

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Смокова Г.І. Концептуалізація ціннісних засад політичної діяльності. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Видавництво «Гілея». 2016. Вип. 114 (№11). С.331–335.
2. Смокова Г.І. Освіта як провідний механізм політичної соціалізації молоді в Україні. *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ : Вид-во «Гілея». 2017. Вип. 122 (№7). С.420–423.
3. Смокова Г.І. Віртуальна реальність як альтернативний механізм соціалізації молоді в Україні. *Вісник Дніпровського національного університету. Серія: філософія, соціологія, політологія: збірник наукових праць / Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*. Дніпро : Вид-во Дніпровського національного університету. 2017. №3 (37). С.88–92.
4. Смокова Г.І. Особливості формування публічних цінностей молоді у кіберпросторі: досвід України. *Політичне життя / Донецький національний університет імені Василя Стуса*. Вінниця: Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. №1. С.108–112.
5. Смокова Г.І. Інститути соціалізації як механізм реалізації державної молодіжної політики в Україні. *Політичне життя / Донецький національний університет імені Василя Стуса*. Вінниця : Вид-во ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. №2. С.69–73.

*Статті у наукових фахових періодичних виданнях інших держав з напрямку,
з якого підготовлено дисертацію:*

6. Smokova H. State youth policy in Ukraine: concepts and essence.

European political and law discourse. Praha : Verostav družstvo. 2019. Vol. 6. Iss. 5. S.137–143.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Статті у міжнародних наукових виданнях:

7. Смокова Г.І. Ціннісний аспект політичної соціалізації молоді в Україні. *Virtus: scientific Journal*. Монреаль : СРМ «ASF». 2018. Vol. 20. Iss. 2. P. 32–33.

Тези наукових доповідей на конференціях:

8. Смокова Г.І. Теоретичний вимір ціннісних засад сучасної політичної сфери України. *Мислити з Олексою Тихим: гідність, виховання, ідентичність: збірник наукових праць*. Вінниця – Дружківка : ДонНУ імені Василя Стуса. 2017. С.70–74.

9. Смокова Г.І. Сучасна молодь в Україні: політична соціалізація та життєві цінності. *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, 26-27 травня 2017 р.* Дніпро. 2017. Ч.1. С.21–22.

10. Смокова Г.І. Українська молодь в умовах інформаційно-мережевого суспільства. *Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій», 24-25 листопада 2017 р.* Дніпро. 2017. Ч.2. С. 34–35.

11. Смокова Г.І. Особливості вироблення політичних цінностей в Україні в умовах «модерної соціалізації»: теоретично-практичний аспект. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: матеріали III Всеукраїнської наукової конференції (присвяченої 100-річчю Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара), 30-31 березня 2018 р.* Дніпро. 2018. Ч.1. С.29–30.

12. Смокова Г.І. Цифрове покоління: механізми соціалізації та життєві цінності. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції,*

17 квітня 2018 р. Чернівці: Букрек. 2018. С. 45–48.

13. Смокова Г.І. Інформаційне суспільство на пострадянському просторі: перспективи та виклики. Ідентичності та політичні інститути: влада в добу «пост-правди». *Збірник тез III Всеукраїнської наукової конференції* / За заг. ред. В.М. Циби. Ніжин : НДУ імені М. Гоголя. 2018. С.43–45.

Додаток 2

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Всеукраїнська науково-практична конференція «Олекса Тихий: вчора і сьогодні» (м. Вінниця, 24-25 листопада 2016 р.) (заочна участь).
2. II Всеукраїнська наукова конференція «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» (м. Дніпро, 26-27 травня 2017 р.) (очна участь).
3. Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (м. Дніпро, 24-25 листопада 2017 р.) (заочна участь).
4. III Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 100-річчю Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро, 30-31 березня 2018 р.) (заочна участь).
5. VIII Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи» (м. Чернівці, 17 квітня 2018 р.) (заочна участь).
6. III Всеукраїнська наукова конференція «Ідентичності та політичні інститути: влада в добу "пост-правди"» (м. Ніжин, 26 квітня 2018 р.) (очна участь).

Додаток 3

ВІДОМОСТІ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

ДОВІДКА № 146/1719 від 13.11.2019

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Смокової Ганни Ігорівни
за темою «Формування та чинники реалізації державної молодіжної політики
України у період 2014-2018 рр.», що подається на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні
інститути та процеси»

Державна молодіжна політика і молодіжна політика органів місцевого самоврядування, які сформувалися у Донецькій області, мають відповідати завданням і викликам сучасності, що постають перед державою і суспільством на нинішньому рівні державотворення та суспільного розвитку. Дослідженні у дисертаційному дослідженні чинники ефективної реалізації молодіжної політики є підґрунтям впровадження довгострокової дієвості стратегічних програм молодіжного розвитку, направлених на становлення в Донецькій області патріотично виховання молодого покоління, що є запорукою розвитку потенціалу області.

Основні положення, розроблені у дисертаційному дослідженні Смокової Ганни Ігорівни за темою «Формування та чинники реалізації державної молодіжної політики України у період 2014-2018 рр.» представляють для Донецької державної адміністрації практичний інтерес.

Викладені у роботі теоретичні та практичні напрацювання щодо механізмів та чинників вироблення державної молодіжної політики, дозволяють розширити інструментарій ефективної реалізації регіональної молодіжної політики та сприяти досягненню стратегічних цілей, закладених у програмних документах.

Всебічний розвиток молоді Донеччини, її патріотичне виховання, вимагають впровадження нових підходів у реалізації молодіжної політики в Донецькій області в умовах зовнішньополітичної агресії та окупації частини території.

Вважаємо за доцільне використовувати результати дослідження у подальшій роботі органів державної влади та місцевого самоврядування.

Начальник управління сім'ї,
молоді та масових заходів
національно-патріотичного виховання
Донецької облдержадміністрації

Л.І. Золкіна

Л.І. Золкіна

Non-governmental organization
 «CENTER FOR PUBLIC COMMUNICATIONS
 ANALYSIS AND DEVELOPMENT «DIALOG»
 ID: 37380354
 tel.: +38 (066) 482-82-48
 e-mail: centerdialog@gmail.com
 http://www.centerdialog.org

Громадська організація
 «ЦЕНТР АНАЛІЗУ ТА РОЗВИТКУ
 ГРОМАДСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙ «ДІАЛОГ»
 ІНН: 37380354
 тел.: +38 (066) 482-82-48
 e-mail: centerdialog@gmail.com
 http://www.centerdialog.org

Вух. № 141119-01
Від 14 листопада 2019 р.

**Для подання до
 спеціалізованої вченої ради К 11.051.13**

ДОВІДКА

Даним документом підтверджується, що основні положення дисертаційної роботи аспірантки кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса Смокової Ганни Ігорівни за темою «Формування та чинники реалізації державної молодіжної політики України у період 2014-2018 рр.», що подається на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» представляють інтерес для впровадження в практичній діяльності громадської організації «Центр аналізу та розвитку громадських комунікацій «ДІАЛОГ».

Викладені у роботі теоретичні та практичні напрацювання щодо інформаційно-комунікаційних технологій під час вироблення та реалізації державної молодіжної політики, дозволяють розширити інструментарій її ефективної реалізації. Особливої уваги звертає на себе необхідність переосмислення ролі інформаційно-комунікаційної діяльності державних органів влади у роботі з молоддю в умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства та нових викликів, які постають перед державними інституціями у віртуальному просторі.

Запропоноване удосконалення секторальної моделі молодіжної політики інноваційними каналами комунікації та механізмами реалізації державної молодіжної політики знайдуть своє відображення у діяльності ГО «Центр аналізу та розвитку громадських комунікацій «ДІАЛОГ» під час взаємодії, як з молоддю, так і органами державної влади та місцевого самоврядування щодо удосконалення їх інформаційної політики.

Голова правління

С.В. Бондаренко

Україна
УПРАВЛІННЯ СІМ'Ї, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ПОКРОВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

пл. Шибанкова, 13, м.Покровськ, 85300, тел. (06239) 2-04-70, 52-18-83

E-mail: sport@pokrovsk-rada.gov.ua

Веб сайт: www.pokrovsk-rada.gov.ua

Від 15.11.2019 № 191
 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Смокової Ганни Ігорівни
 за темою «Формування та чинники реалізації державної молодіжної політики
 України у період 2014-2018 рр.», що подається на здобуття наукового
 ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 «Політичні
 інститути та процеси»

Молоде покоління це особлива соціальна категорія, яка потребує всебічної допомоги та підтримки зі сторони держави. Вона активна, здатна здійснювати перетворення в місті, регіоні та державі. Її прагнення до самовираження та самореалізації стає основою діяльності органів державної влади з метою створення для цього всіх необхідних умов.

Управління сім'ї, молоді та спорту Покровської міської ради уважно проаналізувало запропоновані у дослідженні чинники формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні у період з 2014 по 2018 рр.. Саме у цей період здійснюються важливі зміни у ціннісній складовій молоді, втілюється у життя низка програм та концепцій розвитку молоді м. Покровськ (Програма розвитку міста до 2021 року, Програма підтримки молоді м. Покровська, створена Молодіжна рада).

Зазначимо, що запропоновані у роботі напрацювання щодо вироблення державної молодіжної політики використовуються у діяльності Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Покровської міської ради та знайшли своє відображення у проведенні чисельних заходів направлених на розвиток потенціалу молоді: проведення спортивних заходів, здійснюються підтримка

молодіжних ініціатив, впроваджуються молодіжні програми розвитку міста («Бюджет участі» та інші).

Наведені заходи дозволяють залучати молодь міста до участі в його розбудові, сприяють більш ефективному удосконалюванню інфраструктури міста та проводити цікаві заходи направлених на її розвиток. Як показала практика, створення нових робочих місць, втілення інновацій, залучення молоді до управління містом та поліпшення його інфраструктури стали запорукою ефективного та прогресивного розвитку міста за останні 4 роки.

Надані у дослідженні рекомендації та пропозиції наочно продемонстрували результативність, тому й у подальшому будуть враховуватися у роботі управління сім'ї, молоді та спорту Покровської міської ради.

Начальник управління сім'ї,
молоді та спорту

О.О. Швайко